

Niksarlı Seyh Hacı Ahmet Efendi

(Kuddise Sirruhu)

DR. MUHAMMED YUSUF AKBAK

Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

(Kuddise Sırruhu)

قلوبكم سرور
التي كنتم
لحمها احل

Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

(Kuddise Sirruhu)

Dr. Muhammed Yusuf AKBAK

Nasihat Yayınları

Niksarlı Şeyh Hacı Ahmet Efendi

(Kuddise Sirruhu)

Nasihat Yayınları

Niksarlı Şeyh Hacı Ahmet Efendi (k.s.)

Dr. Muhammed Yusuf AKBAK

1. Baskı

ISBN: 978-9944-774-62-8

YAPIM

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı
Çamlıca Basım Yayın İnş. San. Tic. A.Ş.
Zaviye Mah. Hulusi Efendi Cad. Hamidiye Çarşısı
No: 45 T (44700) Darende/MALATYA
Tel. : 0422 615 15 00 - Faks: 0422 615 28 79
www.hulusiefendivakfi.org.tr

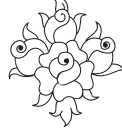
TASARIM

Grafitürk Medya Ltd. Şti.
serkangrafiturk@gmail.com (0.506 876 17 17)

BASKI

Uzman Matbaacılık Ltd. Şti.
0 312 394 43 64

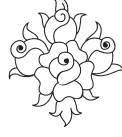
Basım Yılı 2023

“içindekiler”

Önsöz	7
HAYATI	15
1. Doğumu ve Ailesi	17
2. İlim Yolculuğu	19
3. Yağıbasan Medresesi	22
4. Fikir Dünyası	26
5. Millî Mücadele Mitingi	37
6. Takibat Yılları ve Hapis Hayatı	48
7. Şeyh Ahmet Niksârî Türbesi	50
8. Menâkıb ve Hatıralar	58
8.1. Yağmur Duası	59
8.2. Kaleiçi Mahallesi Yangını	59
8.3. Sarhoş Adam	59
8.4. Mehmet Efendi	60
8.5. Ne Kadar İhvanınız Var?	61
8.6. Mustafa Rûmî Efendi'yi Ziyaret	61
8.7. Cezaevinden Tahliye	62
8.8. Hacı Ahmet Efendi'nin Ürettiği Ballar	63
8.9. Hacı Ahmet Efendi'ye Gönderilen Hediye	64

2. TARİKATI	69
1. Silsilesi	71
1.1. Abdullah Mekkî.....	80
1.2. Yahya Dağstânî.....	84
1.3. Şeyh Şirânî Mustafa Rûmî.....	86
1.4. İhramcızâde İsmail Hakkı Sivâsî.....	101
1.5. Es-Seyyid Osman Hulûsî Dârendevî.....	107
1.6. Es-Seyyid Hamid Hamideddin Ateş.....	112
2. Tesir Halkası	116
2.1. Çorumlu Hacı Faik Efendi.....	116
2.2. Abdullah Karahan.....	118
2.3. İverönlü Muttalib Efendi	119
2.4. Kiraz Hoca (Kirazoğlu Mehmet Efendi).....	120
2.5. Mehmet Atalay Karahan	121
Ek Metinler	123
Mehmet Atalay Karahan'dan Hatıralar	125
Emin Tanın Telbisioğlu'ndan Hatıralar.....	132
KAYNAKÇA	143
SİLSİLE-İ ŞERİF.....	149
EKLER ve FOTOĞRAFLAR	157
TÜRBE AÇILIŞI	181

“Önsöz”

İslâm medeniyetinin en önemli unsurlarından birisi tasavvuftur. Türklerin Anadolu’ya girişinden itibaren tasavvuf ve tarikatlar halk tarafından kabul görmüş, fethedilen hemen her bölgede etkisini hissettirmiştir. Birçok stratejik bölgede tekkesini kuran dervişler halkı irşad etmiş, toplumun manevî ve ahlakî yaşantısını geliştirmenin yanında kültürel ve ekonomik olarak da onları desteklemiştir. Tekkelerin halka karşı bu olumlu tutumu bir taraftan Anadolu’da Türk devletinin teşekkülünü güçlendirirken diğer taraftan İslâm’ın yayılması ve millî birliğin sağlanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Şehirlerde yaygınlaşan tarikatlar devlet yöneticilerinden, entelektüel zümrelere ve esnafa kadar her kademeye irtibat kurup toplumun ticaret, sanat, edebiyat alanına tesir ederken yönetim merkezlerinden uzak olan köylerde etkili olan tarikatlar halkın güvenlik, imar, ticaret, sosyal, ilim hayatlarının her kademesinde desteklerini göstermişlerdir.

Bahsi geçen tarikatlardan bir kısmı Anadolu coğrafyası dışında oluşarak dervişler vasıtasıyla bu bölgeye gelmiş, bir kısmı ise Anadolu'da kurularak İslâm coğrafyasının farklı bölgelerinde kendisini göstermiştir. Kâzerûniyye, Kâdiriyye, Rifâiyye, Sadiyye, Nakşbendiyye, Halvetiyye, Zeyniyye gibi tarikatlar Anadolu coğrafyası dışında teşekkül edip Anadolu'ya gelen tarikatlardan bazılarıdır. Bektâşiyye, Mevleviyye ve Bayramiyye gibi tarikatlar da Anadolu'da kurulup farklı coğrafyalarda kendisini hissettiren tarikatlar arasında zikredilebilir.¹

Anadolu'nun fetih hareketleriyle birlikte tasavvufun yaygınlaşmaya başladığı bölgelerden birisi de Tokat'tır. Sultan Alparslan (1064-1072)'in emirleri arasında yer alan Danişmend Ahmet Gazi (ö. 477/1085) Malazgirt Zaferi'nin ardından kendisine iktâ edilen Sivas'ı fet ederek Danişmendli hânedanının ilk çekirdeğini teşkil etmiş (464/1071), daha sonra burayı bir merkez olarak kullanıp maiyetindeki emîrlerle Amasya, Tokat, Niksar, Kayseri, Zamantı, Elbistan, Develi ve Çorum'u zaptederek Anadolu'da kurulan ilk Türkmen beyliklerinden birinin temellerini atmıştır.² Danişmend Gazi'nin fetihleriyle bu bölgelerde yaygınlık kazanan İslâmlaş-

1. Mustafa Kara, Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler (Bursa: Uludağ Yayınları, 1993), 1/15, 16.

2. Abdülkerim Özeydin, "Danişmendîler", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1993), 8/474.

ma faaliyetleri Yesevî, Ahî, Ekberî, Sühreverdi, Halvetî, Mevlevî ve Nakşî zümreler tarafından desteklenmiş, ilerleyen yıllarda diğer tarikatların da etkisiyle bölgede farklı tasavvufî akımlar kabul görmüştür.

Tokat'ta etkisi bilinen tarikatlardan bir tanesi Ahilik'tir. Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran-ı Veli (ö. 659/1261)'nin meşhur öğrencisi Ahi Nureddin Tokatlı olup Ahi teşkilâtının Tokat'ta da kurulmasına öncülük etmiştir. Turhal'da medfun bulunan Ahi Yusuf Perende ve Keçeci Ahi Baba Sultan, Tokat'ta faaliyet yürüten Ahilerin önde gelenlerindendir. Anadolu'da yazılan ilk Ahi Fütüvvetnâmesi Mevlânâ Naziruddin tarafından Tokat'ta yazılmıştır. Kalendarî şeyhlerinin önde gelen isimlerinden Barak Baba (ö. 707/1307), 655/1257 yılında Tokat'ta doğmuştur. Muinuddin Süleyman Pervane (ö. 676/1278)'nin Sadreddin Konevî (ö. 673/1274)'ye intisap etmesinden dolayı Tokat'ta Ekberîlik yaygınlık kazanmıştır. Sadreddin Konevî, Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240)'nin üvey evladı ve Ekberî geleneğinin en önemli temsilcilerindendir. Emir Pervane'nin Konevî'ye karşı olumlu tavrından dolayı Sadreddin Konevî'nin talebelerinden Müeyyedüddin-i Cendî (ö. 700/1301), Saidüddin-i Ferganî (ö. 691/1292) ve Fahreddin-i Irakî (ö. 688/1289) Tokat'a yerleşmişlerdir. II. Kılıçarslan (1155-1192)'in oğullarından Niksar ve dolaylarının meliki olan Nasireddin Berkyaruk İşrâkî felsefenin ku-

rucusu Sühreverdî Maktul (ö. 587/1191)'un görüşlerini benimsemiştir. Bir süre Tokat'ta bulunan Sühreverdî, devlet adamlarından saygı ve himaye görmüştür.³

Tokat'taki yaygın tarikatlardan bir diğeri Halvetîliktir. Buradaki Halvetiyye şeyhlerinin başında Musa b. Şeyh Tahir Tokadî ismi gelmektedir. Halvetiyye şeyhlerinden Cemal Halvetî (ö. 899/1494), Tokat'a gelip onun manevî terbiyesi altına girmiştir. Meşhur Halvetî şeyhi Hayreddin Tokadî (ö. 937/1530) Cemal Halvetî'nin müridleri arasında yer almış, Şabaniyye'nin kurucusu Şeyh Şaban-ı Veli (ö. 976/1569)'nin yanı sıra, Konrapalı Muslihiddin ve Mahmud-ı Kübrevî gibi halifeler yetiştirmiştir. Yahya Şirvânî (ö. 870/1466)'nin halifelerinden Maksud Dede (ö.970/1562-63), Şeyh Şaban-ı Veli'nin halifelerinden Osman Efendi (ö.976/1569), Zile'de doğup vefat eden, Abdülmecîd Şirvânî (ö.972/1564)'nin halifelerinden Muharrem Zîlî (ö.1000/1591-92), Muharrem Efendi'nin kardeşi ve Halvetiyye Tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusu Şemseddin Sivâsî (ö.1006/1597) Tokat'ta faaliyet yürüten diğer Halvetî şeyhleri arasında zikredilebilir.⁴

Tokat'ta etkisi hissedilen bir diğer tarikat Mevlevîliktir. Diğer merkezlere Mevlevîliğin Ulu Arif Çelebi (ö. 719/1320)

3. Kadir Özköse, "Tokat'ta Tasavvuf Kültürü", Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 3 (2015), 80-88.

4. Özköse, "Tokat'ta Tasavvuf Kültürü", 89-93.

döneminde ulaşmış olduğu bilinmekle beraber Tokat'a Mevlevîliğin, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî (ö. 672/1273) ve Muiniddin Süleyman Pervane arasındaki dostluk nedeniyle Mevlânâ hayattayken, geldiği belirtilmiştir.⁵ Mevlevîliğin Tokat'a gelişiyile ilgili bir diğer bilgi ise Veled Çelebi (ö. 712/1312) döneminde Tokat'a giden Ulu Arif Çelebi'nin Tokat'ta, Konyalı Arife-i Hoşlikâ isminde bir kadın müridesi olduğu, Mevlevîliğin zamanla Tokat'ta hizmet eden bu kadının halifeyle meşhur olduğu yönündedir. Ulu Ârif Çelebi Tokat'a yalnız değil annesi Fatıma Hatun ile birlikte gitmiştir. Mevlânâ'nın etrafında yetişen kadın müridelerden Sultan Rukneddîn'in eşi Gömeç (Gumaç) Hatun da Tokatlıdır. Gömeç Hatun kadar Kirake Hatun ve Muinuddin Pervane'nin kızı Havendzâde de Tokat'ta Mevlânâ muhitinde yetişen Tokat'ta Mevlevîliğin neşv u nema bulmasına katkı sağlayan ve Ulu Arif Çelebi'nin Tokat'ta faaliyet yürütmesine katkı sağlayan kadınlardandır. Eflâkî, Mevlânâ'dan etkilenen ve daha sonra onun müridi olan Zeyneddin Abdülmümin-i Tokadî'den bahsetmiştir. Abdülmümin Tokadî'yi zamanın İmam-ı Azam'ı olarak nitelenmiş, Mevlânâ'nın onun ilmine itibar ettiğinden bahsedilmiştir. Şemseddin-i Mardî'nin yanında yetişip bir yandan Tokat'ta Muinuddin Pervane'nin medresesinde müderrislik yaparken diğer

5. bk. Ekrem Anaç, "Mevlevilikle Hazreti Mevlana'nın Hakka Yürüyüşünden Evvel Tanışan Kent Tokat'ta Mevlevilik Tarihi", Ulusal Sempozyum: Günümüzde Yurt İçi Mevlevîhânelerinin Durum ve Konumları, (2017), 183-192.

taraftan da Mevlânâ'nın fikirlerini yaydığı ifade edilmiştir. Tokatlı Muslu Ağa'nın inşa ettirdiği Mevlevîhânenin ilk şeyhi Ramazan Dede, Talib Mehmed Dede (ö.1100/1688), Müderris Mehmed Efendi, Abdülehad Dede, Şeyh Hüseyin Dede, Osman Dede Hafız Mehmed Efendi (ö. 1230/1814), Hasan Dede (ö. 1245/1829), Emin Dede (ö. 1261/1845), Ali Rıza Dede (ö. 1292/1875) ve Mevlevîhânenin son şeyhi Mehmed Hâdî Dede Mevlevihanede meşihat görevini deruhte eden ismi bilinen şahsiyetlerdendir.⁶

Nakşbendiyye Tokat'ta yaygınlık kazanan tarikatlardan bir diğeridir. Nakşbendiyyenin buradaki en önemli temsilcisi Mehmed Emin Tokadî (ö. 1158/1745)'dir. 1075/1664 yılında Tokat'ta dünyaya gelmiştir. Babası Terzi Hasan Efendi, Nakşbendiyye Tarikatının Urmeviyye kolunun pîri Aziz Mahmûd-ı Urmevî'nin mürididir. Erken dönemlerde İstanbul'a giden Tokadî bir süre Hicaz'da kalmış daha sonra İstanbul'a dönerek burada vefat etmiştir. İmam-ı Rabbânî'nin *Mektûbât*'ının Müstakimzâde tarafından Türkçeye tercümesini sağlayan Mehmed Emin Efendi, İstanbul Nakşbendî-Müceddidîliği'nin XVIII. yüzyıldaki en önemli temsilcisi olmuştur.⁷ Turhal Şeyhi Mustafa Efendi (ö.1197/1782) ve Şeyh

6. Özköse, "Tokat'ta Tasavvuf Kültürü", 93-95.

7. Halil İbrahim Şimşek, "Mehmed Emin Tokadî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2003), 28/467-468.

Şirânî Mustafa Rûmî'nin halifelerinden Mustafa Hâki Efendi Nakşbendiliğin Tokat'taki diğer önemli isimlerindendir.

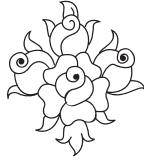
Şeyh Şirânî Mustafa Rûmî aynı zamanda Şeyh Ahmet Niksârî'nin de mürşididir. Hacı Ahmet Efendi ondan aldığı icazetle Tokat'ta tasavvuf kültürünün yayılmasında, halkın millî ve manevî duygularının gelişmesinde önemli roller üstlenmiştir. Hazırladığımız bu eserle Şeyh Ahmet Niksârî tanıtılmaya gayret edilmiştir. Eser iki ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümünde Ahmet Niksârî'nin hayatı, ilim yolculuğu, düşünce dünyası tanıtılmıştır. İkinci bölümde tarikatı, mürşidleri ve müridleri incelenilmiştir.

Ahmet Niksârî hakkında elimizde bulunan kaynaklar oldukça sınırlıdır. Eldeki yazılı veriler ve sözlü anlatımlar neticesinde Şeyh Ahmet Niksârî hakkında derli toplu bir eser ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dr. Muhammed Yusuf AKBAK

Tokat 2022

Teşekkür...

Çalışmamıza vesile olan, Tokat ve Nakşbendî silsilesi için böyle kıymetli bir şahsiyetin hayatının kaleme alınmasında bize de görev veren Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı H. Hamideddin Ateş Efendi'ye, eserin yayınlanmasını sağlayan Nasihat Yayınları'na teşekkür ederim. Ayrıca kaynakların temini noktasında bizlere yardımcı olan, Emin Tanın Telbisoglu'na, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Uzmanı Ahmet Semih Torun ve Cevat Ekici'ye elimizdeki pek çok veriye ve Ahmet Niksârî hakkındaki sözlü bilgilere ulaşmamızda vasıta olan Şeyh Ahmet Niksârî Efendi'nin torunu Ahmet Ertuğrul Karahan ve Mehmet Atalay Karahan'a, hassaten teşekkürlerimi sunarım.

Gayret bizden tevfiğ Allah'tandır.

Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

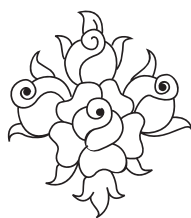
(Kuddise Sirruhu)

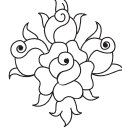

“Hayatı”

DOĞUMU VE AİLESİ - İLİM YOLCULUĞU
YAĞIBASAN MEDRESESİ - FİKİR DÜNYASI
MİLLÎ MÜCADELE MİTINGİ - TAKİBAT YILLARI VE HAPİS HAYATI
ŞEYH Ahmet NIKSÂRÎ TÜRBESİ - MENÂKİB VE HATIRALAR

“Hayatı”

1. DOĞUMU VE AİLESİ

Hacı Ahmet Niksârî 1279/1861⁸ yılında Ordu’nun Mesudiye ilçesine bağlı Beyseki köyünde dünyaya gelmiştir.⁹ Beyseki’deki ailesi İmamlar sülalesi olarak tanınmaktadır. Babası Yusuf Efendi ve kardeşi Nuri Efendi Beyseki’de medfundur. Aslen Mesudiyeli olmasına rağmen medrese hocalığına başladığı dönemden vefatına kadar Niksar’da ikâmet etmesinden dolayı Niksârî¹⁰, bağlı olduğu sülalenin Meletlioğlu ismiyle bilinmesinden dolayı Meletlili Şeyh nisbesiyle anılmıştır. Babası Yusuf Efendi, annesi Marziye Hanım’dır. Hacı Ahmet Efendi ilk evliliğini Zeynep Hanım’la gerçekleştirmiştir.

8. Şer’iyye sicillerinde doğum tarihi 1861 olarak geçerken, ilerleyen yıllarda düzenlenen nüfus kayıtlarında doğum tarihi 1863 olarak görünmektedir.

9. Şimdi Ordu iline bağlı olan Mesudiye, o zamanlar Sivas’a bağlıdır.

10. Kadir Özköse-Halil İbrahim Şimşek, Altın Silsile’den Altın Halkalar (Ankara: Nasihat Yayınları, 2009), 427.

Bu evlilikten Ayşe, Gülizar, Fatma, Rabia, Emine¹¹ isminde beş kız, Abdullah Hilmi isminde bir oğlu dünyaya gelmiştir. Zeynep Hanım'ın vefatının ardından Niksar'ın Serenli (Avara) köyünden Memükler sülalesine mensup Sündüz hanımla evlenen Hacı Ahmet Efendi'nin bu evliliğinden de Mehmet Faik¹² isminde bir oğlu olmuştur. Daha sonra yaptığı evliliklerden Sabiha Hanım'dan Ayşe isminde bir kızı dünyaya gelmiştir. Tarakçıoğulları'ndan Fatma Hanım ve Fisanogulları'ndan Hatun Hanım'la gerçekleştirdiği evliliklerden evlatları olmamıştır.

Hacı Ahmet Efendi'nin ilk oğlu Abdullah Hilmi Efendi, babasının hizmetinde bulunmaya gayret etmiş, medrese ve ev işlerinde onun önemli yardımcılarında birisi olmuştur. Abdullah Hilmi Efendi, Mesudiye'den Niksar'a dergâha erzak getirdiği bir gün Sulugöl köyü önlerinde eşkiyalarca atının önü kesilerek öldürülmüştür. Hacı Ahmet Efendi ve yakınları bu vefata çok üzölmüş, yıllarca oğlunun acısıyla yanan Hacı Ahmet Efendi çokça gözyaşı dökmüştür.

Niksar, Tokat, Gümüşhane, Bayburt, Çorum, Trabzon ve Erzincan gibi pek çok ilde müridleri bulunmaktadır. Vefatına yakın bir dönemde müridlerinin eğitimini

11. Emine Hanım'ın Mehmet, Bekir, Saliha, Kadir isminde dört evladı olmuştur.

12. Faik Efendi'nin evlatlarının ismi, Cemile, Türkan, Leman, Ahmet Tuğrul ve Atalay'dır.

bir icazetnameyle İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi (ö. 1969)'ye devrettiği kaydedilmiştir.¹³ 15 Ekim 1935 tarihinde Karşıbağ mahallesindeki evinde vefat eden Hacı Ahmet Efendi'nin cenazesi kardeşi Ömer Lütfü Zarakol ve oğlu Mehmet Faik Karahan tarafından defnedilmiştir. Cenazesine çevre illerden birçok kimse katılarak Niksar'ı adeta doldurmuşlardır. Hacı Ahmet Efendi'nin defni gerçekleştirildikten sonra kabri üstünde bir turna katarı belirmiş herkesin şaşkın bakışları arasında Melikgazi Kabristanlığı üzerinden sanki törenle süzülerek geçmişlerdir. Çok geçmeden de bütün bitkiler üzerine nisan yağmurunu andırır ılık bir yağmur yağmıştır.

2. İLİM YOLCULUĞU

Hacı Ahmet Efendi, ilim öğrenmeye ve öğretmeye önem vermiştir. Müridlerini cahil kalmamaları noktasında eğiterek cahil âbidin hüsranda olduğunu ifade etmiştir. İslâm dünyasının ilimle kalkınacağını beyan eden Hacı Ahmet Efendi, evlatlarının ve müridlerinin okuyup ilim tahsil etmeleri noktasında yoğun çaba sarf etmiştir.

Hacı Ahmet Efendi, ilk eğitimini devrin önde gelen âlimlerinden olan babası Yusuf Efendi'den almıştır. Yusuf Efendi altı çocuğunun hepsinin ilim tahsil etmesini

13. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 429.

arzu etmiş olsa da ancak Ahmet ve Ömer Lütfi Efendiler bu yoldaki iştihak ve gayretlerinden ötürü babalarının hedef gösterdiği dereceye ulaşabilmişlerdir. Hacı Ahmet Efendi, babasının gözetiminde başladığı ilim tahsiline bölgedeki diğer âlimlerden ders alarak devam etmiş, küçük yaşlarda hafızlığını tamamlamıştır. Buradaki eğitimi belli bir düzeye geldikten sonra ilimde yeni mertebeler kat etmesi adına kardeşi Ömer Lütfi Efendi'yle beraber babasının teşvikleriyle İstanbul'a gitmişlerdir. Ahmet ve Ömer Lütfi Efendiler İstanbul'da aldıkları eğitimler esnasında hocalarının dikkatini çekmiş, zamanın padişahının takdiri ve hocalarının takdim ve teşvikleriyle Enderun'a girmişlerdir. Buradaki eğitimlerini de başarıyla tamamlayan Hacı Ahmet Efendi, aldığı icazetlerle memleketlerine dönerek kendisine gelen talebelere ders vermeye başlamıştır.¹⁴

Hacı Ahmet Efendi, Mesudiye'de ders verdiği zamanlarda adını sıkça duyduğu Şiranlı Mustafa Efendi'yi ziyaret etmek maksadıyla Çorum'a gitmiştir. Mustafa Efendi tarafından iltifatla ağırlanan Ahmet Efendi, onun ahlak ve manevî hâllerinden etkilenerek kendisine intisap etmiş ve şeyhinin gözetiminde seyrü sülûk eğitimine girmiştir. 1305/1889 yılında manevî eğitimini tamamlayan Hacı Ahmet Efendi, şeyhinden aldığı icazetle hilafet gö-

14. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 427; Sarıoğlu Necmettin, "Niksarlı Hacı Ahmet Efendi", Somuncu Baba 58 (Ağustos 2005), 42.

revini yürütmek üzere Niksar'a yerleşmiştir. Hacı Ahmet Efendi buradaki irşad faaliyetlerini Çilehane Medresesi olarak da bilinen Keşfî Osman Efendi Medresesinde yürütmüştür. Dergâhta Kur'an-ı Kerim, hadis derslerinin yanında İmam Rabbânî'nin *Mektûbât*'ı, İmam Gazâlî'nin *İhya'sı* ve diğer tasavvuf klasikleri yoğun şekilde okunup mütalaa edilmiştir. Medresedeki talebelerin nitelikli bir eğitim almasını isteyen Hacı Ahmet Efendi, içerisinde Arapça, Farsça, Osmanlı Türkçesiyle yazılmış elyazması ve matbu binlerce eserin yer aldığı geniş kapsamlı bir kütüphane meydana getirmiştir.¹⁵ Kurulduğu süreç içerisinde pek çok talebenin istifade ettiği bu kütüphane zamanımıza kadar ulaşmamıştır. Hacı Ahmet Efendi'nin vefatından uzun yıllar sonra kütüphanenin bir kısmı zamanın Niksar Müftüsü ve aynı zamanda Hacı Ahmet Efendi'nin talebesi Sait Tahmiscioğlu'nun teşvikleriyle ilgili yerlere dağıtılmış, diğer bir kısmı ise Niksarlı Hafız İbrahim Subaşı vesilesiyle Süleymaniye Kütüphanesine devredilmiştir.

Hacı Ahmet Niksârî, 1326/1910 yılında Anadolu'da günümüze kadar gelebilen ilk ve en eski medreselerden olan Yağıbasan Medresesi'nde 150 kuruş maaşla müderrisliğe başlamış, Yağıbasan Medresesi kapanıncaya kadar bu görevini sürdürmüştür.¹⁶ Bu görevinin yanı sıra

15. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 427.

16. Sadık Albayrak, Son Devir Osmanlı Uleması (İstanbul: Millî Gazete

Niksar Ulu Camii'nin kürsü şeyhliği¹⁷ görevini de üstlenen Hacı Ahmet Efendi hem medresede hem de camide halkı irşad faaliyetlerini kesintisiz sürdürmüştür. Cuma vaazlarının yanında mübarek gün ve gecelerde yardımcısı Abdullah Efendi ile birlikte, katır veya eşek üzerinde Ulu Camii'nin kürsüsünden Niksar halkına dinin temel esaslarını anlatmak için gayret göstermiştir.

3. YAĞIBASAN MEDRESESİ

Yağıbasan Medresesi, Danişmendli Devleti'nin kurucusu Danişmend Ahmet Gazi'nin (ö. 477/1085) torunlarından Nizameddin Yağıbasan (ö. 559/1164) tarafından yaptırılan Anadolu'nun en eski eğitim kurumlarından bir tanesidir. Nizameddin Yağıbasan, Danişmendli Devleti'nin beşinci hükümdarı olarak 1142-1164 yılları arasında hüküm sürmüştür. Kaynaklarda adaletli, âlim, cihada önem veren, ibadetlere özen gös-

Yayınları, 1980), 1/109.

17. Kürsü şeyhi, Osmanlı zamanında cuma namazından sonra cemaate vaaz etmek üzere görevlendirilen kimseye verilen isimdir. Özellikle büyük camiler ve selâtin camilerinde icra edilen bu görev için "cuma va'ziyesi, kürsü şeyhliği, selâtin şeyhliği", göreve getirilen kimse için de "cuma vâizi, katar şeyhi, selâtin şeyhi" gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu görevin ilk defa Fatih Sultan Mehmed zamanında Eyüp Sultan Camii'nde başladığı tahmin edilmektedir. (bk. Ömer Faruk Köse, "Cuma Vâizliği", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2020).

terme ve ilme hürmet noktasında hassasiyetli olduğu ifade edilen Nizameddin Yağıbasan, hüküm sürdüğü dönemde devletine parlak bir dönemde yaşattırıştır. Bu zaman zarfında Haçlı ordusu ve Bizanslı düşmanlarla girilen mücadelelerden galibiyetle ayrılan Yağıbasan, devletin sınırlarını Karadeniz kıyılarına kadar ulaştırmıştır.¹⁸ Kurmuş olduğu medreselerle bölgenin ve ilerleyen süreçteki etkisi düşünülürse Anadolu'nun ilmî hayatına büyük katkı sağlamıştır.

Nizameddin Yağıbasan, birisi Tokat'ta diğeri Niksar'da olmak üzere iki medrese inşa ettirmiştir. Tokat'ta bulunan Yağıbasan Medresesi Çukur Medrese adıyla da bilinmektedir. Medrese 1151 ve 1152 yıllarında inşa edilmiştir. Kapalı avlulu Anadolu medreselerinin ilk örneklerinden birisi olması medreseyi mimarî açıdan da önemli kılmaktadır. Avlu 14 metre çapındaki kubbeyle örtülmüş, kubbenin ortası açık bırakılmıştır. Yan cephelerde küçüklü büyüklü tonozlu odalar, giriş eyvanının karşısında mescit ve derslane işlevindeki ana eyvan yer almaktadır.¹⁹ Gök bilimi ve tıp alanı da dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda eğitim verilen medrese günümüzde kadar geçirmiş olduğu yenileme çalışmalarıyla

18. Kâmil Şahin, "Niksar'da Danişmendli Dönemi Yağıbasan ve Hacı Çıkrık Medreseleri", Niksar'ın Fethi ve Dânişmendliler Döneminde Niksar Bilgi Şöleni Tebliğleri, 8 Haziran 1996, Niksar, (1996), 68.

19. "Yağıbasan Medresesi", Türkiye Kültür Portalı (Erişim 25 Kasım 2022).

ayakta kalmayı başarmıştır. Medresenin Türk, İslâm ve Bilim Müzesi olması için 2019 yılında Tokat Belediyesi tarafından çalışma başlatılmıştır. Vakıflar Bölge Müdürlüğüne sunulan projenin kabul edilmesinin ardından 2022 yılında Yağlıbasan Medresesi, Türk, İslâm ve Bilim Müzesi olarak yeniden açılmıştır.

Niksar'da bulunan Yağlıbasan Medresesi 1157 tarihinde inşa edilmiştir. Plan olarak Tokat'taki medrese gibi kapalı avlulu inşa edilmiş ve yaklaşık 11 metre çapında bir kubbeyle örtülmüştür. Bir bölümü Niksar Kalesi'nin duvarlarına yaslanan medresenin doğu ve kuzeyinde iki eyvan, batısında beşik tonozlu küçük mekânlar mevcuttur. Her iki medrese de yalın, süslemesiz örneklerdir.²⁰

Yağlıbasan Medresesi hocaları ve talebeleriyle Osmanlı ilim hayatına derin etkiler bırakmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk müderrisi ve ilk düşünürlerinden biri olan Dâvûd-i Kayserî (ö.751/1350) bu medreselerde eğitim görmüştür.

Eserlerinden anlaşıldığı üzere dinî ve aklî ilimlerde iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılan Kayserî, dinî ilimlerden bilhassa fıkıh ve hadis sahalarında derin bilgiler elde etmiştir. Ancak daha ziyade tasavvuf, kelâm ve felsefe alanlarındaki dirayetiyle temayüz etmiştir.²¹

20. "Yağlıbasan Medresesi."

21. Mehmet Bayrakdar, "Dâvûd-i Kayserî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1994), 9/33.

Zâhirî ilimlerle tasavvufu kendinde birleştiren Dâvûd-i Kayserî, tasavvuf düşüncesini vahdet-i vücûd nazariyesi etrafında şekillendirmiştir. Ayrıca Aristo (M.Ö. 384-322) gibi Yunan filozoflarıyla Ebü'l-Berekât el-Bağdâdî (ö. 547/1152) gibi İslâm filozoflarını tenkit edebilecek seviyede felsefe bilgisine sahip olmuştur. Kaynaklarda vahdet-i vücûd nazariyesini felsefî mahiyette yorumlayan ve savunan ilk sûfî müellif olarak zikredilmiştir. Bu görüş, onun eserleri sayesinde Anadolu'nun dışına taşarak özellikle İran coğrafyasında yayılma imkânı bulmuştur.²²

Kayserî'nin 1313-1314 yılları civarında 53-54 yaşlarında Niksar Yağbasan Medresesinde bulunduğu tahmin edilmektedir.²³ Burada Merağa matematik-astronomi okulunu temsil eden İbn Sertâk (ö. 728/1328)'tan yüksek düzeyde matematik ve felsefe eğitimi almıştır. Dâvûd-i Kayserî, İbn Sertâk'ın el-İkmâl fi'l-hendese adlı eserini Niksar'da 714-715 (1314-1315) yıllarında istinsah etmiş ve muhtemelen bu kitabı orada bizzat İbn Sertâk'tan okumuş, daha sonra da İznik'te okumuştur.²⁴ İleri seviyede geometri bilgileri ihtiva eden

22. Bayrakdar, "Dâvûd-i Kayserî", 9/33.

23. İhsan Fazlıoğlu, "İznik'te Ne Oldu? Osmanlı İlmî Hayatının Teşekkülü ve Dâvûd Kayserî", Nazariyat: İslâm Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi 4/1 (2017), 41.

24. İhsan Fazlıoğlu, "Hendese", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1998), 17/200.

bu eser, Saragoza Sultanı Ebû Âmir Yusuf b. Ahmet el-Mutemen b. Hud'un (ö.m. 1085) meşhur Kitâbü'l-istikmâl fi'l-hendese adlı eserinin tahriridir. Eser düzlem geometrisi, uzay geometrisi, koni kesitleri, düzlemsel ve küresel trigonometriyi de kapsayan geniş hacimli ve önemli bir eserdir. İbni Mutemen tarafından geometrik matematiğin bütün dallarını ihtiva edecek bir ansiklopedi mahiyetinde düşünülmüş eserin, sadece yukarıda zikredilen bölümleri tamamlanmıştır.²⁵

Yağlıbasan Medresesi işlevini uzun yıllar devam ettirmiştir. Medresesinin her türlü giderleri vakıflar tarafından karşılanmıştır. Medrese vakfının vakfiyesi bulunamadığından ne zaman tesis edildiği bilinmemektedir. Medresenin Osmanlı dönemindeki vakıf gelirleri ve harcama kalemlerine dair 1455-1574 tarihli tapu tahrir defterleri kayıtlarına göre Çiftlik ve Biskeni köylerinden medreseye gelir elde edilmiştir.²⁶

4. FİKİR DÜNYASI

Hacı Ahmet Efendi, yumuşak huyu, hoş görüsü ve tatlı dili dolayısıyla sohbetlerini kalabalık halk kitlelerine ulaştırmış, Niksar'da sevilen bir zat olarak ön plana çıkmıştır. Vaaz ve sohbetlerinde dinin temel ilkelerine vurgu yaparak halkı doğru yola ulaştırmak için yoğun çaba sarf etmiştir.

25. İhsan Fazlıoğlu, "İslâm Düşünce Atlası" (Erişim 25 Kasım 2022).

26. Ali Açık, "Tokat Yağlıbasan Medresesi Vakfı (1154-1918)", Danışmendililer Sempozyumu, (2016), 272,273.

Vaazlarında özellikle şirk, gıybet, kul hakkı, yaratılmışlara karşı hürmet, zina, faiz, yalan, cana kıyma, iftira gibi konulara vurgu yapmış, tek kurtuluşun Kur'an ve sünnete sıkı sıkıya sarılmak olduğunu belirtmiştir. İçinde bulunulan zorlu ekonomik ve sosyal şartlara değinerek dünya hayatının imtihandan ibaret olduğunu vurgulamış, kurtuluş ve refahın İslâm ahlakına tâbi olmaktan geçtiğini ifade etmiştir. Hacı Ahmet Efendi, şartlar her ne olursa olsun İslâm'a aykırı batıl fikir ve eylemleri asla kabul etmemiş, İslâm ekseninde yaşamayan bir ömrü boşa geçmiş olarak değerlendirmiştir.

Hacı Ahmet Efendi, Kur'an ve sünnet ekseninde bir hayat sürmeye gayret etmiş, halka da davranışlarını bu yönde düzenlemeleri adına nasihatlerde bulunmuştur. Peygamber Efendimiz'in; *"Şüphesiz ki benim ümmetim, kıyamet gününde, abdest izlerinden dolayı 'Yüzleri nurlu, elleri ve ayakları parlak olanlar!' diye çağrılacaktır. Artık, nûru-nu artırmaya gücü yeten kimse bunu yapsın!"*²⁷ ve *"Sizden kim abdest suyunu hazırlar, mazmaza ve istinşakta bulunur (ağızına ve burnuna su çeker) ve sümkürürse, mutlaka yüzünden, ağızından, burnundan hataları dökülür. Sonra Allah'ın emrettiği şekilde yüzünü yıkarsa, sakalın(in bittiği mahallin) etrafından su ile birlikte yüzü ile işlediği günahlar dökülür. Sonra dirseklere kadar kollarını yıkayınca, ellerinin günahları su ile birlikte parmak uçlarından dökülür gider.*

27. Buhârî, Vudû; 3; Müslim, Tahâret, 35.

*Sonra başını meshedince, başının günahları saçın etrafından su ile birlikte akar gider. Sonra topuklarına kadar ayaklarını yıkayınca, ayaklarının günahları, parmak uçlarından su ile birlikte akar gider. Sonra kalkıp namaz kılar, Allah'a hamd ve senâda bulunur, O'na layık şekilde tazimini gösterir ve kalbinden Allah'tan başkasını(n korku ve muhabbetini) çıkarırsa, annesinden doğduğu gündeki gibi bütün günahlarından arınır.*²⁸ hadislerine binaen Allah'ın arzına abdestsiz basmamayı nasihat etmiştir. Hacı Ahmet Efendi, gün içerisinde abdestli dolaşıldığı gibi kişinin uyurken de abdestli olması gerektiğini vurgulamıştır. Nitekim Peygamber Efendimiz bir başka hadis-i şerifte "Yatağına vardığında önce namaz abdesti gibi bir abdest al! Sonra sağ tarafına uzanıp; 'İlâhî, kendimi Sana teslim ettim. İşimi Sana bıraktım. Sırtımı Sana dayadım. Çünkü ümidim de Sen'dedir, korkum da Sen'dendir. Sen'den sığınacak yer varsa o da yine Sen'sin! Senden kurtulacak yer varsa yine Sen'sin. İlâhî, inzâl ettiğin Kitab'ına, gönderdiğin Peygamber'ine iman ettim!' de! Şayet o gece ölecek olursan fıtrat, yani din-i İslâm üzere ölürsün. Bunlar o günkü en son sözlerin olsun!" buyurmuştur.²⁹

Hacı Ahmet Efendi, farz olan Ramazan orucunun yanında nafil olan pazartesi, perşembe ve eyyâm-ı bîz oruçlarına da önem vermiş, mümkün olduğunca nafil

28. Müslim, Müsâfirin 294.

29. Buhârî, Vudû', 75.

oruçlarını aksatmamış kendisini dinleyenlere de böyle davranmaları hususunda öğüt vermiştir. Nitekim Peygamber Efendimiz; *“Ameller, Allahu Teâlâ Hazretleri’ne pazartesi ve perşembe günleri arz edilir. Ben, amelimin oruçlu olduğum hâlde arz edilmesini severim.”*³⁰ buyurarak pazartesi ve perşembe günleri oruç tuttuğunu ifade etmiştir. İbn Abbas, *“Peygamber Efendimiz, eyyâm-ı bîz’de oruç tutmayı hizada da seferde de bırakmazdı.”*³¹ diyerek onun hicri ayların on üç, on dört ve on beşinci günlerinde oruç tuttuğunu ve bu amelinde devamlılık gösterdiğini ifade etmiştir.

Hacı Ahmet Efendi, dokuz defa hacca gitmiştir. Bu yolculukları zamanın şartları ekseninde aylar sürmüştür. Hac dönüşü çocuklara, fakirlere, gariplere hediye ve ikramlar getirerek onların gönüllerini almayı ihmal etmemiştir.

Namazlarına bir hayli dikkat eden Hacı Ahmet Efendi, ibadetleri vaktinde yapmaya özen göstermiştir. Sabah namazını ilk vaktinde kılmaya gayret etmiş, güneş doğana kadar en az bir cüz okumayı kendisine âdet edinmiştir. Kendisine mürid olma talebiyle gelen kimselerden üzerlerindeki kul, bitki, hayvan haklarını ve malî ibadetlerini eksiksiz hesaplayarak ödemelerini

30. Tirmizî, Savm, 44/747.

31. Nesâî, Savm, 70.

istemiş, tadili erkân üzere namaz kılmalarını, cemaati kaçırmamalarını, ilmihal bilgilerine tam olarak vakıf olmalarını talep etmiştir.

Kur'an'ı okumaya ve anlamaya teşvik eden Hacı Ahmet Efendi, herkesin evinde günlük olarak Kur'an okumasını tavsiye etmiştir. Nitekim Peygamber Efendimiz; *"Kur'an okuyan mü'min portakal gibidir: Kokusu hoş, tadı güzeldir. Kur'an okumayan mü'min hurma gibidir: Kokusu yoktur, tadı ise güzeldir. Kur'an okuyan münâfık fesleğen gibidir: Kokusu hoş fakat tadı acıdır. Kur'an okumayan münâfık Ebû Cehil karpuzu gibidir: Kokusu yoktur ve tadı da acıdır."*³² buyurmuştur. Hacı Ahmet Efendi, Kur'an'ı hayatın her alanına dâhil etmeyi gaye edinmiş, Kur'an'sız, zikirsiz ve ibadetsiz geçen bir hayatın boşa olduğunu ifade etmiştir. Allah rızası için yapılan zikri, ibadetlerin sultanı diye vasıflandıran Hacı Ahmet Efendi, zikirle bütün kötülüklerin kirlerinin ortadan kalkacağını, kişinin kalp gözünün açılacağını, nefsin mağlup olacağını beyan etmiştir.

Hacı Ahmet Efendi, manevî yaşantının gelişmesi, yapılan ibadetlerden zevk alınması adına haramlardan sakınmış, bir lokma haram yemektense ölmeyi tercih edeceğini ifade etmiştir. Helal yaşamak, helal yiyip içmek ve helal kazanmak onun fiillerinde temel pren-

32. Buhârî, Et'ime 30 Fezâilü'l-Kur'ân 17, Tevhîd 36.

sipler arasında yer almıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de *"Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin! İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günah bir yolla yemek için o malları hâkimlere rüşvet olarak vermeyin."*³³ buyurularak insanlar harama meyletmemeleri konusunda uyarılmıştır. Peygamber Efendimiz; *"Haramla beslenen hiçbir beden cennete giremez. Cehennem ona daha lâyıktır."*³⁴ buyurarak haram lokmanın kişiyi cehenneme sürükleyeceği ifade edilmiştir.

İnsan yaratılış itibarıyla beden ve ruhtan meydana getirilmiştir. Bu iki unsur arasında birbirini etkileyen kuvvetli bir bağ bulunmaktadır. Nasılki kişinin ruh hayatındaki sevinç, hüzn gibi duygu karmaşaları fizikî bedenini etkiliyorsa, maddî âlemde gerçekleştirdiği yemek, içmek gibi davranışlar da onun ruh hayatına tesir etmektedir. Peygamber Efendimiz; *"Helal olan şeyler bellidir. Haram olanlar da öyle. Bu ikisinin arasında insanların, helal mi haram mı olduğunu bilmediği şüpheli şeyler vardır. Şüpheli işlerden sakınanlar dinlerini ve ırzlarını korumuş olurlar. Şüpheli şeylerden sakınmayanlar ise sürüsünü başkasına ait bir arazinin kenarında otlatan ve sürüsü arazinin koruluğunu aşmaya ramak kalmış bir hâlde olan çobanın sürüsü(nün araziye girdiği) gibi harama düşerler. Dikkat edin! Her hükümdarın girilmesi yasak olan bir koru-*

33. Bakara, 2/188.

34. Müslim, Zekât, 65; Dârimî, Rikak, 9; İbn Hanbel, 2, 328.

*luğu vardır. Dikkat edin! Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Şunu iyi bilin ki, insanın vücudunda bir et parçası vardır. O et parçası iyi olursa bütün vücut iyi olur. O bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin o et parçası kalptir.*³⁵ buyurarak insanın maddî ve manevî yönünün birbirine olan tesiri-ne dikkat çekmiştir.

Tasavvufta manevî hayatın düzenli olması adına helal kazanmanın ve helal olanı yemenin gerekliliğine sıkça vurgu yapılmıştır. İbrahim b. Edhem (ö. 161/778) ve Fuday b. İyaz (ö. 187/803) tasavvuf yolunda büyük olarak vasfedilen kimselerin hac, cihad, oruç ve namaz ile değil karnına giren yiyeceğe dikkat ederek, ekmeğini helalinden yiyerek bu vasfa eriştiklerini söylemişlerdir.³⁶ Sehl b. Tüsterî (ö. 283/896) "Bir kul, veraya dikkat ederek helal yemedikçe, iman hakikatine ulaşamaz."³⁷ diyerek imanın sahil olmasını yiyeceklerin helal olmasına bağlamıştır.

Tasavvuf düşüncesinde helal yemenin yanında az yemek de tavsiye edilmiştir. Çünkü dolu mide nefse kuvvet vererek insanın nefsinin arzularına mağlup olmasına sebep olmaktadır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273) çok yemenin, manevî feyz yoluyla insa-

35. Buhârî, İmân, 39, Müslim, Mûsâkât 109.

36. Ebû Tâlib Mekkî, Kûtu'l-kulûb (Kahire: Mektebetü't- Dârü't-Türâs, 2001), 3/1713.

37. Mekkî, Kûtu'l-kulûb, 3/1713.

nın kalbine ulaşan ilham bilgisini engellediğini söylerken şu ifadeleri kullanmıştır;

“Dün gece ilhâm bize başka türlü tecelli etti. Fakat mideye birkaç lokma girdi ve ilhâm yolunu kapadı.

Bir lokma uğruna Lokman tabiatlı ilâhî ruh nefsanî gıdalara esir oldu. Şimdi Lokman devridir. Ey lokma sen çekil git!

Bu ıstırap dünyasında çektiklerimiz lokma yüzündendir. Lokmayı az yiyerek can Lokman’ına batan diken çıkarıp attın.

Aslında can Lokman’ın ayağında diken değil gölgesi bile yoktu. Fakat siz hırsla kapılmışsınız gerçeği göremiyorsunuz.”³⁸

Hacı Ahmet Efendi’nin haram kazancın örneklerinden olan faize karşı çok sert tavır tutunduğu ifade edilmiştir. Sohbetlerinde faiz konusunu işlerken sesini yükselterek insanların faiz ateşine düşmemeleri için onları var gücüyle uyarmıştır. Faizi insanlığı helake sürükleyen en büyük günahlardan biri olarak görmüş, faizsiz yaşamının imkânına ve güzelliğine dair nasihatlerde bulunmuştur. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de “*Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi*

38. Şefik Can, Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi (İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş., 2017), 1/145.

*kalkarlar. Bunun sebebi onların, 'Alım satım da ancak faiz gibidir.' demeleridir. Hâlbuki Allah alım satımı helal, faizi ise haram kılmıştır. Artık kime Allah'tan bir öğüt erişir de faizciliği bırakırsa geçmişteki kendisininindir, durumunun takdiri Allah'a aittir. Kim de yine faizciliğe dönerse işte bunlar orada devamlı kalmak üzere cehennemliklerdir."*³⁹ buyurularak faizin insanı cehenneme sürüklediği beyan edilmiştir. Peygamber Efendimiz de insanı helake sürükleyen yedi büyük günahı; "Allah'a şirk koşturmak, sihir ve büyü yapmak, Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı bir insanı öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, düşmana hücum sırasında harpten kaçmak, evli olup hiçbir şeyden haberi olmayan namusuna düşkün Müslüman kadınlara zina isnad etmek" şeklinde sıralayarak faizi bu günahlar içerisinde zikretmiştir.⁴⁰

Hacı Ahmet Efendi, yaratılmış olan her şeye Yaratıcı'nın hürmetine hoş görüyle davranmış, çevresindeki canlıları incitmemeye gayret etmiştir. Perşembe Yayılasında hayvanlara şefkatle muamele edilmesini, binek hayvanlarına fazla yük atılmamasını, sağmal hayvanlara vurulmamasını özellikle tenbih etmiştir. Sahra sohbetlerinde kendine o civardan bir demet canlı çiçek hediye etmek isteyen bir ihvana; "Cenab-ı Allah'ın Cermal sıfatı bitkilerde de tecelli eder, sakın bir çiçeği ko-

39 Bakara, 2/275.

40 Buhârî, Vasâ'ât 23, Tıb 48, Hudûd 44; Müslim, İmân 145.

partmayın, onlar da Allah'ı zikreder, onlardan arılar bal yapıp bize nimet olarak sunar, bitkilerin de hayvanların da bizde hakkı vardır. Merhametli olup bu hassasiyete dikkat etmek gerekir." buyurmuştur. Kâinatın Allah'ın varlığına ve sanatına delil olduğu düşüncesiyle etrafındaki canlılarda Allah'ın yüceliğini temaşa etmeye gayret etmiştir. Tefekküre önem vermiş, ihvanlarını rengârenk çiçeklerin olduğu Harmancık'taki tarlasında toplayarak onlara çiçekleri ve gök kubbeyi gösterip Allah'ın yüceliğini ve kudretini anlatmıştır. Onun bu muhabbet dolu tavrı yaptığı konuşmalar ve dualarında kendisini göstermiştir. Hacı Ahmet Efendi'nin kayda geçen bir duası şu şekildedir; "Allah'ım senin 'kün' emrinle yarattığın şu kâinattaki bütün canlı ve cansız varlıkların hepsinin sana iman etmelerini, sana sığınmalarını, senden af ve mağfiret dilemelerini, senin rızanı istemelerini ve sana sonsuz şükretmelerini nasip edip huzuruna kelime-i şehadet getirerek gelmelerini nasip eyle."

Hacı Ahmet Efendi alın teriyle kazanılan nimete hayli önem vermiştir. Tembelliğe, miskinliğe ve boş konuşmaya meyli olmamıştır. Dedikodu ve gıybet edilen ortamdan hemen uzaklaşmayı tercih etmiştir. Zaman yönetimi konusunda ihvanlarına örnek olmuş bir anını bile boş geçirmemiştir. Kendisi ziraat ve hayvancılıkla meşgul olmuş geçimini ürettiği ürünler üzerinden sağlamıştır. Niksar Depedibi ve Karşıbağ mevkiinde geniş arazileri

vardır. Bunların yanında büyükbaş hayvanlardan inek ve kömüşleri, katırı mevcut olup Karşıbağ'daki evinde arıcılıkla uğraşarak bal üretmiştir. Bu işleri esnasında en büyük yardımcısı oğlu Mehmet Faik Karahan olmuş birlikte mahallede ve Perşembe Yaylasında çalışmışlardır.

Hacı Ahmet Efendi kendisinden faydalandığı hayvan ve bitkilere karşı hürmet göstermekten geri durmamıştır. Kendisi hayvanlara ve bitkilere karşı merhametli olduğu gibi etrafındakilerden bu canlılara isabet edecek bir eziyet gördüğünde mani olmuştur. Himayesinde bulunan hayvanların karnını doyurmadan kendisi sofraya oturmamıştır. Bir gül veyahut bir meyve için dalların kırılmasına müsaade etmemiştir. Yetiştirdiği bitki ve hayvanları zamanında sulamadığı veya karınlarını doyurmadığı zaman helallik istemiştir.

Hacı Ahmet Efendi ürünlerden elde etmiş olduğu kazancı fakir kimselerle paylaşmış, insanlara yardım ederken güler yüzlü ve cömert davranmayı önemsemiştir. Alan eli veren elden üstün tutmuş, kendisine getirilen hediyeleri geri çevirerek, kendisine hediye getiren kimsenin bu ürünleri ailesiyle birlikte tüketmesini tavsiye etmiştir. Tevazuyu asla elden bırakmayan Hacı Ahmet Efendi, dergâhta çorba ateşini bazen bizzat kendisi yakmış, müridlerine elleriyle çorba ikramında bulunmuştur.

Göröldüğü gibi Hacı Ahmet Efendi, hayatının her alanında Kur'an ve sünneti kendisine kılavuz edinmiş, ders, sohbet ve vaazlarında ayet ve hadis temelli düşünçelerini insanlara aktarmıştır. Onun ana gayesi Kur'an'ın hakikatleri ve Peygamber Efendimiz'in sünneti ekseninde bir yaşam sürüp insanları da bu şekilde davranmaya teşvik etmek olmuştur.

5. MİLLÎ MÜCADELE MİTINGİ

Tarih içerisinde zor dönemlerden geçen toplumlar maddî ve manevî birliktelik içerisinde girdiklerinde sıkıntının üstesinden gelmişlerdir. Özellikle manevî olarak desteklenen milletlerin ellerindeki kısıtlı imkânlarla zorlu süreçleri başarıyla atlattıkları gözlemlenmiştir. Bu sıkıntılı süreçlerden birisi olan savaşlarda sûfîlerin toplum önderi olarak gerek cephe gerisinde manevî açıdan gerekse bizzat cephede maddî olarak mücadele ettiklerinin pek çok örneği vardır. Müslümanların karşılaştığı en büyük saldırılardan birisi olan Moğol İstilasası karşısında halk sûfîlerin yanında yer alarak onlardan destek görmüştür. Baycu Noyan, 654/1256 yılında Konya'yı işgal etmeye kalktığında halk Mevlânâ'nın etrafında toplanmıştır. Yine Moğol saldırılarına karşı tutumuyla dikkat çeken Necmeddin-i Kübrâ (ö. 618/1221) halka manevî olarak destek vermenin yanında birebir Moğol askerleriyle çarpışmış ve savaş meydanında şehit

olmuştur. Osmanlı Devleti'nin daimî ve ücretli ordusu yeniçerilerin pîri olarak Hacı Bektâş-ı Velî (ö. 669/1271) kabul edilmektedir. Bu bağlantı yeniçerilerin Bektâşîliğe intisâblarından ziyade söz konusu tarikatın, gaza ruhuna önem vermesinden kaynaklanmaktadır.⁴¹ Fatih Sultan Mehmed döneminde (1444-1446-1451-1481) askeri gazaya teşvik eden ve ordunun galip gelmesi için dua ederek askerlere moral sağlayan "Ordu Şeyhliği" ihdas edilmiştir. Kâdiriyye Tarikatı'nın Müştâkiyye şubesinin kurucusu Müştâk Baba (ö.1247/1831) I. Napolyon'un 1212/1798'de Mısır'a saldırması üzerine, işgalin önlenmesi adına Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'nın (ö.1234/1818) ordusuna dâhil olmuştur. Cerrâhiyye Tarikatı şeyhi Mehmed Şâkir el-Halvetî (ö.1267/1850), Fransızlara karşı Mısır'da görev yapan orduda yer almıştır. Konya Mevlânâ Dergâhı şeyhi Hemdem Çelebi (ö.1282/1865), 1225/1810 Rus Harbî'ne katılmak üzere birçok bölgeden Mevlevî dervişleri göndermiştir.⁴²

Millî mücadele yıllarında da sûfîler üzerlerine düşen görevleri yapmaktan geri kalmamışlardır. Sûfî şeyhleri, mücadele sırasında, halk ve maddî kaynakların seferber edilmesi, Saray ile Millî Mücadeleciler ve An-

41 Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2016), 331.

42 Nuran Çetin, "Zor Zamanlarda Sûfîlerin Din ve Vatan Müdafaasındaki Rolü", *İlahiyat Alanında Akademik Çalışmalar - II*, (2020), 104-109.

kara-İstanbul Hükûmetleri arasında aracılık rollerini yerine getirmişlerdir. Savaş için gerekli halk desteğini sağlayan konuşmalar vaazlar vermiş, mevlitler düzenlemiş, milliyetçi cemiyetlere katılmış, değişik şehirlerden TBMM'ye mebus olarak seçilmişlerdir. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) ilk yıllarında akerlerin moral ve manevîyatını desteklemek maksadıyla Mevlevî Alayları oluşturulmuştur. Çoğunluğunu Mevlevîler oluşturduğu için bu isimle anılan alaylara diğer tekkelerden tarikat mensupları da dâhil olmuştur. Aynı maksatla Bektâşî Tarikatı içerisinde Mücâhidîn-i Bektâşîyye alayları kurulmuştur. 1915'te kurulan ve Doğu Cephesinde görev alan alaydaki asker sayısı 7.000'i aşkındır. Üsküdar'daki Özbekler Tekkesi bu dönemde ön plana çıkan bir başka tarikat mekânıdır. Askerlere silah sevkiyatının sağlandığı tekkede Millî mücadelenin birçok önemli ismi ağırlanmıştır.⁴³ Millî mücadelede tekkelerin rolü ile ilgili izlenimlerini İngiliz gizli servisi yetkilisi Harron Armstrong, şu şekilde ifade etmektedir: "Bizler Türk din adamlarının, bu mevzularda faal rol oynayacaklarını asla tahmin etmiyorduk. Diğer araştırmalarımız, Türk mukavemet menbalarının meydana çıkarılması yolunda müspet netice vermeyince, vaki ısrarlı ihbarları değerlendirerek tekkeler, mescidler, camiler gibi dinî mebâni (binalar)

43 Kadir Özköse, "Kurtuluş Savaşına Katılan Din Bilginleri ve Tekkeler", Somuncu Baba Dergisi 13/77 (2007), 17-21.

üzerinde durduk ve din adamlarını takip ve kontrole başladık. Elde ettiğimiz malumat ve karşılaştığımız hakikatler bizleri hayrete düşürdü. Bu din adamları münhasıran telkinlerle ve manevîyatı yükseltmekle iktifa etmemişler, fiilî olarak da mukavemet teşkilatı içinde vazife almışlardı. Halk üzerinde tesirleri fevkalade olduğundan, üzerlerine aldıkları vazifeleri muvaffakiyetle ifa etmişlerdi.”⁴⁴

Toplumun yapısını ve tarikatların sosyal hayattaki yerini iyi bilen Mustafa Kemal 1919 yılında tarikat şeyhlerine yazmış olduğu mektuplarla onları millî mücadeleye destek vermeye davet etmiştir. Bu mektuplardan bir kısmı şunlardır;

13 Ağustos 1919

Bitlis Kufrevîzâde Şeyh Abdülbaki
Efendi Hazretleri'ne⁴⁵

Faziletlû Efendim.

Zât-ı fazılanelerinin Bitlist'e olduğunuzu tahmin ediyorum. Bu defa aldığım malûmat üzerine bu husus tevsik edildi. Makam-ı muallâyı hilâfet ve saltanatın, vatan ve milletimizin içinde bulunduğu müşkül vaziyet malûmu ari-

44. Mustafa Kara, Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017), 28.

45. Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969), 3/940.

faneleridir. Senaverleri milletimizin bugünkü felâketin içinden çıkacağı güne kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmağa hasr-ı vücut etmekten başka şiar-ı hâmiyet olmayacağı kanaatiyle derhal askerlikten istifa ettim. Çünkü resmî makam ve sıfatım buna mâni oluyordu.

Bugün için yegâne çare-i halâs milletin vahdetini bütün cihana göstermek ve hukukî mukaddesatımızı milletin ibraz edeceği kudret ile tahlis etmektir.

Erzurum Kongresi'nce takarrür ettirilen esasatı takdim ediyorum. O havalice icabına tevessül buyurularak düşmanlarımızın her türlü muzır telkinatına sed çekmeleri müsellem olan hamîyyet ve vatanperverliklerinden intizar olunur. Arzı hürmet ve muhabbet eylerim Efendim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi

Mustafa Kemal

13 Ağustos 1919

Şeyh Mahmut Efendi Hazretleri'ne⁴⁶*Faziletlû Efendim*

Makam-ı muallâ-yı hilâfete ve saltanat-ı Osmaniye'ye olan revabıt-ı hakikiyeleri ve vatan-ı azizimiz hakkındaki alâka-i kat'iyeleri cümlelerin malûm ve müsellemidir. Harb-i Umumî'nin makûs neticesi düşmanlarımıza çok fırsatlar bahşeylediğinden mütarekeden beri devlet, millet ve vatanımız hakkında reva görülen tecavüz ve taaddiler gayri kabıl-i tahammül ve akbul dereceye vâsıl olmuştur. Hilâfet ve saltanatın izmihlâline ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesine ve milletimizin Ermenilere esir olmasına rıza gösterecek hiçbir Müslüman tasavvur edilemez. Düşmanlarımızın her taraftaki teşebbüsleri hep vatanın parçalanması ve milletimizin esir olması gayelerine matûftur. Milletten kuvvet alamıyan ve esir vaziyetinde bulunan hükümet-i merkeziye aciz den başka bir şey gösterememiştir.

Milletin yekvücut olarak kuvvet ve kudretini cihana göstermesinden başka çare-i halâs ve nokta-i istinat kalmamıştır. Bu sebeple senaverleri resmî makam ve sıfatımın haylûletini gördüğümden derhal silk-i askeri den istifa ederek vatan ve milletimizin halâs-ı tammına kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmağa karar verdim. Zat-ı âlileri gibi fedakâr, vatanperver dindaşlarımızın benimle be-

46. Atatürk, Nutuk, 3/941,942.

raber çalışacağınıza mutmainim. Bu defa Erzurum Kongresi'nce takarrür ettirilen beyanname ve nizamnamelerden takdim ediyorum. O havalice tevsî ve takviye-i teşkilât zımında sarf-ı makderet buyurulmasını rica ederim. Yakında Sivas'ta in'ikat edecek olan umumî bir kongre ile de daha nafi ve kat'î netayiç elde edileceği şüphesizdir. O havalide İngilizlerin muğfil telkinatının önüne geçilmesi pek ziyade lâzımdır. Cenab-ı Hak cümlemize muvaffakiyetler ihsan buyursun. Gözlerinizden öperim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi

Mustafa Kemal

13 Ağustos 1919

**Nurşinli Meşayih-i İzamdan Şeyh Ziyaeddin
Efendi Hazretleri'ne**⁴⁷

Faziletlû Efendim

Zât-ı fâzılanelerinizin Harb-i Umumî'nin imtidadınca Osmanlı ordusuna ifa eylemiş olduğunuz hidemat-ı bergüzidelerine ve makam-ı muallâ-yı hilâfet ve saltanata göstermiş olduğunuz revabıt-ı kalbiyelerine yakından muttali bulunuyorum. Bu sebeple zat-ı âlinize kalben pek büyük hürmetim vardır.

47. Atatürk, Nutuk, 3/942,943.

Bugün makam-ı hilâfetin, saltanat-ı Osmaniye'nin ve vatan-ı mukaddesimizin düşmanlarımız tarafından nasıl rencide edilmekte ve vilâyat-ı şarkiyemizin Ermenilere hediye edilmesinde ısrar olunmakta olduğu malûm-ı ârifaneleridir. Millete istinad etmiyen İstanbul'daki hükümet-i merkeziye bütün bu düşman taaddileri karşısında âciz ve naçiz kalarak hukuk-ı millet ve memleketi müdafaa edemekte olduğu tahakkuk etmiştir. Bu sebeple milletimizin mevcudiyetini ve vahdetini bütün cihana göstermek ve hukukumuzun indî ve şahsî kararlarla imhasına müsaade edemiyeceğimizi anlatmak maksadiyle senaverleri resmî makam ve sıfatımdan tecerrüt ederek milletin içinde ve milletle beraber çalışmaktan başka çare göremedim ve derhal askerlikten istifa ettim.

Vakayî-i elîme tesiriyle her tarafta teşekkül eden millî ve vatanî cemiyetlerin murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurum'da in'ikat eden bir kongre ile 'Şarkî Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemieyti teşekkül etti ve vahdet-i milliyemizi dâhil ve harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyet Temsiliye kabul edildi. Bu hususa dair bir beyanname ve nizamnamelerden zât-ı ulyanıza takdim ediyorum. Zât-ı fâzilaneleri cemiyetimizin en muhterem âzasından bulduğunuz cihetle istihsali maksad-ı mukaddes için cümlece müsellemler olan himmet ve gayretlerinin teşkilâtımızın o havalice tesri-i husulüne ve muzır düşman telkinatının izalesine masruf olacağına mutmainim. Birkaç güne kadar Garbî Anadolu ve Rumeli'nin bilcümle vilâyatından gel-

mekte olan murahhaslarla da umumî bir kongre Sivas'ta akdolunacaktır. Cenab-ı Hakk'ın avn ü ihnayeti ve Peygamberi- Zîşanî'mızın feyz-ü şefaati ile umum milletimizin bir noktada müttehit olduğunu ve hukukunu muhafaza ve müdafaaya kadir bulunduğunu cihana göstereceğiz.

Kariben Meclisi Meb'usanımızı açtırmak ve millete müstenit kuvvetli bir hükümeti mevki-i iktidara geçirerek selâmet-i vatani temin eylemek müyesser olacaktır.

Muhabbet ve hürmetlerimin kabulünü rica ve o havali-deki bilcümle vatandaşlarıma selâmlar ithaf eylerim Efendim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Millî Mücadele yıllarında vatan müdafaası için Tokat'taki yöneticiler, din âlimleri, sûfîler ve halk bir bütün olarak mücadele vermişlerdir. Yunanlıların 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkarması üzerine bölgedeki ilk büyük miting Niksar'da düzenlenmiştir. O gün Redd-i İlhak Cemiyeti başkanı olan Hacı Mahir, siyaha boyanmış Türk bayraklarıyla hükümet konağının balkonundan halka hitap etmiştir. Yanında Belediye Başkanı Tahir Ağazade Fahri Efendi, Keşfi Osman Efendi Camii imamı

Hacı Hafız Süleyman Efendi, Şeyh Hacı Ahmet Niksârî, Kaza müftüsü Hızarcıoğlu Mustafa Fehmi Efendi, Hacı Vehbi Efendi, Hacı Abdurrahman Efendi, resmî ve sivil erkân bulunmuştur.⁴⁸

Bu mitingde Niksar'ın manevî önderi büyük İslâm âlimi Hacı Ahmet Niksârî şu cümleleri içeren heyecanlı bir konuşma yapmıştır; "Gün Allah vatan millet uğruna can verme mücadele etme cihat günüdür. Eli silah tutanlar 7'den 70'e bütün Niksar halkı haydi Kuvâ-yı Milliye'ye destek olun. Kalplerde dua ellerde tesbihle bugün silahları kavrayın, ne duruyorsunuz cephelere koşun. Âlem-i İslâm'ın son kalesi Türkiye düşmesin. Mübarek Anadolu toprakları melunlar tarafından işgal edilip harem-i ismetimiz çiğnenmesin. Ne duruyorsun ey millet, ey Niksar halkı, haydi davranalım Allah için ay yıldızlı bayrak için vatan millet için Kur'an için namus için koşun cepheleri kurtarın. Aziz vatanı koruyun. Korkmayın bilin ki Allah bizimledir. Allah yolunda cihad edenlerin yardımcısı Allah'tır. Davamız haktır zaferimiz muhakkaktır. Ya şehit ya gazi olmayı dileriz. Haydi, Allah gazamızı mübarek etsin. Yiğit Niksarlı evlatlarımız." Ahmet Efendi sözleriyle Niksar halkını heyecanlandırıp cesaretlendirmiştir. Bu miting Anadolu'da büyük yankı uyandırmıştır.

48. Hasan Akar, Niksar Üstüne (Tokat: Niksar Belediyesi Kültür Yayınları, 2017), 118.

İşgalin tüm dünyaya duyurulması adına miting sonrası postaneye gidilerek daha önce kaleme alınan şu telgraf İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilmiştir.

"Niksarlılar, hukukun hamisi olduğunu iddia eden Wilson'a ve diğer devletlere müracaat ediyoruz. Artık bizim feryadımıza kulak tıkamayınız. Bizim tamamiyet-i mülkiyemiz, mevcudiyet-i milliyemize devamı kastediyorsanız en kısa yol bizi öldürmektir. Geliniz öldürünüz. Biz Türk olarak en küçük vatan parçasının Türk kalmasını istiyoruz. Siz de buna söz vermiştiniz. Şimdi ise sözünüzde durmadığınızı görüyoruz. Anadolu'ya uzatılacak bir tecavüz, bizi öldürmek için atılan bir adımdır. İnsaniyet ve adalet namına bu suikastten vazgeçmenizi rica ediyoruz. Niksarlılar adına Hacı Mahir Efendi."⁴⁹

İşgali protesto etmek için şehrin çeşitli yerlerine siyah Türk bayrakları ve afişler asılmıştır. Asılan afişlerin bazılarında yer alan ifadeler şu şekildedir; Müslüman Türk yurdu sahihsiz değildir. Vatan bizim canımız, feda olsun kanımız. Kanımız aksa da zafer İslâm'ın olacaktır. Türk ili gavurun olamaz. Oğuz nesli soyumuz, savaş bizim toymuz. Danişmend yurduna uzanan eller kırılır. İzmir Türk'tür, Türk kalacak. İzmir Yunana mezar olacak. Türk'e kefen biçenin ölümü korkunç olur.

49. Akar, Niksar Üstüne, 118,119.

6. TAKİBAT YILLARI VE HAPİS HAYATI

İstiklal Harbi, tarikat şeyhleri, Millî mücadele yöneticileri ve halkın birlikte hareket etmesiyle tamamlanmıştır. 1924 yılına gelindiğinde Şer'îyye ve Evkaf Vekâleti kaldırılıp yerine Diyanet İşleri Riyâseti kurulunca cami, mescit, tekke ve zaviyeler bu kuruma bağlanmıştır. 1925 yılında gerçekleşen Şeyh Said İsyanına kadar resmî beyanat ve meclis konuşmalarında tekke ve tarikatların aleyhinde kayda değer bir ifade kullanılmamıştır. Şeyh Said İsyanı'ndan sonra tarikatlar ve yeni kurulan muhalefet partisi Terakkîperver Cumhuriyet Fırkası dikkat çekmiş, yaşanan isyandan bu iki unsur sorumlu tutulmuştur. Terakkîperver Cumhuriyet Fırkası olay üzerine kapatılmıştır. 1925'in Ağustos ve Eylül aylarında Mustafa Kemal Kastamonu'ya gerçekleştirdiği ziyarette tekke ve derişler aleyhine ilk defa beyanat vermiştir. Bu beyanattan sonra tekke ve derişlere karşı bakış açısı değişmiş, tarikatlar açısından yeni bir döneme girilmiştir. 1925 yılı sonlarına doğru çıkan kanunla beraber şeyh, deriş, mürid gibi tasavvufî ünvanların kullanımı yasaklanmış, tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır.⁵⁰

Bahsi geçen olayların ardından kurulan İstiklal Mahkemelerince şeyhler çeşitli nedenlerle takibata

50. Mustafa Kara, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Tarikatlar", Türkiye'de Tarikatlar Tarihi ve Kültür, ed. Semih Ceyhan (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2018), 98-100.

uğramıştır. Diğer şeyhler gibi Hacı Ahmet Efendi'nin Niksar, Karşıbağ Mahallesi'ndeki evi ve tekkesi de bu dönemlerde kolluk kuvvetlerince takibata tabi tutulmuş ve zaman zaman baskına uğramıştır. Kurtuluş Savaşı'ndaki mücadelesi bilindiği hâlde, manevî yönü ve tasavvufî faaliyetleri nedeniyle takibata uğrayan Hacı Ahmet Efendi, İstiklal Mahkemelerinde yargılanmıştır. Bir defasında Karşıbağ Mahallesi muhtarı Recep Efendi telaşla Hacı Ahmet Efendi'nin yanına gelerek jandarmanın takibatta olduğunu eve ve medreseye baskın yapılacağını söyleyerek kendisini uyarmıştır. Ardından baskına gelen Jandarma Ahmet Efendi'yi gözaltına almış, sorgulama sonucu tutuklayarak Tokat Ağır Ceza Mahkemesinde yargılamak üzere Tokat merkeze götürmüştür. Ekip Tokat'a ulaştığında binlerce Tokatlı ana cadde üzerinde toplanmış Hacı Ahmet Efendi'nin mahkemeye götürülüşünü hüznle izlemişlerdir. Mahkemece tutuklanan Ahmet Efendi, kısa bir süre ceza evinde kalmış ardından tahliye edilmiştir. Mahkeme kayıtları sorgu ve savunma metni maalesef elimizde bulunmamaktadır.

Hacı Ahmet Efendi'nin mahkemeye sevk edildiği tarih tam olarak bilinmemektedir. Kasım-Aralık 1925 tarihinde Ankara Gezici Mahkemesinin Tokat'a geldiği tarihlerde yargılama olayının gerçekleşmiş olması olasıdır. Hacı Ahmet Efendi'nin hangi sebeple takiba-

ta uğradığı net olarak bilinmemektedir. Ancak şapka kanununun çıkması üzerine ülke genelinde hükûmete karşı oluşan tepki ve protestolar üzerine Ankara İstiklal Mahkemesinin bu hareketleri Cumhuriyet'e karşı yapılan ayaklanma teşebbüsleri şeklinde algılayarak Sivas, Tokat, Erzurum, Rize, Giresun ve Ankara'da gezici olarak görev yaptığı ve ayaklanma saydığı bu olaylara müdahil olduğu⁵¹ göz önüne alınırsa Hacı Ahmet Efendi'nin şapka kanunu çerçevesinde veya tasavvufî faaliyetlerinden dolayı yargılanmış olduğu düşünülebilir.

7. ŞEYH AHMET NİKSÂRÎ TÜRBESİ

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Hamid Hamideddin Ateş Efendi, 1990 yılından itibaren birkaç kez Niksar'a Şeyh Hacı Ahmet Niksârî Efendi'nin kabrini ziyarete gitmiştir. Bir ara Samsun'da bulunan ihvanlara "Şeyhimizin kabrini yaptıralım, ihya edelim, bakımlı tutalım." buyurmuş, bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu arada kabir kitabesi hazırlanmış ancak bir türlü kabrin yeniden inşası yapılamamıştır. 2010 yılında türbe ve kabirlerin onarımına meraklı olan Mühendis Emin Tanın Telbisoğlu'na Niksar'a gitmesini, Hacı Ahmet Efendi'nin kabrinin türbe şeklinde yapılması için teknik bir çalışma yapmasını söylemiştir. Emin Telbisoğlu tek-

51. İrfan Neziroğlu, İstiklal Mahkemeleri (Ankara: TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 1/12.

nik alt yapıyı hazırlamış ama bir türlü başlayamamıştır. Bir ziyaretinde Hamid Hamideddin Ateş Efendi "Emin Bey, bir kazma ile bir kürek al 'Bismillah' de başla, Allah yardım eder, bitiririz. Sonra da gider açılışını yapar birlik-te ziyaret ederiz." buyurmuştur. Emin Bey bunun üzerine hemen gidip başlamış, bu arada Niksar Belediye Başkanı da konuya alaka göstermiş ve 10.05.2013 tarihinde türbenin açılışı gerçekleştirilmiştir.⁵²

Melikgazi Mezarlığında yapılan törene Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Hamid Hamideddin Ateş, Hulûsi Efendi Vakfı Eğitim ve İlmî Araştırmalar Müdürü Resul Kesenceli, Gümüşhane Müftüsü Dr. Süleyman Aktaş, Belediye Başkanı Duran Yadigâr, İlçe Emniyet Müdürü Murat Mutlu, Niksar İlçe Müftüsü Ali Canbolat, Hacı Ahmet Efendi'nin torunları Ertuğrul ve M. Atalay Karahan ile çok sayıda vatandaş katılmıştır.

Programın açılışında Gümüşhane Müftüsü Dr. Süleyman Aktaş, Kur'an-ı Kerim tilavetinde bulunmuştur. Programda açılış konuşmasını yapan Hulûsi Efendi Vakfı Eğitim ve İlmî Araştırmalar Müdürü Resul Kesenceli, şu ifadeleri kullanmıştır:

"Şu anda burada Şeyh Hacı Ahmet Niksârî Efendi Hazretleri'nin türbesini açmak maksadıyla bir araya

52. Musa Tektaş ile yapılan röportajdan.

geldik. Aslında bir araya gelmemizin nedeni büyüklerin ruhaniyetlerinin bizleri bir araya getirmesidir. İşte burada Vakıf Başkanımız Hamid Hamideddin Ateş Efendi'ye şükranlarımızı arz ediyorum. Çünkü o bizleri büyük ufkuyla hep yönlendirdi. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Türbesi'nin yapımına, Muhammed Bedâunî Hazretleri'nin türbesinin yapım ve onarımına, İmamı Rabbânî Hazretleri'nin türbesinin yapım ve onarımına ve Hacı Ahmet Şeyh Niksârî Hazretleri'nin türbesinin yapımına vesile olmuştur. Kısaca Hacı Ahmet Şeyh Niksârî Hazretleri'nden bahsetmek istiyorum. O, Çorum'da şöhret bulan Mustafa Rûmî Hazretleri'ne intisap ederek bâtin ilminin inceliklerini ondan talim etmiştir. Onun manevî feyz ve bereketiyle olgunluğun zirvesine çıkan bu piri-miz; mürşidi Çorumlu Mustafa Rûmî Hazretleri'nden, irşad vazifesi almıştır. Ömrünün son nefesine kadar Niksar'da kalmış ve ünü Kastamonu, Bayburt, Gümüşhane, Trabzon, Ordu, Tokat, Sivas, Çorum havalisine yayılmıştır. Yaratılışı itibarıyla çok halim ve yumuşak huyludur. Bu yüzden Niksar'da ilk dönemlerinde Çilehane Medreselerinde talebe okuturken, talebesi onun bu yumuşak huyundan dolayı diğer medreselerin mevcudundan fazla olmuştur. Kendileri ders okuttuktan sonra medresede kalır, günlerini ibadetle geçirirlerdi. Ne var ki Niksar'da bir sarhoş biraz da etrafın dolduruluşuyla Şeyh Efendimizi taciz ve tehdit ederek talebesini dağıtmasını ve medreseyi terk etmesini ister. Sûkut

buyuran Hacı Ahmet Efendi o günü medresenin içinde değil de önündeki peykede yatarak geçirir. Aynı gece sarhoş kabadayı kendi evinde yatarken acayip bir rüya görür. Bakar ki rüyasında Niksar Kalesi'nin başında, bir zat ona şu ihtarda bulunuyor;

- Bizim Ahmet'imize bir daha dokunursan karışmam!

Rüyanın dehşetiyle uyanan, kabadayı boy abdes-ti alarak doğru Hacı Ahmet Efendi'nin huzuruna gelir. Peykede karşılaştıklarında Niksârî Hazretleri:

- Ne o ağa! Bizi buraya da mı koymayacaksın, der.

Hemen ayaklarına kapanarak ağlayan o sarhoş tevb eder, gönül halkasının içine girer, olgunluk mektebine talebe olur. Çok merhametli oldukları için müritlerini uzun boylu riyazete tâbi tutmamıştır. Halife yetiştirmediğinden bir senetle ihvanlarının irşad vazifesini İsmail Hakkı Toprak Efendi'ye bırakmıştır. Binlerce cilt kitabı bulunan büyük kütüphanesindeki kitapların bir kısmı kendisinden sonra İstanbul'a götürülmüştür. Bu açılışını yapacağımız türbenin yapımında emeği geçen Niksar Belediyesine ve diğer kardeşlerimize teşekkür ediyoruz."

Belediye Başkanı Duran Yadigar ise yaptığı konuşmada şunları söylemiştir:

"Saygıdeğer Vakıf Başkanı Hamid Hamideddin Ateş Efendi ve saygıdeğer misafirler. Bugün şehrimiz için çok özel bir gün. Biz alpler ve erenler diyarı Niksar'da, bu günü tarihçemize çok özel bir gün olarak kaydedeceğiz. Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin şehrimizde mana âleminde yaptığı güzel işlerin gelecek nesillere aktarılması konusunda çok önemli ve özel bir gün. Bu günün böyle görkemli bir şekilde olmasına emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Kıymetli yol üstatlarının türbenin yapılmasındaki irade ve destekleri, özellikle cemaatimizle beraber böyle görkemli bir şekilde katılımları bizleri ziyadesiyle mutlu etti. Öncelikle şehrimize hoş geldiniz, sefalar getirdiniz diyorum. Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin gelecekte de çocuklarımız tarafından bilinmesi anlamında yapılan bu açılış bizlere heyecan ve gerçekten büyük bir enerji vermektedir. Yüce Allah gerçekten böyle güzel bir vazifeyi bize nasip ettiği için şükürler olsun. Buradaki misafirlerimizin, inşallah bir başka gönül huzuruyla buradan ayrılacaklarına inanıyorum. Darende ile Niksar arasında bir gönül köprüsü oluştu. Bilemediğimiz fakat bugün farkına vardığımız büyük bir bağ. Atalay Abimizin ifadesiyle Anadolu'nun Kâbe'si güzelliğindeki Darende ile Niksar artık kardeş şehirlerdir. Bu anlamda uzaklardan gelerek bu açılışa katılan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Hamid Hamideddin Ateş Efendi ve beraberindekilere teşekkür ediyorum."

Yapılan konuşmaların ardından Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Hamid Hamideddin Ateş türbe yapımında desteklerini esirgemeyen Niksar Belediyesi adına Belediye Başkanı Duran Yadiğâr'a plaket takdim etmiştir. Belediye Başkanı Duran Yadiğâr ise Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Hamid Hamideddin Ateş'e ziyaretleri anısına bir plaket takdim etmiştir.

Daha sonra Gümüşhane Müftüsü Dr. Süleyman Aktaş'ın duaları eşliğinde kurban kesilerek, türbenin açılışı yapılmıştır. Yapılan açılışın ardından açılışa katılan misafirler türbeyi gezerek dualar etmişler, türbe açılışından sonra sırasıyla Melik Gazi Türbesi, Belediye Konağı, Niksar Kalesi, Ulu Camii, Ayvaz Su Fabrikası gezilmiştir.⁵³

Ahmet Efendi'nin türbe kitabesinde Musa Tektaş'ın yazdığı şu şiir kayıtlıdır:

Tarik-i Nakşîde erdi kemâle
Âşık idi dâim nûr-i Cemâle
Pîr-i Çorûmî'den terbiye aldı
Hakikat marîfet bahrına daldı
Tokadî Hâkî'den aldı hilâfet

53. Bu başlık altındaki bilgilerin tamamı için bk. "Hacı Ahmet Niksarî Türbesi Açıldı", Haber Sitesi, Niksar Danişmend Gazetesi (15 Mayıs 2013).

Ahlâkında müzeyyendi letâfet
Sivâsî Takî'yle irşad yolunda
Gayretler gösterdi Tokat ilinde
Garîbullâh'ı Sivas'a edince teslim
Senedi meşhurla oldu tesellüm
İhramcızâde de nişân-ı hürmet
Bu yüce velîye vererek kıymet
Altın silsileye yazıldı ismi
Burada medfundur o aziz cismi
Şeyh Hacı Ahmet-i Niksârî Şahın
Rahmet ummanına daldı Allah'ın
Ruhu için el-Fatiha (1279-1935)

Türbenin açılışının ardından Niksar Belediye Başkanı Duran Yadiğâr, Hulûsi Efendi Vakfı'na teşekkür ziyaretinde bulunmuştur. Bu olay yerel gazetelerde şu satırlarla yer almıştır; "Niksar Belediye Başkanı Duran Yadiğâr, kabri, ilçelerindeki Melikgazi Mezarlığında bulunan ve kamuoyunda Hacı Ahmet Niksârî olarak bilinen büyük mutasavvıf Hacı Ahmet Karahan'ın türbesini belediyeleri ile ortak yürütülen bir proje dâhilinde yaptıran Hulûsi Efendi Vakfı'na teşekkür ziyaretinde bulundu.

Yadiğâr, Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Hamid Hamideddin Ateş'le makamında görüşerek, Niksar'a gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkürlerini ilettiler.

Örnek vefa sergilendi;

Yadigar, türbenin yapılması ile ilçelerinin manevî simgelerinden biri olan Hacı Ahmet Niksârî'ye karşı örnek bir vefa tavrı sergilendiğini, günümüzde yeniden hatırlanmasının sağlanıp, gelecek nesillerin tanınmasına olanak tanındığını belirtti.

Türbenin açılışından önce tanışma ziyaretinde bulunduğu Ateş'i yeniden görmenin memnuniyetini yaşadığını belirten Yadigâr;

'Anadolu'nun Kâbe'si güzelliğindeki Darende ile Niksar artık kardeş şehirlerdir.' dedi.

Sorumluluklarımızı hatırlattı;

Yadigâr; 'Alpler ve erenler diyarı Niksar, türbenin açılışı yapılan günü, tarihine çok özel bir gün olarak kaydetmiştir. Türbesinin yapılması, Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin şehrimizde mana âleminde yaptığı güzel işlerin gelecek nesillere aktarılması konusunda çok önemli ve özel bir gün olmuştur. Türbenin yapılmasındaki irade, destek, özellikle görkemli bir şekilde kalabalık bir gönül dostunun katılımıyla açılışa iştirakleriniz bizleri ziyadesiyle mutlu etmiştir. Sizlerin vefası bize hem tarihimize karşı sorumluluklarımızı hatırlattı, hem de üzerimize düşen bir vazifeyi yerine getirmemizi sağladı.' diye konuştu.

Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin türbesinin yapılmasının ilçede heyecan ve büyük bir manevî enerji oluşturduğunu dile getiren Yedigâr sözlerini; 'Darende ile Niksar'da bir gönül köprüsü oluştu.' şeklinde tamamladı.

Ziyarete katılan Hacı Ahmet Niksârî'nin torunlarından Atalay Karahan da, Ateş'e gösterdikleri yakınlıktan dolayı ailece minnet duyduklarını söyledi.

Gelecek kuşaklar tanımalı;

H. Hamideddin Ateş Efendi'de Başkan Yedigâr ve Karahan'a nezaketlerinden dolayı teşekkür ederek, geçmişte insanlara hizmet eden büyük zatların hatırlanması ve gelecek kuşaklar tarafından tanınmasının büyük önem arz ettiğini belirtti. Ateş daha sonra Niksar'dan gelen konuklarına Somuncu Baba Külliyesi'ni gezdirdi."⁵⁴

8. MENÂKİB VE HATIRALAR

Hacı Ahmet Efendi geride yazılı bir eser bırakmadığı için onun hakkındaki bilgiler belirli kaynaklardan ve halktan edinilen malumatlarla sınırlıdır. Kendisi hakkında nakledilen menkıbe ve hatıralardan bir kısmı şu şekildedir.

54 www.darendehaber.com, "Niksar'dan Teşekkür Ziyareti", <https://darendehaber.com> (Erişim 13 Ekim 2022).

8.1. Yağmur Duası

Sıcak ve çok kurak geçen yıllarda Niksar'da aylarca bir damla yağmur yağmamış Niksar halkı camilerde yağmur duaları yapmışlardır. Halk bazen Melikgazi Kabristanlığı üzerinde Galet Hacet Tepesinde bazen Harmancık Düzcüler'de bazen de Kireç Köprü önlerinde toplanmış ve yağmur duasında bulunmuşlardır. Duaya getirilen sabi çocuklar, koyun ve kuzular, küçük buzağılar, Yüce Allah'tan yağmur talebinde bulunulmuştur. Hacı Ahmet Efendi önderliğinde toplanan âlimler ve halkın gözyaşı içerisinde dua etmesi neticesinde rahmet yağmış ve kurak topraklar suya doymuşlardır.

8.2. Kaleiçi Mahallesi Yangını

Bir yaz gecesi ahşap evlerin birbirine adeta yapışık olduğu Niksar'ın Kaleiçi Mahallesi'nde çok büyük bir yangın çıkmış ve yangın bütün mahalleyi sarmıştır. Yangın epeyce ilerleyip söndürülmesi imkânsız bir hâl aldığı zaman kasaba halkı Hacı Ahmet Efendi'yi yangın bölgesine çağırılmışlardır. Burada Hacı Ahmet Efendi Allah'a el açıp yangının sönmesi için dua etmiş ardından bir kâğıda yazı yazarak bunu yangına doğru atmış ve yangın son bulmuştur.

8.3. Sarhoş Adam

Niksar'da bir sarhoş birazda etrafın dolduruşuyla Ahmet Efend'i taciz ve tehdit ederek talebesini da-

ğitmasını ve medreseyi terk etmesini istemiştir. Sûkut buyuran Hacı Ahmet Efendi o günü medresenin içinde değil de önündeki peykede yatarak geçirmiştir. Aynı gece sarhoş kabadayı kendi evinde yatarken acayip bir rüya görmüştür. Bakar ki rüyasında Niksar Kalesi'nin başında, bir zat ona şu ihtarda bulunuyor;

- Bizim Ahmet'imize bir daha dokunursan karışmam.

Rüyanın dehşetiyle uyanan, kabadayı boy abdesti alarak doğru Hacı Ahmet Efendi'nin huzuruna gelmiştir. Peykede karşılaştıklarında Niksârî Hazretleri:

- Ne o ağa! Bizi buraya da mı koymayacaksın, der.

Hemen ayaklarına kapanarak ağlayan o sarhoş tevbe eder, gönül halkasının içine girer, olgunluk mektebine talebe olur.⁵⁵

8.4. Mehmet Efendi

İsmail Hakkı Toprak Hazretleri'nin torunlarından Sâkine Hanım'ın kocası Mehmet Altuntaş'ın babası Mehmed Efendi, Hacı Ahmet Efendi'nin yanında bir zaman amele olarak çalışmış ve ayrılacakları zaman Hacı Ahmet Efendi; "Gardaşım! Allahu Teâlâ sana hayırlı bir evlat ihsan etsin." diye dua etmiştir. Bu duanın bereketiyle

55 Türbe'nin açılışında konuşma metni içerisinde bahsedilen bu hadise konu bütünlüğü olması açısından burada tekrar zikredilmiştir.

dünyaya gelen Mehmet Efendi, daha sonra İhramcızâde Hacı İsmail Efendi'ye damat olmuştur. Mehmet Altuntaş, Sivas'ta yetmişmiş son devir hafız-ı kurralardan olup, hatimle teravih namazları kıldırarak halka hizmette bulunmuştur.⁵⁶

8.5. Ne Kadar İhvanınız Var?

Çorumlu Mustafa Rûmî Hazretleri Niksar'a Hacı Ahmet Efendi'yi ziyarete gelince; "Ne kadar ihvanınız var?" diye sormuş, Hacı Ahmet Efendi: "Efendim! 7-5-40 ihvanım var." diyerek cevap vermiştir. Mustafa Rûmî; "Bu nasıl sayı Hacı Ahmet Efendi?" dediğinde Hacı Ahmet Efendi; "Efendim yedi ihvan hatm-i hâce okuduğumuz ve sizi de tanıyanlardır. On beşi bu yedi ile görüşüyorlar. Kırkı bu on beşi ile tanışıyorlar." cevabını vermiştir. Mustafa Rûmî Efendi bunun üzerine; "Allahu Teâlâ yedinin içine on beşi ve kırkı dâhil edecek, hepsi bizim ihvanımızdır." diyerek mukabele etmiştir.⁵⁷

8.6. Mustafa Rûmî Efendi'yi Ziyaret

Hacı Ahmet Efendi bir arkadaşıyla Niksar'dan yola çıkarak Çorum'a şeyhi Mustafa Rûmî Hazretleri'ni ziyarete gider. Günlerce süren yorucu bir yol yorgunluğundan sonra iki arkadaş Çorum'a varırlar. Hacı Ahmet

56 İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Altuntaş, Gavs-ül Âzam İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak (İstanbul, 2014), 576.

57 Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 576.

Efendi ve arkadaşı Çorum'da yaylı bir fayton kiralayarak şangır şungur şeyhi Mustafa Rûmî Hazretleri'nin evinin kapısına ulaşırlar. Şeyhi Rûmî Efendi gelen misafirleri pencereden izlemektedir. Hanenin kapısı açılarak misafirler buyur edilir. Ancak Mustafa Rûmî Hazretleri hışımla dervişlerine dönerek; "Hiç hocanızın kapısına böyle düğüne gider gibi ziyarete gelinir mi? Derhal geri gidin memleketinize, bir daha edeple gelin buraya." diyerek güzel bir ders verir. Hacı Ahmet Efendi ve arkadaşı hocalarını çok haklı bularak yaptıkları hatadan dolayı üzülüp sıkılarak gerisin geri Niksar'a doğru yola koyulurlar. Hacı Ahmet Efendi ve arkadaşı Niksar'a gelince Çorum'da tekkeye hediye olarak bir Niksar odun baltası yaptırıp tekrar şeyhleri Mustafa Rûmî Hazretleri'ni edeple ziyarete giderler. Günlerce orada şeyhlerinin ilim ve tasavvuf sohbetlerinde bulunurlar. Dergâhta aşkla yüce Allah'a ibadet ederler. Şeyh Efendi'den feyiz ve himmet alarak bu ziyaretlerinin tamamlarlar. Böylece kulaklarına küpe olacak ibretlik bir sözü yaşayarak öğrenirler. Edeple gelen lütufla gider.

8.7. Cezaevinden Tahliye

Hacı Ahmet Efendi takibata uğrayıp Tokat Ağır Ceza Mahkemesi'ne çıkarıldığında savcı kendisine; "Sana 'şeyh' diyorlar, doğru mu?" diye sormuş, Hacı Ahmet Efendi; "Savcı Efendi ben ulu, kutsal bir kimse değilim, sadece İslâm dinine hizmet etmeye çalışan bir rehber,

öğretmenim.” diye cevap vermiştir. Sorgulamanın neticesinde Hacı Ahmet Efendi’nin hücreye hapsedilmesine karar verilmiştir. Hücredeki ilk gecesini Hacı Ahmet Efendi ibadet ve duayla geçirmiştir. O gece Hacı Ahmet Efendi’nin hapsedilmesine hüküm veren savcılar korku ve sıkıntı çekmiş, sabah olduğunda Hacı Ahmet Efendi’nin tahliyesine karar vermişlerdir.

8.8. Hacı Ahmet Efendi’nin Ürettiği Ballar

Karşıbağ Mahallesi’nde Sancaktarzâde Memiş Efendi’nin torunu Terzi Necdet Ön, babasının Hacı Ahmet Efendi ile yaşamış olduğu bir hatırayı şu şekilde nakletmiştir: Babam Kara Ahmet anlattı. Annem pınar içinde harmanda çalışan işçiler için katmer hazırlamıştı. Katmerleri işçilere götürmek için bir bohça yaparak yola çıktım. Çöp Bayırına geldiğimde bir grup mahalle arkadaşımın bir köşede toplanıp bir şeyler yediklerini gördüm. Arkadaşlar ısrarla beni de sofralarına dâhil olmam için çağırdılar. Yanlarına vardım, bohçamdan bir parça da katmer çıkararak arkadaşların yedikleri ballardan ben de yedim. Sonra tekrar yola koyulup pınar içinde harman yerine vardım ve işçilerimizin yiyecek katmerlerini verdim. Aradan birkaç gün geçmişti. Bir gün arasta kahvesinde çay içmeye girdiğimde Şeyh Ahmet Efendi’nin orada dervişleri ile sohbet ettiğini gördüm. Şeyh Efendi bana dönerek “Kara Ahmet, evladım, benim ballarımı yediniz, afiyet olsun ama söyle arkadaş-

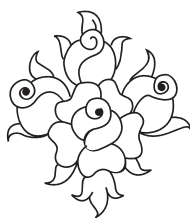
larına bir daha arılarıma ve ballarıma zarar vermesinler.” deyince neye uğradığımı şaşırdım. Şeyh Efendi’nin bu haylazlığımızı nasıl bildiğini doğrusu çok merak ettim. Allah rahmet eylesin.

8.9. Hacı Ahmet Efendi’ye Gönderilen Hediye

Necdet Ön, babasının askerlik yıllarında Hacı Ahmet Efendi ile yaşamış olduğu bir hatırayı şu şekilde nakletmiştir: Babam Kara Ahmet’ten çokça dinlemiştim. Babam askerlik görevini posta askeri olarak Tokat Niksar arasında atlı hizmetli olarak yapmıştı. Bir gün babam üç atlı posta asker arkadaşıyla Tokat’tan Artova’ya göreve gitmişler. Vazifeleri akşama uzadığı için Artova’da bir eve Tanrı misafiri olarak akşam yemeğine katılmışlar. Ev sahibi yaşlı bir karı koca imiş. Babamlara bir tas çorba, bir kap dolma ikram edip karınlarını doyurmuşlar. Yemeğin ardından ev sahibi yaşlı ihtiyar babamlara nereden gelip nereye gittiklerini sormuş. Onlar da Tokat’tan Artova’ya göreve geldiklerini memleketlerinin Niksar olduğunu şimdi yine Niksar’a döneceklerini söylemişler. Ev sahibi ihtiyar hanımına seslenerek yan odada bulunan bohçayı getirmesini istemiş. Kadın bohçayı getirmiş. İhtiyar, Niksar’da Meletli Hoca Şeyh Ahmet Efendi’yi tanır mısınız, diye sormuş. Babam Kara Ahmet Şeyh Efendi Mahalle komşumuzdur, demiş. İhtiyar, al bu bohçayı, Hacı Ahmet Efendi’ye hediye ediyoruz, ona götürüp ver, demiş. Babam ve arkadaşları

ertesi gün sabah namazında Niksar'a gelmişler. Dinlenmek ve bir çay içmek için arasta kahvesinden içeri girmişler. O esnada sabah namazından yeni çıkan Hacı Ahmet Efendi de sohbet etmek için arasta kahvesine gelmiş. Şeyh Efendi, babamı görünce, Ahmet oğlum bana gönderilen hediye bohçayı getir demiş. Babam Kara Ahmet, atın heybesindeki hediye bohçayı alıp Şeyh Efendi'nin elini öperek ona teslim etmiş. Babam bu olay neticesinde hayrete düşmüş. O gün Artova'dan Niksar'a gelen giden, haber veren hiç kimse olmadığı, telgraf ve telefonun bulunmadığı bir durumda Şeyh Efendi'ye bu hadisenin nasıl malum olduğunu bilememiş. Babam bohçanın içinden bir cübbe çıktığını söylediler. O, etkisinde kaldığı bu olayı uzun yıllar bize anlatmıştı. Allah rahmet eylesin.

Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

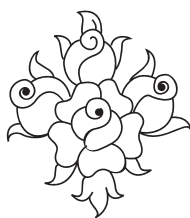
(Kuddise Sirruhu)

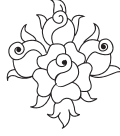
“Tarikati”

SİLSİLESİ - TESİR HALKASI

“Tarikatı”

Sünnî bir tarikat olan Nakşbendîliğin pîri Bahâeddin Nakşbend (ö. 791/1389)'dir. Hacı Ahmet Efendi Nakşbendîliğin Hâlidî koluna mensuptur. Hacı Ahmet Efendi'nin bağlı bulunduğu Nakşbendî silsilesinde Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'den Hz. Peygamber'e bağlanan silsile şu şekilde kabul edilmektedir. Hz. Ebû Bekir (ö. 13/634), Selmân-ı Fârisî (ö. 36/656), Kâsım b. Muhammed (ö. 107/725), Cafer-i Sâdık (ö. 148/765), Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 234/848), Ebu'l-Hasan el-Harakânî (ö. 425/1033), Ebû Ali Fârmedî (ö. 477/1084), Yusuf Hemedânî (ö. 535/1140), Abdulhâlik Gucdevânî (ö. 575/1179, 615/1218), Ârif Rivgerî (ö. 634/1236-37), Mahmûd Encîrfağnevî (ö. 685/1286), Ali Râmitenî (ö. 721/1321), Muhammed Baba Semâsî (ö. 736/1335-36), Emîr Külâl (ö. 772/1370), Bahâeddin Muhammed Nakşbend (ö. 791/1389), Alâeddîn Attâr (ö. 802/1400), Yakûb Çerhî (ö. 851/1447), Ubeydullâh Ahrâr (ö. 895/1490), Muhammed Zâhid Vahşuvârî (ö. 936/1529), Derviş Muhammed İmkenegî (ö. 1008/1600), Hâcegî İmkenegî (ö.

1008/1599), Muhammed Bâkî Billâh (ö. 1012/1603), İmam-ı Rabbânî Ahmet Sirhindî (ö. 1034/1624), Muhammed Masum Sirhindî (ö. 1079/1668), Muhammed Seyfüddin Sirhindî (ö. 1098/1686), Muhammed Nûr Bedeûnî (ö. 1135/1723), Mazhar Cân-ı Cânân (ö. 1195/1781), Abdullah Dihlevî (ö. 1240/1824), Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî (ö. 1242/1827). Hâlid-i Bağdâdî'ye kadar bu silsilede yer alan kişilerin gerçekleştirdiği uygulamalar sebebi ile tarikat çeşitli isimlerle anılmıştır. Bu isimlendirmeler şu şekildedir: Hz. Ebû Bekir'in adına nisbetle Bekriyye, asıl adı Tayfur b. İsa olan Bâyezîd-i Bistâmî'ye nisbetle Tayfuriyye, Abdulhâlik Gucdevânî'ye nisbetle Hâcegâniyye, Bahâeddin Muhammed Nakş-bend'e nisbetle Nakşbendiyye, Ubeydullâh Ahrâr'a nisbetle Ahrâriyye, İmam Rabbânî'nin Müceddid lakabına nisbetle Müceddidiyye, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'ye nisbetle Hâlidîyye. Nakşbendîliğin kollarına ait isimlendirme bunlarla sınırlı değildir. Farklı bölgelerdeki kollara göre çeşitli isimlendirmeler de yapılmıştır, ancak kaynaklarda sıklıkla rastlanan isimlendirme bu şekildedir.⁵⁸ Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'den sonra silsilenin Hacı Ahmet Efendi'ye ulaşan kısmında üç isim daha bulunmaktadır. Bunlar Adullah Mekki, Seyyid Yahya Dağıstânî (ö. 1198/1784) ve Mustafa Şîrânî (ö. 1315/1899)'dir. Bu bölümde Ahmet Niksârî'nin silsilesi verilecek ardından bu üç isim kısaca tanıtılacak, Hacı Ahmet Efendi'nin dervişlerini ir-

58 Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 20,21.

şad için icazet verdiği İhramcızâde İsmail Hakkı Sivâsî ve Hacı Ahmet Efendî'nin talebeleri tanıtılacaktır.

1. SİLSİLESİ

Silsile, Arapça bir kelime olup zincir, art arda gelen şeyler anlamlarına gelmektedir.⁵⁹ Tasavvufta ise bir tarikatın birbirine icâzet veren şeyhlerinin isimlerini ihtiva eden listeye silsile ismi verilmiştir. Silsileyi oluşturan isimlerin yazılı olduğu belgeye silsile-nâme veya tomâr denilmiş, bir tarikata veya çeşitli tarikatlara ait silsilelerdeki isimlerin geniş olarak anlatıldığı eserlere de bu adlar verilmiştir. Tarikat silsilelerinin hepsinin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ulaştığı kabul edilmektedir. Tasavvuf eserlerinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ilk dört halifeden her birine zikir öğrettiği ve bu yolla dört ayrı tarikatın oluştuğu kaydedilmiştir. Bunlardan Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir ile devam eden silsilelerin zamanla yaygınlık kazandığı, Hz. Ali'den gelen silsilenin Aleviyye, Ebû Bekir'den gelenin ise Sıddîkiyye (Bekriyye) diye adlandırıldığı ifade edilmiştir. Tarikat silsilelerine bakıldığında Hâcegân Tarikatı ve Nakşbendiyye hariç diğerlerinin Hz. Ali'den geldiği görülmektedir.⁶⁰

59. İbn Manzûr, Lisânu'l-'Arab (Beyrut: Dâru-Sadr, 1990), 11/344,345.

60. Necdet Tosun, "Silsile", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2009), 37/206.

Hacı Ahmet Niksârî Efendi'nin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e kadar uzanan manzum silsilesi şu şekildedir;

Bismillâhirrahmanirrahim

*Hakikât bahrinin dürrün deren mahbûb-ı Sübhânî
Erişti kâbe kavseyn'e ev ednâ'da bulup kânî*

*O dürrü derc edip Sıddîk oluben mahzen-i esrâr
Zehî sıdkında sâdiktır o yârin gârda yârânî
O genci feth edip Selmân saçıldı rûh ile reyhân
Nice canlar olup mestân unuttu hûr u gılmânî*

*Erişdi Kâsım-ı Evvâb o bâbda oldu çün bevvâb
Erip tâ sahile gark-âb döşedi hân-ı rûhânî*

*Çü onun hân-ı bezminde bulunup Cafer-i zinde
Acâyib oldu ferhunde buluben sıdk-ı hakkânî*

*Onun sıdk u sefâsının nesîmin buldı çün Tayfur
Ziyâsının safâsından nice görürdü Sübhânî*

*Çü ol bûydan alıp şemme geçüben sırr-ı imkânî
Ki hark etti hayâlâtı Ebu'l-Hasan el-Harâkânî*

*Onun ol himmetin görüp Ebû Ali olup çâlâk
Urûc etti ulâya tâ ola mahrem-i Yezdânî*

Onun dâmânını tutup ona der-pey revân oldu
Çü vâkıf oldu sırrına Yûsuf Şeyh-i Hemedânî

Gelip gavsü'l-halâyık çün ona dil-bend edip her dem
Bulup bilip görüp Rabbin Abdulhâlık Gucdüvânî

Çü Şeyh-i Ârif-i Dânâ sülûkünde olup bînâ
Erişdi kasr-ı îkâna açılıp bâb-ı irfânı

Senâ kıldı ona Mahmûd ki nezdinde olup mahbûb
Muhabbette olup mağlûb bilip hayrette hayrânî

Ale'l-ulâ makâm buldu onun sohbet-i yümninde
Çün onun himmet ile ki oldu Hâce Alî Ramitenî

Dediler kutbü'l-evliyâ Muhammed Bâba Semmâsî
Geçip a'lâdan a'lâya urûc etti onun cânı

Urûcunun burûcundan tulû' eyledi bir mehtâb
Ona Seyyid Külâl dendi gönüller kıldı nûrânî

Muhammed Şâh-ı Nakşbend tulû' eyledi çün hurşîd
İhâta etti âfâkı onun nûr-ı füyüzânı

Muhammed-i Alâü'd-dîn onun ol nûr-ı feyzinden
İtirlar saçdı canlara veriben derde dermânı

Onun ol itr-ı bûyundan çü buldu cezbeyi Ya'kûb
Çıkıp cevân edip çerhi güzer eyledi imkânı

İşitin Hâce-i Ahrâr Hak'ın bahş-ı kirâmından
Nice kehf-i enâm oldu saçıp in'âm-ı ihsânı

Muhammed Zâhid-i cânâ erişti çün o ihsâna
Erip makâm-ı ihsâna şuhûd eyledi Rahmânı

Muhammed Dervîş-i derd-nâk düşüben derde bî-pâyân
Ki tâ bir gün devâ erer deyu ederdi efgânı

Ki Hâcegî Semerkandî bu sohbette bulup kandi
Ona dertler devâ oldu gözettiler hükm-i fermânı

Fenâya saldı çün özün bekâyı buldu pes bâkî
Mekânı lâ-mekân şehrin edindi cây-ı nûrânî

Müceddid Ahmet-i Sânî aceb keşf-i makâmâtta
Bulunur mu ona sâni Buhârî yâ Horâsânî

Onun ferhunde bezminde Muhammed oldu çün Ma'sûm
Pes oldu urvetü'l-vüskâ tutuben habl-ı Kur'ânı

Visâk edindi Seyfeddîn urûc etti hurûc etti
Mekânı lâ-mekân oldu göründü cây-ı Rabbânî

*Nihân-ı gayb-ı mutlaktan olıcak feth-i nûrânî
Olup nûrun alâ nûrin Seyyid Muhammed Bedvânî*

*Çü Şemseddîn Habîbullah düşüptür Mazhar-ı Cânân
Pes oldu canlara cânân o canlar cânının cânı*

*Çü geldi Şâh Abdullah bu yolda oldu hablullâh
Fenâ-fillâh bekâ-billâh anın da oldu seyrânı*

*Ziyâeddin-i Şeyh Hâlid bu yolda ser-firâz oldu
Geçip sadr-ı tarikatta tefevvuk etti akrânı*

*Çün Abdullah gelip Rûm'dan ona cân ile râm oldu
Ziyâlandı gözü gönlü n'ider pes Rûm-ı Revân'ı*

*Cemâl-i şem'ine pervân olan Yahyâ ki pîr-i mâ
Yüceltti kasr-ı irfânı koyup hân-ı Dâğistânı*

*Pes anda Mustafa Rûmî ona feth olunup ebvâb
Sarây-ı sırrı vahdetde görürdü pek ayân cânı*

*Dağistânî Halil Hamdi ki eyler şükr ile hamdi
İrşâda rağbet eyledi eserler koydu irfânı*

*Tokadî Mustafa Hâkî Çorûmîden alıp nûru
Uyandırdı pes enzârı kıluben ehl-i iz'ânı*

*Sivâsî Mustafa Takî o serverden alıp feyzi
Olup serdâr tarikatda etti ihyâ müridânî⁶¹*

*Niksârî Şeyh Hacı Ahmet bu yolda reh-nümâ oldu
Ki zira ol Çorûmî'den alırdı feyz-i ruhanî⁶²*

*Cemâli âfitâbıyla cihânı gark-ı nûr etti
Garîbu'llâhı İhramî celîlü'l- kadri burhânı*

*Hulûsî mürşid-i Dârendevî yek-tâyı devrandı
Gülistân-ı Hüseyin'in bülbülüydü sâde lisânı*

*Hem ihvâna olup mansûr gönüller kıluben pür-nûr
Cihânı eyliyor ma'mûr Hamîdeddin Şerîf Sâni⁶³*

61. Silsilede Mustafa Hâki Efendi ve Mustafa Tâki Efendi, Ahmet Niksârî'den önce zikredilmelerine rağmen Hacı Ahmet Efendi'nin mürşidi değillerdir. Mustafa Hâki Efendi ve Ahmet Niksârî aynı şeyhten, Şeyh Şîrânî'den icazet almışlardır. Mustafa Tâki Efendi, Mustafa Hâki Efendi'nin mürididir.

62. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 685,686.

63. Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı Arşivinden alınmıştır.

Ahmet Niksârî'nin Farsça silsilesi ise şu şekildedir;

Bismillâhirrahmanirrahim

*Nebi, Sıddîk u Selmân-ı Kâsım-est Ca'fer u Tayfûr
Ki bâde'z-bü'l-Hasen şod bu Alî vü Yûsuf eş-kencûr*

*Zi Abdül-Hâlık amed Ârif-i Mahmûd-ü râ behre
Ki zîşan şod diyâr-ı Mâverâü'n-nehr u kûh-ı tûr*

*Alî Baba Gülâl-i Nakşbend-est ü Alâe'd-dîn
Pes ez Ya'kub-u Çerhî, hâce-i Ahrâr-ı şod meşhur*

*Muhammed, Zâhid ü Dervîş, Muhammed, Hâcegî Bâkî
Müceddid, Urvetü'l-vuskâ vü Seyfe'd-dîn, Seyyid Nur*

*Habîbu'llâh Mazhar, şâh-ı Abdu'llah pîr-i mâ
Ez-îşân reşk-i subh u îyd şod mârâ şeb-i deycûr*

*Ziyâe'd-dîn vâhid'ül-asri Mevlânâ-yı mâ Hâlid
Çü amed kâniten li'llâhi yâ ze'l-feyz-i yâ ze'n-nûr*

*Pes Abdullâh-ı Mekkî Seyyid Yahyâ Dağıştânî
Ez-îşân müncelî şod feyz-i Sübhân der garîb ü dûr*

*Çorûmî Mustafa Rûmî-i Fârukî-i Şîrânî
Ez-îşân o be-tenvîr-i diyâr-ı Rûm şod me'mûr*

*Vez u şod- ve'z Halîl Hamdi, Tokâdî Mustafâ Hâkî
Hüseynî Seyyid-emced cihân ez-feyz ve ma'mûr*

*Ser-â-pâ ber Tâkî cârî füyüzât-ı ez o server
Ki halk-ı hulk-i o der-vey temâmet münceî mestur*

*Hacı Ahmet Şeyh-i Niksârî-i Çorûmî terbiyet- gerdeş
Ki müstahlef müeyyed şod sahîh yed zî-sened menşûr⁶⁴*

*Be-ân hûrşîd-i âlem-tâb Karîbullâh-ı İhrâmî
Celîlü'l-menkabet hem âli himmet-râ cihân meşhur*

*Hulûsi ber-murâd hurşîd-i âlem dergeh-i îşân
Erişti vasl-ı dildâra hemîn şod âşık-ı pür nûr*

*Hamîdüddîn-i sânî müşg-bâr âleme bûd ma'mûr
Ve muktedâ ale'l-ihvân-ı şod mansûr⁶⁵*

64. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 496,497.

65. Kadir Özköse, Gönülden Gönüle Akan Aşk Deryası Hulûsi Efendi (k.s)'nin Darendeli Es-Seyyid Osman Tasavvuf Anlayışı, Nasihat Yayınları, Ankara, 2022, s. 504

Farsça silsilenin açıklaması Őu Şekildedir;

Bismillâhirrahmanirrahim

Nebi sallallâhü aleyhi ve sellem emri ile Ebû Bekir Sıdık-î Azam radiyallâhü anh sonra Selman-î Fârisî radiyallâhü anh sonra Kasım İbn-i Muhammed sonra Cafer-i Sadık sonra Bâyezîd-î Bestâmî Tayfur sonra Ebu'l Hasen Harkânî ve Ebû Ali Feramedî ve ondan sonra da Yusuf Hemedânî ilâhi hazinelerin kasadarı oldular. Abdülhâlik Gucdüvnânî geldi, sonra Arif-i Rivgerî, sonra Mahmûd-ı Encîr-i Fağnevî hazineinden hissedar oldular. Öyle ki, onlar sayesinde Maverâünnehir Őehri Tûr-i Sînâ Dağı gibi, ilâhi feyizlerin akıp durduğu bir mekân oldu. Daha sonra, Ali Râmitenî, Muhammed Baba Semâsî, Seyyid Emir Külâl, Şâh-ı Nakşbend ve Alâüddîn Attar ve daha sonra Yâkûb-ı Çerhî ve daha sonra da Hâce-i Ahrâr bu yolda meşhur oldular. Daha sonra Muhammed Zâhid ve Derviş Muhammed ve Hâceğî Emkenegî ve Muhammed Bâkîbillâh ve Müceddid İmam-ı Rabbânî Hazretleri ve sonra Ürvetü'l-Vüskâ Muhammed Masum-ı Farukî Hazretleri geldiler ve Seyfeddîn Hazretleri ve Seyyid Nur Muhammed-ül Bedeûnî Hazretleri gelir ve daha sonra Mazhar-ı Cân-ı Cânân Şemseddîn Habîbullah var. Sonra Őah Abdullâh-ı Dehlevî ki, onlar sayesinde karanlık geceler bayram günlerini bile kıskandıracak kadar güzelleşti. Ondan sonra Ziyâeddîn Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî ki, o, asrının bir tanesi idi. Feyz ve nur kaynağı ve büyük bir veli idi. Sonra

Abdullah Mekkî ve Seyyid Yahya-ı Dağıstânî geldiler. Bu mübarek mürşid-i kâmiller, Sübhan olan Allah'tan gelen feyzleri, uzak yakın her tarafa yaydılar. Daha sonra, Çorumlu Pîr olarak anılan Fârûk-i Şîrânî Mustafa Rûmî Hazretleri irşad makamına geçtiler. Bunlar bütün Anadolu'yu nurlandırıp manen yeniden dirilttiler, ihyâ ettiler. Ondan sonra, Halil Hamdi Paşa Hazretleri ve Hüseyinî çok şerefli bir Efendi olan Tokatlı Mustafa Hâkî Hazretleri irşâd vazifesini aldılar. Bütün cihan onun feyzleriyle yeniden yapılanmış, hayat bulmuştur. İttifakla Mustafa Takî Hazretleri geldi. Mustafa Hâkî Efendi Hazretleri manevî feyzleri kesintisiz olarak ona ulaştırdı. Şeyhinin ahlâkî güzellikleri ve manevî olgunluğu onda gizli, açık parıldayıp durmakta idi. Niksarlı Şeyh Hacı Ahmetî, Çorumlu Pîr'in terbiyesiyle kemâle ermiştir ki, onun halîfeliği kuvvetli bir senetle gerçekleşmiş ve ilan edilmiştir.⁶⁶ Alemler güneş gibi aydınlatan İhramcızade'nin menkıbeleri ve himmeti bütün dünyaca bilinmektedir. Hulûsi Efendi murada yetmiş dergahında gönülleri aydınlatmıştır. Aşıklara manevi ışık saçmıştır. İkinci Hamidettin âleme misk kokusu yayarak hizmetleri ile mamur etmiştir. Kendine uyan ihvanlara manevi yardımı ulaşmaktadır.

1.1. Abdullah Mekkî

Abdullah Mekkî aslen Erzincanlıdır. Uzun yıllar Mekk'e'de kalmış olmasından dolayı kaynaklarda Mekkî,

66. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 688.

doğum yerine atıfla Erzincânî nisbeleriyle anılmıştır. Doğum yeri ve hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Son dönemde yapılan çalışmalarda Abdullah Mekkî'nin Erzincan'ın Fizme kasabasında dünyaya geldiği, babasının ulemadan Ali Efendi, annesinin Sarı Ali oğlu Mehmed Efendi'nin kızı Emine Hanım olduğu aktarılmıştır. Abdullah Mekkî'nin çocuklarının isimleri hakkında farklı rivayetler mevcuttur. Cevat Ekici, oğullarının ismini Hacı Halit, Hüseyin ve Ubeydullah, kızlarının ismini Nedibe, Emine ve Hatice⁶⁷ olarak nakletmiştir. İsmail Hakkı Altuntaş'ın naklettiğine göre ise oğulları Abdullah Necati, İbrahim Efendiler, kızları Hatice, Emine, Abbasiye ve Havva Hanımlardır.⁶⁸

Abdullah Mekkî zahirî ilimleri tahsil ettikten sonra kendisine manevî rehber olması için Bağdat'a giderek Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'ye intisab etmiştir. Hâlid-i Bağdâdî'nin yanında seyr u sülûkünü tamamlayan Abdullah Mekkî şeyhinden aldığı icazetle irşad faaliyetlerine başlamıştır.⁶⁹ Hâlid-i Bağdâdî kendisini Erzurum, Erzincan, Kudüs ve Mekke'de görevlendirilmiştir.⁷⁰

67. Cevat Ekici, "Eynesil'de Bir Halidî Şeyhi: Hacı Mustafa Eren", Geçmişten Günümüze Giresun'da Dinî ve Kültürel Hayat Sempozyumu, (2013), 502,503.

68. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 690.

69. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 387.

70. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 690.

Abdullah Mekkî, ilmi ve manevî derecesi vesilesiyle şeyhinin muhabbetini kazanmıştır. Onun Mekke’de bulunduğu zamanlarda Hâlid-i Bağdâdî kendisini ziyaret etmiş, bir defasında “Bu defa hacca gelişim seni ziyaret içindir.” diyerek kendisine olan sevgisini izhar etmiştir.⁷¹ Abdullah Mekkî ve şeyhi arasındaki iletişim farklı yerlerde olduklarında mektuplar vesilesiyle devam etmiştir. Hâlid-i Bağdâdî, ona yazmış olduğu mektuplarda Allah’a itaat etmesini ve takva sahibi olmasını, insanlara eziyeti terk etmesini, kalbî ve bedenî ibadetlere devam etmesini, yaptığı ibadetlerde niyetinin halis olmasını nasihat etmiştir. Müridinin kalbî zikre devam edip ondan ayrılmamasını, hafızlığını ikmal etmesini, fıkıh ilmiyle ilgilenmesini, devlet yöneticilerinin işlerine karışmamasını ancak umera, vüze-ra ve devlet reisinin ıslahı için dua etmesini tavsiye eden Hâlid-i Bağdâdî, onun küfre ve bidatçılara karşı Allah’tan yardım talep etmesini, terk-i vücud etmesini, sünnetten ayrılmamasını, kanaat ehli olmasını, nafile namazlara devam etmesini öğütlemiştir.⁷²

Abdullah Mekkî şeyhinin tavsiyeleri doğrultusunda yaşantısını şekillendirerek pek çok kimseyi irşad etmiştir. Erzincan’da tasavvufî terbiyesi altında pek çok kimse yetişmiştir. Bu isimlerin en meşhuru ona intisap edip tasavvufî terbiyesini tamamlayarak tarikatta hilafet ve

71. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 690.

72. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 387.

irşat icazeti alan Terzi Baba ismiyle meşhur, Hayyat Muhammed Vehbi (ö.1264/1847)'dir. Abdullah Mekkî Mekke'deyken Yanyalı Mustafa İsmet Efendi (ö.1289/1873) ona intisap edip sülûkünü tamamlayarak icazet almıştır. Onun Anadolu'daki bir diğer halifesi Mustafa Hudavendi'dir (ö.1310/1892). Ayrıca onun Anadolu'da yaşamadığı hâlde buradaki tasavvufî hayata tesir eden halifeleri de vardır. Dağıstan'dan Hicaz'a gelip Mekke'ye yerleşen Yahya Dağıstânî ve onun oğlu Halil Hamdi Dağıstânî de bunlardandır. Bu iki zat şeyhleri olan Abdullah Mekkî'den icazet aldıktan sonra irşat vazifelerini ikamet ettikleri Mekke'de sürdürmüşlerdir. Yahya Dağıstânî'nin Anadolu'da tanınan ve etkisi oldukça geniş kitlelere ulaşan meşhur halifelerinden birisi de Mustafa Şirânî'dir.⁷³

Hâlidî kolunun geniş coğrafyalara yayılmasında Abdullah Mekkî önemli rol oynamıştır. Müridleri arasında yalnız Türkler, Kırım ve Kazan Tatarları değil, Hâlidîye'yi Güneydoğu Asya'ya götüren Sumatralı Şeyh İsmail Minankabavî de bulunmaktadır. 1856'da Singapur'a giden Şeyh İsmail ertesi yıl Riau Saltanatının merkezi Pen-yengat Adası'na geçerek Sultan Muhammed Yusuf'un Hâlidîye'ye intisab etmesini sağlamıştır.⁷⁴

73. Halil İbrahim Şimşek, "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasıtasıyla Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri", Uluslararası Mevlana Hâlid-i Bağdâdî Sempozyumu, (2012), 410.

74. Ekici, "Eynesil'de Bir Hâlidî Şeyhi", 502,503.

Yahya Dağıstânî, birçok mürit ve halife yetiştiren Abdullah Mekkî vefatına yakın bir dönemde Mekke'deki tekkesine Süleyman b. Hasan Kırımî'yi halife olarak tayin etmiştir. Abdullah Mekkî 25 Haziran 1894 tarihinde Mekke'de vefat etmiş ve Ebu Kubeys Dağındaki tekkesinin bulunduğu yere defnedilmiştir.⁷⁵

1.2. Yahya Dağıstânî

Yahya Dağıstânî'nin doğum yeri ve zamanı hakkında net bir bilgi mevcut değildir. Hakkında nakledilen bilgiler ışığında on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinde, Dağıstan'da yaşadığı, ilerleyen dönemlerde Mekke'ye gittiği bilinmektedir. Kaynaklarda ondan, bölgenin meliki, emiri gibi sıfatlarla söz edilmiştir. Bu bilgiler ışığında memleketinde oldukça önemli mevkilerde görev yapan bir zât olduğu tahmin edilmektedir.⁷⁶

Yahya Dağıstânî, Dağıstan'da bulunan bir Nakşî dergâhına intisap etmiş, dergâhın şeyhi vefat edince bu vazife ona tevdi edilmiş, ilerleyen zamanlarda da Mekke'ye giderek, Abdullah Mekkî ile tanışmış ve ona intisab etmiştir. Dolayısıyla onun tasavvufla ve Nakşibendî Tarikatı ile tanışması Abdullah Mekkî ile karşılaşmasından çok

75. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 691; Şimşek, "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasiyetiyle Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri", 411.

76. Fatsa Mehmed, Tasavvufta Mekki Kolu (İstanbul: Mavi Yayıncılık, 2000), 114; Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 389.

öncelere dayanmaktadır.⁷⁷ Yahya Dağıstânî hac görevini yerine getirmek için oğlu Halil Hamdi Paşa ile beraber yolculuk hazırlıklarına başladığında kendi üzerinde her kimin hakkı varsa gelip talep etmesi için haber salmış, herkese hakkını verip helallik aldıktan sonra Mekke'ye doğru yola çıkmıştır. Hac vazifesini yaptıktan sonra memleketine dönmeyen Dağıstânî, şeyhinin verdiği icazetle görevini Mekke'de sürdürmüştür.⁷⁸ Onun yaşadığı dönem, Kafkas halkının Şeyh Şamil'in ve diğer Hâlidî şeyhlerinin önderliğinde Ruslara karşı mücadele yürüttükleri dönemdir. Bütün çabalara rağmen Rusların, Kafkasya'yı işgali önlenemeyince halk ile birlikte birçok âlim ve Nakşbendî/Hâlidî mensubu Anadolu'ya ve İslâm coğrafyasının çeşitli yerlerine göç etmişlerdir. Yahya Dağıstânî'nin de bu göçler sırasında Mekke'ye göç etmiş olması muhtemeldir.⁷⁹

Yahya Dağıstânî'nin zühde önem veren bir sûfî olduğu kaydedilmektedir. Hatta onun Abdullah Mekkî ile ilk tanışmasında bu yönü dolayısıyla tereddüt yaşadığı kaynaklarda zikredilmiştir. Abdullah Mekkî'nin evi Hz. Peygamber'in evinin ve Kâbe'nin yakınında bulunmasına rağmen Kâbe'den yüksek vaziyette iki katlı olarak inşa edilmiştir. Bu durumu gören Dağıstânî şahit olduğu manzarayı saygısızlık olarak addetmiş ve Abdullah Mekkî ile mesafeli kalmıştır. Çünkü onun düşüncesine göre bir

77. Fatsa, Tasavvufta Mekki Kolu, 114.

78. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 389.

79. Fatsa, Tasavvufta Mekki Kolu, 114.

sûfînin evi Kâbe'den yüksek olmamalıdır. Dağıstânî'nin bu tereddüt hâli Abdullah Mekkî tarafından fark edilince Kâbe'nin yanında bulundukları esnada Mekkî, Dağıstânî'yi yanına çağırmış ve Kâbe'yi işaret ederek "Yahya Efendi bak bakalım bizim ev mi yüksek yoksa Kâbe mi?" diye sormuştur. Yahya Dağıstânî Kâbe'nin olduğu tarafa baktığında onun sonsuz yükseklikte olduğunu görmüş, hatasını fark edip Abdullah Mekkî'den özür dilemiştir.⁸⁰

Yahya Dağıstânî Mekke'de vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir. Vefatından sonra Mekke'deki irşad vazifesini oğlu Halil Hamdi Paşa'ya devretmiştir. Müslümanların yaşadığı değişik bölgelerde pek çok halifesi olduğu belirtilen Yahya Dağıstânî'nin Anadolu'daki halifelerinden biri de Şiranlı Mustafa Efendi'dir. Onun Mak-sadu't-talibîn (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, no: 2298) adlı bir eseri mevcuttur.⁸¹

1.3. Şeyh Şîrânî Mustafa Rûmî

Mustafa Efendi 1244/1829 yılında Gümüşhane'nin Şiran kazası Sarıca köyü, Belen yayalasında dünyaya gelmiştir.⁸² Doğduğu yere nispetle Şîrânî, uzun süre ir-

80. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 389,390.

81. Şimşek, "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasiyetiyle Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri", 413.

82. Altuntaş, İhracızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 693; Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 391; Ahmet Cahid Haksever, "Çorum'da Nakşebendiliğin Tarihi Süreci ve Temsilcileri", Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi) Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi 7/13 (2008), 70.

şat görevine devam ettiği Çorum'a nispetle Çorumî ve Çorumlu Pîr, Hicaz Bölgesinde kaldığı dönemlerde anavatanına nispetle Rûmî olarak anılmıştır. Babası Ömer Efendi, annesi Nasuhoğulları sülalesinden Havva Hanım'dır. Aslen Bayburtlu olan Mustafa Efendi'nin ailesi 1829'da bu bölgenin Ruslar tarafından işgal edilmesiyle birlikte Şiran'a göç etmiştir.⁸³

Mustafa Efendi'nin ilk eşi amcası Mustafa Efendi'nin kızı Güllü Hanım'dır. Güllü Hanım'la yapılan evlilikten Abdullah ve Ali adında iki oğlu, Ayşe adında bir kızı dünyaya gelmiştir. Ayşe Hanım, Çorum'un ulemâ sınıfından Kürt Hacı Mustafa Efendi'yle evlenmiştir. Mustafa Efendi'nin İskilipli Emine Hanım'la, Afyonlu ve Tokatlı iki başka hanımla daha evlendiği nakledilmektedir. Afyon ve Tokat'tan gerçekleştirdiği evliliklerdeki eşlerinin adı bilinmemektedir. İskilipli Emine Hanım'dan Faik ve Hilmi Efendiler dünyaya gelmiştir. Faik Efendi, babası vefat ettiğinde on iki yaşındadır. Tasavvufî eğitimini Ahmet Nisarî Efendi'nin yanında tamamlayan Faik Efendi silsileyi devam ettirmiştir.⁸⁴

Mustafa Rumî ilk eğitimini köyünde almış on yaşlarında iken amcasının oğlu Hacı Ahmet Efendi ile birlikte Trabzon'a gelerek medreseye kaydolmuştur. Bir müd-

83. Şimşek, "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasiyatıyla Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri", 413.

84. Şimşek, "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasiyatıyla Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri", 415.

det burada ilim tahsilinde bulunarak alet ilimleri denilen temel ilim dallarından icazet almıştır. Daha sonra kapsamlı bir eğitim görmesi için amcasın oğlu Hacı Ahmet Efendi'yle birlikte babası tarafından Tokat'a gönderilmiştir. Tokat'ta dört yıl kadar eğitim hayatına devam eden Mustafa Efendi, hocasının yönlendirmesiyle Uşak'ta öğrenimine devam etmiştir. Uşak'a vardığı zaman on sekiz yaşlarında olan Mustafa Efendi burada iki yıl kadar eğitim görerek icazetini almış ve ayrılmıştır.⁸⁵

Bir zaman sonra dinî ilimlerini tahsil için İstanbul'a giden Mustafa Efendi, burada Nakşî Tarikatı büyüklerinden Ahmet Ziyaüddin-i Gümüşhânevi Hazretleri'ne intisap etmiştir. Kısa zamanda çok büyük hâller kazanan Mustafa Efendi, şahit olduğu bazı manevî hâllerini şeyhine söyleyerek açıklamada bulunmalarını talep eder. Müridinin manevî derecesini kavrayan Gümüşhânevî Hazretleri ona; "Sizin bu âli mazhariyyetinizin heba olmasını istemem. Bundan öteye sizi götürmeye takatim yoktur. Size Mekke-i Mükerrreme'de nâşiri fûyuzat-ı Nakşbendiye'nin büyüklerinden Abdullah Mekkî Hazretleri'ni tavsiye ederim." diyerek onu Hicaz'a yönlendirmiştir.⁸⁶

85. Şimşek, "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasiyatıyla Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri", 413,414.

86. Hamdi Ertekin, "Son Dönem İskipli Âlimler", Türk Kültüründe İz Bırakan İskipli Âlimler Sempozyumu, (1998), 70; Altuntaş, İhramcizâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 693,694.

Şeyhinden aldığı tavsiye üzerine Mustafa Efendi Hicaz'a ilk ziyaretini yirmili yaşlarında gerçekleştirmiştir. Mekke'ye vardığında çeşitli sıkıntılarla karşılaşan Mustafa Efendi'nin ikamet edecek yer noktasında sıkıntılar çektiği ve bir müddet mezarlıkta kaldığı nakledilmektedir. Bu sıkıntılı zamanlarda sûfî bir zatla karşılaşmış ve Abdullah Mekki Hazretleri'nin irşad görevini yürütmek için görevlendirmiş olduğu Yahya Dağıstânî'nin dergâhına giderek ona intisabını gerçekleştirmiştir.⁸⁷

Şeyhinin yanında yedi yıl eğitim gören Mustafa Efendi seyr u sülûkunu tamamladıktan sonra hilafet icazetini almış ve görevini yerine getirmek için Anadolu'ya doğru yola çıkmıştır.⁸⁸ İlk olarak memleketi Şiran'da tekke kurmak ve faaliyetlerini burada yürütmek istemiş olsa da Sarıca köyündeki Tellioğullarından Ali Çavuş ile yaşadığı olumsuz münasebetten dolayı Şi-

87. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 392.

88. Ertekin, "Son Dönem İskipli Âlimler", 408. (Mustafa Efendi'nin irşad faaliyetleri için Anadolu'ya gelmesi ile ilgili anlatılan menkıbe şu şekildedir: "Mustafa Efendi'yle beraber irşad faaliyetini yürütecek Yemenli ve Pakistanlı iki arkadaşı daha vardı. Bu kimselerin ismi de Mustafa idi. Bu üç müşşidin biri Medine'de kalacak, diğer ikisi başka ülkelere gidecekti. Herkes Medine'de kalmayı istiyordu. Yahya Efendi müridlerinin ellerine 3 tane boş kâğıt vererek üçünü de Medine'ye gönderdi. Ravza-i Mutaahhara'da kâğıtlara ne yazılırsa görev yerleri orası olacaktı. Şiranlı Mustafa Efendi'nin kâğıdına Anadolu, Çorum yazılmıştı. Pakistanlının kâğıdına Hindistan, Yemenlinin kâğıdına da Medine yazılmıştı.")

ran'ı terk ederek Çorum'a gitmiştir.⁸⁹ Bazı kaynaklarda Mustafa Efendi'nin Hicaz'dan ayrıldığı zaman ilk olarak Tokat'ta tekke kurmak istediği nakledilmiştir. Burada hemen tanınmamak için bir süre hamallık yapan Mustafa Efendi, yüklerini taşıdığı bir kadının kendisini tanıması ve "Ey Allahu Teâlâ'nın evliyası sen Rum'a hamallık yapmaya mı geldin?" demesi üzerine Çorum'a gitmeye karar vermiştir.

Çorum'un Hıdırlık Mahallesi'nde sahabeden Kerebi Gazi'nin türbesinin yakınına tekkesini kurmuş ve irşad faaliyetlerine burada devam etmiştir.⁹⁰

Mustafa Efendi, Çorum'da geniş halk kitlelerine ulaşmayı başarmış, burada faaliyetlerini üç tekke üzerinden yürütmüştür. Bu tekkelerden biri bugün Milö-nü Caddesi'ndeki Kellegöz Camii'nin çapraz karşısında mevcut bahçe duvarıyla çevrili alanda bulunan şeyhin evinin zemin katındadır. Tekke ve zaviyelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar buradaki müessesenin faaliyette olduğu nakledilmektedir.⁹¹

Diğer tekke ve aynı zamanda ev olarak kullanılan yapı Kulaksız Mahallesi'nde bulunmaktadır.⁹²

89. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 694.

90. Fatsa, Tasavvufta Mekki Kolu, 115.

91. Şimşek, "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasiyatıyla Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri", 414.

92. Haksever, "Çorum'da Nakşbendiliğin Tarihi Süreci", 70.

Mustafa Efendi'nin tasavvuf eğitiminde sükût hâli önemli bir yer tutmaktadır. Ona göre bir kişinin hâli bin kişinin sözünden kıymetlidir. Müridlerin günlük virdlerini yerine getirirken ve hatm-i hâcegân esnasında bu esasa dikkat etmelerini tavsiye etmiştir.⁹³ Helal lokma yemeye büyük önem vermiş insanın zahiren yediği gıdanın manevî hâlini de etkileyeceği düşüncesiyle dışarıda herhangi bir yerde, rastgele insanların evinde yemek yememiştir.⁹⁴

Mustafa Efendi'nin pek çok halifesi olduğu rivayet edilmekle birlikte bunların tamamı tespit edilememiştir. Mevcut bilgiler ışığında Çorum, İskilip, Tokat, Niksar, Sivas, Giresun, Alucra, Samsun, Amasya, Kırıkkale, Afyon, Şam gibi bölgelerde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Onun halifelerinden bazılarının isimleri şöyledir: Bayburtlu Ahmet (amcasının oğlu), Tokatlı (Başçiftlik) Hacı Salih Efendi (ö.1329/1911), Darendeli (Sofu-zade) Mahmud Efendi (1826-1901), Alacalı Ahmet, Mustafa Hâki Tokadî (1281-1338/1864-1920), Niksarlı Ahmet (Zarakol) (1861-1935), Mustafa Takî Sivasî (1289-1344/1873-1925), Mustafa Tarhan (Haçkalı Baba) (ö.1949), (kendi oğlu) İskilipli Hacı Faik (1887-1950), Başçiftlikli İnceimam-zade Hasan, Benseköslü (Mesudiye'ye bağlı) Sarıali-zade Ahmet, İskilipli Ömer

93. Fatsa, Tasavvufta Mekki Kolu, 116.

94. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 705.

(ö.1324/1906), Cevlikli (Tosya'ya bağlı) Mehmed (Gülşen), Torullu Hacı Osman, Çalganlı Osman (ö.1932), Alucralı Hacı Hasan, Kelkitli Hacı Salih (1851-1910).⁹⁵

Altı defa hacca gittiği bilinen Mustafa Efendi, oğulları ve hanımıyla yaptığı son hac yolculuğunda 1838/1906'da Medine'de vefat etmiştir. Üçüncü eşi de kocasının ölümünden birkaç gün sonra vefat etmiş ve Cennetü'l-Bâkî Kabristanında eşinin yanına defnedilmiştir.⁹⁶

Çeşitli kitaplar ve şiirler yazdığı nakledilen Mustafa Efendi'nin basılı eserlerine henüz rastlanmamıştır. Kaynaklarda Dilistân, Bedestân ve Gülistân isminde üç kitabının olduğu belirtilmiştir. Hatta bunların sonradan bir çuval içerisinde tarlaya gömüldüğü de anlatılan rivayetler arasındadır.⁹⁷

Mustafa Efendi'nin nazım şeklinde kendisinin kaleme aldığı silsilesi şu şekildedir;

*Hakikât bahrinin dürrün deren mahbûb-ı Sübhânî
Erişti kâbe kavseyn'e ev ednâ'da bulup kânî*

*O dürrü derc edip Siddîk oluben mahzen-i esrâr
Zehî sıdkında sâdıktır o yârin gârda yârânî*

95. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 398.

96. Haksever, "Çorum'da Nakşbendiliğin Tarihi Süreci", 70.

97. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 705.

*O genci feth edip Selmân saçıldı rûh ile reyhân
Nice canlar olup mestân unuttu hûr u gilmânı*

*Erişdi Kâsım-ı Evvâb o bâbda oldu çün bevvâb
Erip tâ sahile gark-âb döşedi hân-ı rûhânî*

*Çü onun hân-ı bezminde bulunup Cafer-i zinde
Acâyib oldu ferhunde buluben sıdk-ı hakkânî*

*Onun sıdk u sefâsının nesîmin buldı çün Tayfur
Ziyâsının safâsından nice görürdü Sübhânî*

*Çü ol bûydan alıp şemme geçüb en sırr-ı imkânı
Ki hark etti hayâlâtı Ebu'l-Hasan el-Harâkânî*

*Onun ol himmetin görüp Ebû Ali olup çâlâk
Urûc etti ulâya tâ ola mahrem-i Yezdânî
Onun dâmânını tutup ona der-pey revân oldu
Çü vâkıf oldu sırrına Yûsuf Şeyh-i Hemedânî*

*Gelip gavsü'l-halâyık çün ona dil-bend edip her dem
Bulup bilip görüp Rabbin Abdulhâlık Gucdüvânî*

*Çü Şeyh-i Ârif-i Dânâ sülûkünde olup bînâ
Erişdi kasr-ı îkâna açılıp bâb-ı irfânı*

*Senâ kıldı ona Mahmûd ki nezdinde olup mahbûb
Muhabbette olup mağlûb bilip hayrette hayrânî*

*Ale'l-ulâ makâm buldu onun sohbet-i yümninde
Çün onun himmet ile ki oldu Hâce Alî Ramitenî*

*Dediler kutbü'l-evliyâ Muhammed Bâba Semmâsî
Geçip a'lâdan a'lâya urûc etti onun cânı*

*Urûcunun burûcundan tulû' eyledi bir mehtâb
Ona Seyyid Külâl dendi gönüller kıldı nûrânî*

*Muhammed Şâh-ı Nakşbend tulû' eyledi çün hurşîd
İhâta etti âfâkı onun nûr-ı füyûzânı*

*Muhammed-i Alâü'd-dîn onun ol nûr-ı feyzinden
İtırlar saçdı canlara veriben derde dermânı*

*Onun ol itr-ı bûyundan çü buldu cezbeyi Ya'kûb
Çıkıp cevân edip çerhi güzer eyledi imkânı*

*İşitin Hâce-i Ahrâr Hak'ın bahş-ı kirâmından
Nice kehf-i enâm oldu saçıp in'âm-ı ihsânı*

*Muhammed Zâhid-i cânâ erişti çün o ihsâna
Erip makâm-ı ihsâna şuhûd eyledi Rahmânı*

*Muhammed Dervîş-i derd-nâk düşüben derde bî-pâyân
Ki tâ bir gün devâ erer deyu ederdi efgânı*

*Ki Hâcegî Semerkandî bu sohbetle bulup kandı
Ona dertler devâ oldu gözetti hükm-i fermânı*

*Fenâya saldı çün özün bekâyı buldu pes bâkî
Mekânı lâ-mekân şehrin edindi cây-ı nûrânî*

*Müceddid Ahmet-i Sânî aceb keşf-i makâmâtta
Bulunur mu ona sânî Buhârî yâ Horâsânî*

*Onun ferhunde bezminde Muhammed oldu çün Ma'sûm
Pes oldu urvetü'l-vüskâ tutuben habl-ı Kur'ânı*

*Visâk edindi Seyfeddîn urûc etti hurûc etti
Mekânı lâ-mekân oldu göründü cây-ı Rabbânî*

*Nihân-ı gayb-ı mutlaktan olıcak feth-i nûrânî
Olup nûrun alâ nûrin Seyyid Muhammed Bedvânî*

*Çü Şemseddîn Habîbullah düşüptür Mazhar-ı Cânân
Pes oldu canlara cânân o canlar cânının cânı*

*Çü geldi Şâh Abdullah bu yolda oldu hablullâh
Fenâ-ñillâh bekâ-billâh anın da oldu seyrânı*

*Ziyâeddin-i Şeyh Hâlid bu yolda ser-firâz oldu
Geçip sadr-ı tarikatta tefevvuk etti akrânı*

*Çün Abdullah gelip Rûm'dan ona cân ile râm oldu
Ziyâlandı gözü gönlü n'ider pes Rûm-ı Revân'ı*

*Cemâl-i şem'ine pervân olan Yahyâ ki pîr-i mâ
Yüceltti kasr-ı irfânı koyup hân-ı Dâğıştânı*

*Pes anda Mustafa Rûmî ona feth olunup ebvâb
Sarây-ı sırrı vahdetde görürdü pek ayân cânı⁹⁸*

Mustafa Efendi şairlik yönü olan sûfilerdendir. Onun tespit edilen şiirlerinden bir kısmı şu şekildedir;

Kaside⁹⁹

*Maşukumun güldür teni,
Ben gülizarı neylerem
Aşkın çölü makber bana,
Başka mezarı neylerem.*

*Bülbül niçin verdin gönül
Rengin sola bir goncaya*

98. Aşçı İbrahim Dede, Aşçı Dede'nin Hatıraları, haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006), 610-612.

99. Ertekin, "Son Dönem İskipli Âlimler", 409,410.

*Solmaz benim gonca gülüm
Fani baharı neylerem.*

*Tek hücreli evdir gönül,
Sığmaz ona bin bir emel
Tek dilbere verdim meyil,
Başka nigârı neylerem.*

*Yandım tecelli nuruna.
Musa gibi hayretteyim
Tur u dilim sad paredir
Artık şerarı neylerem.*

*Göçtüm diyarı dilbere
Dönmem dahi ben Şiran'a
Uçtum ezel sahrasına
Yerde kararı neylerem.*

Münacat¹⁰⁰

*Seherde kölendir bu dertli arif
Halleri sana malum istemez tarîf
Dertlere dermandır İhlâsı şerîf
Hürmetine bizi affet Allah'ım.*

100. Ertekin, "Son Dönem İskipli Âlimler", 410.

*Günahım çoktur eyleme tazir
 Şıranlı hacıyım cevherim hazır
 Gam dükkânım açtım pirimdir Hızır
 Hürmetine bizi affet Allah'ım.*

Hasret Şiiri¹⁰¹

*Yeter artık bu hasretlik
 Aşk ile olan halvetim
 Sana gelmektir niyetim
 Daha dönmem ben Şıran'a*

*Kabul eyle ümmetini
 Alsın pirden himmetini
 Nasip eyle cennetini
 Daha dönmem ben Şıran'a*

*Erdim şefaât kânına
 Kabul edip al yanına
 Misafirim Osman'ına
 Daha dönmem ben Şıran'a*

*Yüzüm sürdüm eşîğine
 Sen sahip ol âşîğine
 İlticam var böyle sana
 Daha dönmem ben Şıran'a*

101. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 406-408.

*Fânî dünyada daraldım
Hasretin ile bunaldım
İlticayı sana kıldım
Daha dönmem ben Şiran'a*

*Burda tamam olsun ömrüm
Vuslat olsun hem bu günüm
Sultanıma gider gönlüm
Daha dönmem ben Şiran'a*

*Bir canım var sana kurban
Yeter artık bana bu şan
Gel de bana emrin sultan
Daha dönmem ben Şiran'a*

*Er geç akıbetim budur
Şefaatkanımız O'dur?
Bu yol âşıklar yoludur
Daha dönmem ben Şiran'a*

*Mustafa'yım Mustafa'ya
Varayım o pür safaya
İltica kıldım Mevlâ'ya
Daha dönmem ben Şiran'a*

*Bu can cananı arz eder
Garip kulun niyaz eder*

Ümmet Habibini özler
Daha dönmem ben Şiran'a

Âşık isem yâra erem
Cemâl-i pâkini görem
Eşiğine yüzüm sürem
Daha dönmem ben Şiran'a

Cism-i cânım arzuluyor
Hasret yaralar sızlıyor
Gönlüm Muhammed özlüyor
Daha dönmem ben Şiran'a

Bir iltica niyazım var
Dilde binbir avazım var
Kabul eden feyyaz'ım var
Daha dönmem ben Şiran'a

Son nefes didârım Allah
Bulurum felah inşallah
Kabul eyle Rasulullah
Daha dönmem ben Şiran'a

Mustafa'ya yeter geldi
Dârusselâmını bildi
Ruhumda yanan kandildi
Daha dönmem ben Şiran'a

1.4. İhramcızâde İsmail Hakkı Sivâsî

İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi Sivas'ın Sarışeyh (Nalbantlarbaşı) Mahallesi'nde 1881 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Hüseyin Hüsnü Bey adliye zabıt kâtibi görevini yürütmüştür. Annesi Medineli Ayşe Hanım'dır. Ailesinin Mısırlı olup oradan Anadolu'ya geldiği veya Mısır'dan Buhara'ya, oradan da Anadolu'ya göç eden Arap kabilelerinden olduğu tahmin edilmektedir.¹⁰²

Ataları Kâbe örtüsünün bakımı ve değişimi görevini üstlendiği için "İhramcılar" diye anılmış, kendisi de Eh-râmî, İhrâmîzâde, İhramcıoğlu, İhramcızâde gibi lakaplarla tanınmış, şapka kanunu sebebiyle kasket giydiği için "kasketli şeyh" diye anılmıştır.¹⁰³

Babasının adliye başkâtipliğine tayin edildiği Sivas Zara'da başladığı eğitimini on yaşında ailesiyle Sivas'a döndükten sonra Çifte Minareli Medrese'de sürdürdü. Ardından askerî rüşdiyeye girdi. Buradaki arkadaşları arasında İsmet Bey de (İnönü) vardı. Dedesi İhramcızâde Mehmed Efendi onun subay olmasını arzu ettiğinden askerî rüşdiyeyi bitirince İstanbul'a gitmek istediye de annesi buna rıza göstermedi. Tahsilini Şifâiye Medresesi'nde tamamlayıp Sivas Adliyesi'nde mülâzım olarak göreve başladı.

102. Reşat Öngören, "TOPRAK, İsmail Hakkı", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2012), 41/264; Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 59,62.

103. Öngören, "TOPRAK, İsmail Hakkı", 41/264,265.

Çocukluğunu Sarışeyh Mahallesinde geçiren İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi Hazretleri daha sonra babasının adliye başkâtibi olduğu için Zara'da yedi yaşına kadar bulunmuş ve sıbyan mektebini burada okumuştur.

İsmail Efendi, üç evlilik yapmıştır. Eşleri; Hastaoğulları'ndan Hatun Hanım diye anılan İmmihan Toprak (ö.1949), Börkçü Ömer Oğulları'ndan Hacı Hanım diye anılan Zeynep Toprak (ö.1972) ve Yılankırkanlar'dan Hafız Hanım adıyla anılan Zeliha Toprak (ö.1972)'tir. İmmihan Hanım'dan Hayriye (ö.1957), Halis Turgut (ö. 1967), Sabit Kemal (ö.1941), Mevlüde Vefa (ö. 1959) isminde dört çocuğu dünyaya gelmiştir. Hacı Zeynep Hanım'dan Ahmet Salih (ö.1931), Mehmet Kâzım ismindeki oğulları doğmuştur.¹⁰⁴

İsmail Efendi, Birinci Dünya Savaşı yıllarında askerliğini kol komutanı olarak emrindekilerle birlikte Suşehri'ne cephane taşımak ve Ordu, Koyulhisar, Suşehri arasında postacılık ve erzak nakli yapmak suretiyle yerine getirmiştir. Bu sebepten bulunduğu yörede Emanetçi Baba diye anılmıştır.¹⁰⁵ Askerliğinin ardından bir süre Tokat'ta Düyyûn-ı Umûmiyye ve Müskirat memurluğunda çalışmıştır. 1908'de mürşidi Mustafa Hâki Efendi'nin mebus olarak İstanbul'a gitmesinin ardından görevini

104. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 67,68.

105. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 69.

1908 yılında Sivas Düyûn-ı Umûmiyye memurluğuna nakletmiştir.¹⁰⁶ 1928'de Düyûn-ı Umûmiyye kurumları kapanınca Sivas İnhisar Dairesi'ne geçmiştir. Zara-Çarhı Tuzlasına bağlı Cedid Tuzlasında görev yapmakta iken 1931 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.¹⁰⁷

İsmail Efendi'nin tasavvufla tanışması erken yaşlarına uzanmaktadır. Çocukluğunda Kâdirî şeyhlerinden Mûr Ali Baba'nın sohbetlerine katılmış, rüşdiyede okuduğu sırada Mekkeli Rifâî şeyhi Seyyid Abdullah el-Hâşimî'ye intisap ederek beş ya da yedi yıl hizmetinde bulunmuştur. Ardından şeyhinin izniyle Tokat'a gidip Nakşbendî-Hâlidî şeyhi Mustafa Hâki Efendi'ye intisab etmiştir.¹⁰⁸ Mustafa Hâki Efendi vefat etmeden önce İsmail Efendi'ye tarikat icazeti vermek istemişse de İsmail Efendi, kendisinden önce şehyine intisab eden Mustafa Tâki Efendi'nin bu görevi almasının daha uygun olacağını belirterek vazifeyi tehir etmiştir. Mustafa Hâki Efendi'nin vefatından sonra Sivaslı Mustafa Tâki Efendi'ye intisab eden İsmail Hakkı Efendi, 1925 yılında şeyhinin vefatı üzerine irşad görevini üstlenmiştir.¹⁰⁹

106. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 432.

107. Öngören, "TOPRAK, İsmail Hakkı", 41/264.

108. Öngören, "TOPRAK, İsmail Hakkı", 41/265.

109. Alim Yıldız, "İhramcızâde İsmâil Hakkı", Doğu'dan Batı'ya Düşünce-
nin Serüveni, ed. Bayram Ali Çetinkaya (İstanbul: İnsan Yayınları,
2015), 167; Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 432.

İrşad görevine başladığı 1925'ten memuriyetten emekli olduğu 1931 yılına kadar manevî vazifesini sıkıntılı bir devirde ve problemler içerisinde yürüten İsmail Efendi, müridler arasındaki ayrılıklardan dolayı huzursuz olmuştur. İhvanlar arasındaki bu kopukluktan dolayı ilk dönemlerde kendisine "Garibullah" nisbesini uygun görmüş, ama daha sonra; "İrşad vazifemizin evvelinde çok garip kaldık. Kendimize Garibullah diyorduk, şimdi gayı-nı kaf ettik yani 'Karibullah' olduk." diyerek durumu izah etmiştir. Sivas halkı onu ve değerini gereği gibi tanıyamamış olsa gerek ki; "Bütün dünya bizi tanıdı da, Sivas tanıyamadı." ifadeleriyle sitemini dile getirmiştir.¹¹⁰ Nitekim İsmail Efendi vefat ettiği zaman Endonezya'dan on kişilik bir grup cenazeye katılmışlardır.¹¹¹

İsmail Efendi dönemin oluşturduğu şartlar neticesinde irşad faaliyetleri dolayısıyla çeşitli tarihlerde altı defa tutuklanmıştır. 1938'de İskenderun üzerinden hacca gitmeye niyetlenmiş, sınırı geçemeyince hacc için ayırdığı parayla Zara Cencin (Canova) köyüne su getirmek için su boruları almıştır. Boruların yerlerini tespit etmek amacıyla yapmış olduğu ziyaret esnasında kendisi hakkında yanlış anlaşılardan kaynaklanan bir şikâyet üzerine bazı ihvanıyla birlikte otuz sekiz gün hapis yatmış ve daha sonra serbest bırakılmıştır. Polis baskınlarından korunabilmek için irşad faaliyetlerini 1941'de kiraladığı

110. Yıldız, "İhramcızâde İsmâil Hakkı", 167.

111. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 76.

Çitilin Hanı'nda komisyonculuk yaparak sürdürmüştür. 1950 yılından vefatına kadar faaliyetlerini Çorapçı Hanı'nın üst katında han sahibinin kendisine ayırdığı bir odada devam ettirmiş, ayrıca Örtülüpınar Mahallesinde iki katlı büyük bir evi tekke hâlinde kullanmıştır.¹¹² İsmail Efendi yaşamış olduğu hapis hayatını bir fırsat olarak değerlendirmiş, hapislik süresi içerisinde çevresinde bulunan kimseleri irşad etmekten geri durmamıştır. Bu durumu hatırladığında "Gardaşlarım! 38'de 38 kişi ile 38 gün hapishanede yattık. Orada yapılacak vazifemiz varmış. Yattık, çıktık." demiştir.¹¹³

İsmail Efendi insan yetiştirmenin yanında imar faaliyetlerine de önem vermiş, halkın faydasına olan birçok binayı imar ve tamir etmiştir. Sivas Ulu Camii'nin tamiri, Sofu Yusuf, Serçeli ve Dikimevi Camilerinin inşası, çeşitli köprü, sebil ve çeşmelerin inşası, Sivas İmam-Hatip Okulu'nun yapımı ve onarımı bu hizmetlerinden bazılarıdır.¹¹⁴

Yâre Yadiğâr ve Katre şiiri olmak üzere İsmail Efendi'nin iki eseri mevcuttur. Yâre Yâdigâr Mustafa Tâki Efendi'nin Târîh-i Nûr-ı Muhammedî adlı eserinin nazma çekilmiş biçimidir.¹¹⁵

112. Öngören, "TOPRAK, İsmail Hakkı", 41/265.

113. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 71.

114. Yüksel Göztepe, "İsmail Hakkı Toprak'ın Sivas'a Hizmetleri", Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri: (27-30 Ekim 2008) II (2009), Ayrıntılı bilgi için bk.

115. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 434.

2 Ağustos 1969 tarihinde vefat eden İsmail Efendi'nin cenaze namazı Sivas Paşa Camii'nde kılındıktan sonra Ulu Camii Haziresine defnedilmiştir. Cenaze namazı Sivas Paşa Camii'nde damadı Hafız Mehmet Altuntaş tarafından kıldırılmıştır. ¹¹⁶

Müridi Osman Hulûsi Efendi, mürşidinin sırlandığı kabir ve hazirenin sonradan yapılan giriş kapısına bir kitabe yazmıştır. Kabrinin baş taşında şu ifadeler yer almaktadır:

*Tariki Nakşbend-i piri ebccl mürşid-i kâmil
Garibu'llah-i Hakkî Gavsü'l-âzam Şeyh İsmail
Engin gönlünde yüce murad-ı hâsıl oldu
Toprak, toprağa verildi Hakk'a vasil oldu.* ¹¹⁷

Hazire Kitabesinde bulunan ifadeler ise şu şekildedir:

*Allah'a hamd Rasûl'üne salâtu selâm
Ve alâ âlihi ve ashâbihi'l-kirâm
Bu hazîrede medfûn Meşâyih-i izam
Mefâhir-i ulemâ hep müftiyyü'l-enâm
Husûsan İhramcızâde el-Merhûm
El-Hâc İsmail Hakkı mürşidi İslâm
Bu buk'a-i pâk dense, sezâdır
Min-riyâzü'l-Cennet ve dâru's-selâm*

116. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 75,76.

117. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 76.

*Hizmet ü ihya eden zevâtı Hakk eyleye
 Cennet ü Cemâl'in ikram
 Zâir bir Fatiha ihdâ et ruhlarına
 İhlâs ile oku kıl ihtiram
 Ta'mîr-i kitabesin yazan Hulûsi Kemter,
 Bî-gufrânın hay hicrîde miskiyyü'l-hitâm¹¹⁸*

1.5. Es-Seyyid Osman Hulûsi Dârendevî

Osman Hulûsi Efendi 22 Ramazan 1331/12 Ağustos 1914 tarihinde Malatya, Darende'de dünyaya gelmiştir. Babası Hasan Feyzi Efendi (ö. 1365/1945), annesi Fatma Hanım (ö. 1365/1945)'dır. Anne ve baba tarafından soyu Hz. Hüseyin'e dayanmaktadır. On ikinci kuşaktan Somuncu Baba namıyla maruf Şeyh Hamid Hamideddin-i Velî'nin torunudur. Soyadı kanunundan önce Hamideddin-i Velî'ye nispetle "Şeyhzâde" lakabıyla anılan Osman Hulûsi Efendi bahsi geçen kanunun ardından "Ateş" soy ismini almıştır.¹¹⁹

Hulûsi Efendi ilk eğitimini babasından almış erken yaşta Kur'an-ı Kerim öğrenmeye başlayarak yedi yaşında Kur'an hatmini tamamlamıştır. Darende Dutluk Sıbyan Mektebine bir süre devam eden Hulûsi Efendi daha sonra Cumhuriyet İlkokuluna kaydolmuş, 1939

118. Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak, 76,77.

119. İrfan Gündüz, "Darendeli Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Hazretleri", Somuncu Baba ve Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Sempozyumu Tebliğleri, (1997), 30.

yılında Darende Marif Memurluğu tarafından diploması verilmiştir. İlkokuldan sonra resmî kurumlardan eğitim almamış olmasına rağmen babasının da desteğiyle Arapça, Farsçayı öğrenmiş kaleme aldığı şiirlerde bu dilleri ustalıklı kullanmıştır.¹²⁰ Dil öğreniminin yanı sıra medrese eğitimi de alan Hulûsi Efendi Emsile, Binâ, Maksut, Avâmîl, İzhâr, Kâfiye, Câmî Şerhi gibi dersleri talim etmiş ayrıca Tefsir, Mantık ve Meânî'ye dair dersler görmüştür.¹²¹

Osman Hulûsi Efendi ilim öğrenmeye ve öğretmeye hayli önem vermiştir. Yaşadığı bölgeye nispetle oldukça büyük sayılabilecek bir kütüphane meydana getirmiştir. Kütüphanesinde yazma eserler de dâhil olmak üzere on bin civarında eser toplamıştır. Okumanın sınırı olmadığını belirten Hulûsi Efendi, insanın okudukça öğrenebileceğini, öğrendikçe cemiyete katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Okumaya olan meylinde dolayı kazandığı paranın büyük kısmını kitaplara harcamıştır. İlim adamlarına çok hürmet göstermiş, özellikle ilminden faydalanmış olduğu hocalarını ziyaret etmekten geri durmamıştır. O bu davranışının hüsn-i edebin yansıması olarak görülmesi gerektiğini beyan etmiştir.¹²²

120. Hulusi Arslan, "Osman Hulûsi Ateş'in Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Din Anlayışı", Uluslararası Geçmişten Günümüze Malatyalı İlim ve Fikir İnsanları Sempozyumu 1 (2018), 267.

121. Yakup Çiçek, "es-Seyyid Osman Hulûsi Efendide İnsan Sevgisi ve Sehavet", Somuncu Baba 27 (Ağustos 2000), 23.

122. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 447,448.

Osman Hulûsi Efendi Şubat 1938 tarihinde Naciye Hanımla evlenmiştir. Naciye Hanım 1919 yılında Darınde’de dünyaya gelmiştir. Hulûsi Efendi’nin bu evliliği 52 yıl sürmüş Hulûsi Efendi’nin 1990’daki vefatının ardından Naciye Hanım 2005 yılında vefat etmiştir. Fedakâr ve cömert bir karaktere sahip olan Naciye Hanım evlerine gelen misafirlere imkânları zorlayarak ikramda bulunmuş, herkese karşı güler yüzlü davranmaya dikkat etmiştir. Naciye Hanım bu cana yakın tavrından ötürü Osman Hulûsi Efendi’nin dostları arasında “Hacı Anne” lakabıyla anılmıştır.¹²³ Hulûsi Efendi’nin Muhammed Masun (1939-1939), Hatice (1940-1995), Mahmud Kemâl (1944-1986), Fatma (1947-), Hasan Feyzi (1947-1947), Münife (1951-), Şefika (1956-), Ahmet Şemseddin (1958-2006), Hamid Hamideddin (1960-), Aîşe Sıddıka (1962-1986) isimlerinde beş erkek beş kız evladı dünyaya gelmiştir.¹²⁴

Osman Hulûsi Efendi Mayıs 1990 tarihinde hastalığı nedeniyle hastahaneye yatırılmış yirmi beş gün süren tedaviden bir netice elde edilememiştir. 14 Haziran 1990 Perşembe günü ebedî âleme göç eden Osman Hulûsi Efendi’nin cenazesi İstanbul’da kaldığı hasta-

123. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 448.

124. İsmail Palakoğlu, Gönüller Sultanı es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (Ankara: Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, 2005), 41-71.

haneden alınarak Darende'ye getirilmiştir. Kendisinin yaptırmış olduğu Darende İmam Hatip Lisesi'nde cenaze namazını oğlu Hamid Hamideddin Ateş kıldırması ardından uzun yıllar görev yaptığı Hamid-i Veli Camii'nin haziresine defnedilmiştir.¹²⁵

Osman Hulûsi Efendi'nin üç eseri mevcuttur. Eserler Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz tarafından hazırlanmıştır. Bu eserle; hece ve aruz vezninde kaleme aldığı şiirlerden oluşan Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, çeşitli kimlere gönderdiği mektuplardan meydana gelen, 66 mektubu ihtiva eden Mektûbât-ı Hulûsî-i Dârendevî ve 42 yıl görev yaptığı Hamid-i Velî Camii'nden irâd ettiği 150 hutbelerden oluşan Şeyh Hamid-i Velî Camii Minberinden Hutbeler eserleridir.

Osman Hulûsi Efendi erken yaşlarda İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi'ye intisab etmiş ve hizmetinde bulunmuştur. Kendisi beş yaşındayken İsmail Hakkı Efendi Darende'ye gelmiş, Hulûsi Efendi'ye gidecekleri yeri sormuş o da gidilecek yere kadar misafirlere eşlik etmiştir. Eve ulaştıklarında İsmail Hakkı Efendi kendilerine mihmandarlık eden Hulûsi Efendi'ye "Paramı istersin yoksa himmet mi?" diye sormuş, Hulûsi Efendi hiç düşünmeden "himmet" cevabını vermiştir. İhramcızâde çocuğun kimlerden olduğunu sormuş ve

125. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 455.

hakkında malumat edinince eğer çocuk ders isterse dersini tarif edin diye emir buyurmuştur. Erken yaşta mana âlemine atılan bu adım Hulûsi Efendi'yi sonraki yıllarda irşad makamına kadar eriştirmiştir. İsmail Hakkı Efendi sohbetlerinde Hulûsi Efendi'den bahsederken "Biz Hulûsi'ye himmeti daha beş yaşındayken vermiştik." demiştir.¹²⁶

Osman Hulûsi Efendi, Ahmet Niksârî'ye ondan dolayı Niksar'a ve Niksarlılara değer vermiştir. Kendisi soğuk menbâ sularını severek genelde bu tarz suları içmeyi tercih etmiştir. Ancak dışarıdan su alınması icap ettiğinde etrafındakilerden Niksar Ayvaz Suyu'nu almalarını istemiştir. Bir sohbetlerinde böbreklerinden rahatsız olan birine sertlik derecesi çok düşük olan (0.5) Niksar suyu içmesini tavsiye etmiş ve "Kazancınızın bir kısmını iyi suya verin." buyurmuştur. Osman Hulûsi Efendi, Hacı Ahmet Niksârî Efendi'nin menakıblarını sohbetlerinde anlatmış, Niksarlı birini görünce piriminin memleketinden diye ayrı bir önem vermiştir. Niksarlı bir Müftü Efendi Darende'ye tayin olduğunda ona alaka gösterip, Şeyh Hacı Ahmet Efendi'nin şehrinden gelen misafir diye ihtimam göstermiştir. Bu ve benzeri olaylarla Osman Hulûsi Efendi, Hacı Ahmet Efendi'ye muhabbetini izhar etmiştir.¹²⁷

126. Ateş Şemseddin, "es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Çocukluğu ve Gençliği", Somuncu Baba 2 (Eylül 1994), 11.

127. Necmettin Sarioğlu (1954 Sivas doğumlu. Merhum Emekli Müftü

1.6. *Es-Seyyid Hamid Hamideddin Ateş*¹²⁸

Hamidedin Ateş Efendi 18 Ağustos 1960 tarihinde Darende’de dünyaya gelmiştir. Babası Osman Hulûsi Efendi, annesi Naciye Hanım’dır. İlk ve orta öğrenimini Darende’de tamamlamıştır. 4 Nisan 1987 yılında Palakoğullarından Mehmet Efendi’nin kızı Ayşe Hanım’la evlenmiştir. Bu evlilikten evlatları Osman Hulûsi (1989), Naciye (1994), Necmiye Sultan (1997) ve Zeynep Sultan (2002) dünyaya gelmiştir. Çocukluğundan itibaren Osman Hulûsi Efendi’nin eğitim ve terbiyesi altında yetişmiştir.

Elbistan Müftüsü Ahmet Bilici ve emekli İstanbul müftüsü Abdurrahman Şeref Gülyazıcı Hocalardan Arapça, Bâyezîd Camii İmam Hatibi İsmail Biçer Hocalardan Kur’an-ı Kerim dersleri almıştır. Malatya İmam Hatip Lisesini dışarıdan bitirdikten sonra 1986 yılında Sivas Selim Ağa Camii’nde göreve başlamıştır. 1987 yılında Darende Çarşı (Zaimoğlu) Camii’ne tayin olmuş daha sonra Osman Hulûsi Efendi’nin emekliliği üzerine Darende Şeyh Hamid-i Veli Camii İmam Hatipliğine görevlendirilmiştir. 2014 yılında emekli olmuştur.

Mevlüt Sarioğlu’nun oğludur. Hâlen Sivas’ta ikamet etmektedir.) ile yapılan röportajdan.

128. Bu başlık altındaki bilgiler Kadir Özköse ve Halil İbrahim Şimşek’in Altın Silsile Eserinden “Es-Seyyid Hamid Hamideddin Ateş” başlığı özetlenerek aktarılmıştır. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 467-477.

Osman Hulûsi Efendi'nin vefatının ardından Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı olarak yürütülecek hizmetler Hamid Hamideddin Efendi'nin uhdesine tevdi edilmiştir. Osman Hulûsi Efendi'nin yapmayı arzu ettiği ama hayattayken gerçekleştiremediği pek çok eserin yapılmasına vesile olmuştur. Yaptığı hizmetlerden ötürü birçok resmî kurum tarafından takdir, teşekkür ve şilt ile ödüllendirilmiştir.

Osman Hulûsi Efendi, Hamid Hamideddin Efendi'nin yetişmesine hayli önem vermiş, onun örnek şahsiyet olabilmesi için gayret göstermiştir. Hulûsi Efendi vefat etmeden evvel birçok defa kendi yerine hizmetleri yürütmek üzere oğlu Hamid Hamideddin Efendi'yi yetiştirdiğini ifade etmiştir.

Hamid Hamideddin Ateş Efendi, 1990 yılından itibaren birkaç kez Niksar'a Şeyh Hacı Ahmet Niksârî Efendi'nin kabrini ziyarete gitmiştir. Bir ara Samsun'da bulunana ihvanlara "Şeyhimizin kabrini yaptıralım, ihya edelim, bakımlı tutalım." buyurmuş, bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu arada kabir kitabesi hazırlanmış ancak bir türlü kabrin yeniden inşası yapılamamıştır. 2010 yılında türbe ve kabirlerin onarımına meraklı olan Mühendis Emin Tanın Telbisoglu'na Niksara gitmesini, Hacı Ahmet Efendi'nin kabrinin türbe şeklinde yapılması için teknik bir çalışma yapmasını söylemiştir. Emin Telbisoglu teknik alt yapıyı hazırlamış ama bir türlü başla-

yamamıştır. Bir ziyaretinde H. Hamideddin Ateş Efendi "Emin Bey bir kazma ile bir kürek al 'Bismillah' de başla Allah yardım eder, bitiririz. Sonra da gider açılışını yapar birlikte ziyaret ederiz." buyurur. Emin Bey bunun üzerine hemen gidip başlar. Bu arada Niksar Belediye Başkanı da konuya alaka gösterir. 10.05.2013 tarihinde açılışı gerçekleştirilir.¹²⁹

Niksar Belediye Başkanı Duran Yedigâr, kabri ilçelerindeki Melikgazi Mezarlığında bulunan ve kamuoyunda Hacı Ahmet Niksârî olarak bilinen büyük mutasavvıf Hacı Ahmet Karahan'ın türbesini belediyeleri ile ortak yürütülen bir proje dahiline yaptıran Hulûsi Efendi Vakfı'na teşekkür ziyaretinde bulunur. Yedigâr Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Hamid Hamideddin Ateş Efendi ile görüşerek, Niksar'a gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkürlerini iletir. Yedigâr, türbenin yapılması ile ilçelerinin manevî simgelerinden biri olan Hacı Ahmet Niksârî'ye karşı örnek bir vefa tavrı sergilendiğini, günümüzde yeniden hatırlanmasının sağlanıp, gelecek nesillerin tanınmasına olanak tanındığını belirtir. Türbenin açılışından önce tanışma ziyaretinde bulunduğu Ateş'i yeniden görmenin memnuniyetini yaşadığını belirten Yedigâr; "Anadolu'nun Kabe'si güzelliğindeki Darınde ile Niksar artık kardeş şehirlerdir." der.

Yedigâr; "Alpler ve erenler diyarı Niksar, türbenin açılışı yapılan günü tarihine çok özel bir gün olarak

129. Musa Tektaş ile yapılan röportajdan

kaydetmiştir. Türbesinin yapılması, Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin şehrimizde mana âleminde yaptığı güzel işlerin gelecek nesillere aktarılması konusunda çok önemli ve özel bir gün olmuştur. Türbenin yapılmasındaki irade, destek, özellikle görkemli bir şekilde kalabalık bir gönül dostunun katılımıyla açılışa iştirakleriniz bizleri ziyadesiyle mutlu etmiştir. Sizlerin vefası bize hem tarihimize karşı sorumluluklarımızı hatırlattı, hem de üzerimize düşen bir vazifeyi yerine getirmemizi sağladı." diye konuşur.

Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin türbesinin yapılmasının ilçede heyecan ve büyük bir manevî enerji oluşturduğunu dile getiren Yedigâr sözlerini; "Darende ile Niksar'da bir gönül köprüsü oluştu." şeklinde tamamlar. Ziyarete katılan Hacı Ahmet Niksârî'nin torunlarından Atalay Karahan da, Ateş'e gösterdikleri yakınlıktan dolayı ailece minnet duyduklarını söyler. Hamideddin Ateş Efendi de Başkan Yedigâr ve Karahan'a nezaketlerinden dolayı teşekkür ederek, geçmişte insanlara hizmet eden büyük zatların hatırlanması ve gelecek kuşaklar tarafından tanınmasının büyük önem arzettiğini belirtir.¹³⁰

130. Darende Haber Gazetesi, 08.07.2013 tarihli nüshası.

2. TESİR HALKASI

2.1. Çorumlu Hacı Faik Efendi

Ahmet Niksârî'nin kendisinden sonra silsilesini devam ettirecek halifesi olmadığı söylene de Şiranlı Mustafa Efendi'nin oğlu Faik Efendi'nin ondan hilafet aldığı aktarılmaktadır.¹³¹

Ancak bu isim dışında hilafet alan başka bir isimden daha söz edilmemektedir. Hacı Ahmet Efendi vefatına yakın bir zamanda müridlerinin irşad görevini yazdığı bir icazetle¹³² İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak'a devretmiştir.

Şiranlı Mustafa Edendi'nin oğlu olan Faik Efendi, 1303/1886'da dünyaya gelmiştir. Babasının vefatı sonrası seyr u sülûkunu Ahmet Niksârî'nin yanında tamamlamış ve hilafet icazeti almıştır. İskilip'e yerleşen Hacı Faik Efendi'nin İskilip'te irşat faaliyetlerinde bulunduğu, bazen Çorum'daki evinde bazen de İskilip'te kaldığı nakledilmektedir. Ara sıra Şiran'a da giden Faik Efendi'nin halifeleri arasında Tokatlı Hacı Ahmet Efen-

131. A. Cahit Haksever, "Osmanlı'nın Son Döneminde Çorum'da Tasavvufî Hayat", Osmanlı Döneminde Çorum Sempozyumu, (2006), 294; Haksever, "Çorum'da Nakşbendiliğin Tarihi Süreci", 71; Murat Dursun Tosun, Şeyh-i Şeyrani Şiranlı Hacı Mustafa Faruki Rumi Çorumlu Nam-ı Diğer Kara Şeyh (İstanbul: Depo Print Dijital Baskı ve Reklam san.ve tic.ltd.şti., 2018), 103.

132. Bahsi geçen icazetnâme Osman Hulûsi Efendi'nin özel kitaplığında muhafaza edilmektedir. Özköse - Şimşek, Altın Silsile, 427.

di, Sivaslı Hacı İsmail Efendi ve İskilip'te Hacı Karanî Mezarlığında medfun aynı zamanda oğlu Hacı Zeynelabidin Efendi (ö. 1982) gibi isimler bulunmaktadır. 1950'de Çorum'da vefat eden Faik Efendi'nin kabri Ulumezar'dadır.¹³³

Faik Efendi'nin dört kız, bir oğlu vardır. İsimleri Zeynelabidin Efendi, Münibe Yanar, Melahat Şahinbaş, Nezaket Hanım ve bir kızı daha bulunmaktadır.¹³⁴

Faik Efendi, gayet mütevazı bir yaşam sürmüştür. İskilip ve Çorum'da bulunan evinde, tekkesinde kendisine gelen kişilerin sorularını ilmi ölçüsünde cevaplamaya gayret etmiş, etrafındaki kimselerin irşadına önem vermiştir.

Kendisine gelen kişiler onun manevî hâlleri konusunda övgülü sözler söylediğinde, "Bende bir şey yok, o babamda mevcuttu." diyerek alçak gönüllü davranmıştır. Evine gelen misafirlere ikram etme konusunda cömert davranmıştır. Kendisini ziyarete gelen hanımlar da onun sohbetinden mahrum kalmamış bulunduğu odanın yanındaki odada sohbetlerini dinleyerek bilgi sahibi olmuşlardır. Faik Efendi'nin evinde farklı ebatlarda birkaç tane semaver bulunup, gelen misafirin kalabalığına göre, misafirlere sohbetin yanında çay ikram edilmiştir.¹³⁵

133. Haksever, "Çorum'da Nakşbendiliğin Tarihi Süreci", 71.

134. Haksever, "Çorum'da Nakşbendiliğin Tarihi Süreci", 72.

135. Tosun, Kara Şeyh, 103,104 (Faik Efendi ile ilgili anlatılan menkıbelerden bir tanesi şu şekildedir; Faik Efendi'nin mahallesinde bulunan

2.2. Abdullah Karahan

Küçük yaştan itibaren Şeyh Ahmet Niksârî'nin hizmetlerinde bulunmuş, Hacı Ahmet Efendi'nin adeta manevî evladı olmuş onun dünya işlerine gece gündüz demeden koşarak, bütün hizmetlerini yapmıştır. Ziraat işleri, tekkeye gelenlerin iâşeleri, barınma ve misafirlik konularıyla ilgilenmiş, Hacı Ahmet Efendi'yi katır veya

Süleyman Emmi, oğlunu küçükken hafızlığa göndererek, hafız olarak yetiştirmiş. Gün gelmiş, Süleyman Emmi'nin oğlu giyim kuşamını değiştirek, namaz kılmaz, Kur'an okumaz biri olmuş. Süleyman Emmi bu duruma çok üzülmüş. Hacı Faik Efendi'ye giderek "Faik Efendi, bizim bu çocuğun hali ne olacak." demiş. Faik Efendi de "Süleyman Efendi su mecrasına akar. Sabredin, o kendi yerini bulacaktır." şeklinde karşılık vermiş. Bunun üzerine Süleyman Emmi, oğlunun yetiştirildiği şekilde yaşantı içine girmesini, bir süre sabırsızlıkla beklemiş. Hacı Faik Efendi beş vakit namazını da Hanönü Camii'nde kılarmış. Süleyman Emmi ikinci namazını kılıp, camiden çıkarken Faik Efendi'yi görünce "Faik efendi de bizim oğlanın durumunu bilemedi." diye düşünmüş. Camiden çıkıp Hanönü Köprüsüne doğru yürürken; cami duvarındaki çeşmeden, oğluna benzeyen birinin abdest aldığını görmüş. Hem yürümüş, hem de abdest alana bakmış. Başı ile takip etme mesafesi bitince, geri dönüp dikkatlice yine bakmış. Abdest alanın, oğlu Ömer Hafız olduğuna kanaat getirmiş. Doğruca Hacı Faik Efendi'nin evine gitmiş. Bir taraftan da; Faik Efendi hakkında içinden geçirdiği düşünceden, mahcubiyetini hissetmiş. Faik Efendi'ye; oğlunun abdest aldığını, giyimini düzelttiğini, namaza gitmeye hazırlık yaptığını söylemeyi düşünmüş. Eve gidince Faik Efendi, Süleyman Emmi'yi ayakta karşılamış. Daha o bir şey söylemeden Faik Efendi: "Süleyman Efendi önemli olan, suyun mecrasına akmasıydı. Gözün aydın olsun. Oğlun eski hâline döndü." demiş. Süleyman Efendi bu kalp açıklığı karşısında sükût etmiş. Sonraki günlerde oğlunun müftü olduğunu ve çok güzel hizmetlere vesile olduğunu görmüş.)

eşek sırtında Ulu Camii'ne götürüp getirmiştir. Hacı Ahmet Efendi'nin Harmancık ve Avara Köyündeki arazi işlerine Hacı Ahmet Efendi'nin oğlu Faik Efendi ile gitmiş, bütün ziraat işlerini beraber yürütmüşlerdir.

Hacı Ahmet Efendi'nin vefatından sonra oğlu Mehmet Faik Karahan ve aile efradına yıllarca bağlı kalmış, ahde vefasının simgesi olarak bu bağlantıyı ölene kadar devam ettirmiştir. Vasiyeti üzerine vefatından sonra aile efradıyla birlikte Hacı Ahmet Efendi'nin mezarının bitişiğine defnedilmiştir.

2.3. İverönlü Muttalib Efendi

Hacı Ahmet Efendi'nin en sadık ihvanlarından, dervişlerindendir. Kendisi Tokat ili Erbaa ilçesi İverönü (Çerkez) Köyünde dünyaya gelmiştir. Yıllarca Hacı Ahmet Efendi'nin ihvanı olarak onun derslerinde bulunmuştur. Muttalib Efendi, Hacı Ahmet Efendi'nin önde gelen ihvanları arasında yer almıştır. Hacı Ahmet Efendi'nin vefatından sonra da Muttalib Efendi her bayram ve her kandilde yıllarca devamlı Niksar'a gelerek Hacı Ahmet Efendi'nin kabrini ve aile efradını ziyaret etmiştir. Özellikle izale-i şuyu davasında Hacı Ahmet Efendi'nin evinin mülkünün satışa çıkarıldığı zamanda Muttalib Efendi büyük çaba göstermiştir. Bugün bile hâlâ ailenin can dostu kadim büyüğü olarak yâd edilmektedir. Muttalib Efendi'nin kabri Erbaa İverönü köyünde aile kabristanlığındadır.

2.4. Kiraz Hoca (Kirazoğlu Mehmet Efendi)

Kirazoğlu Mehmet Efendi aslen Ordu ili Korgan kazasındandır. Halk arasında "Abdi Hoca" diye anılan müderris Abdurrahman Hilmi Hoca (ö. 1957)'nin, şimdi Aşağı Damlalı olarak isimlendirilmiş olan Fizme köyündeki medresesinde eğitimini ikmal ederek icazet almıştır. İlk intisabını Sivaslı Mustafa Takî Efendi'ye yapmış, 1925'de Mustafa Takî'nin vefatı üzerine, Sivaslı İsmail Hakkı Toprak Hazretleri'ne bağlanmıştır. Kirazoğlu Mehmet Hoca Efendi, I. Dünya Savaşı'na katılmış ancak tifo hastalığına yakalanmış, kendisinden ümit kesilmiş olmasına rağmen umulmadık biçimde iyileşmiştir. Korgan Merkez Camii'nde 1973 yılına kadar 35 yıl hizmet vermiş, kendi isteği ile buradan emekli olmuştur. 1997 yılında vefat etmiştir.¹³⁶

Kiraz Hoca genç yaşlarında Perşembe yaylasında Hacı Ahmet Efendi ile tanışmış onun dua ve feyzine mazhar olmuş, sohbetlerinde bulunmuştur. Kirazoğlu Mehmet Efendi, Hacı Ahmet Efendi'nin Perşembe yaylasında ağır hastalığını duyunca hemen Korgan'dan Hacı Ahmet Efendi'nin yanına gelerek, Hacı Ahmet Efendi'nin hastalığında onun hizmetinde bulunmuştur. Hacı Ahmet Efendi ağırlaşınca onu at sırtında, çuldan yaptığı yatakta yaylalardan Niksar Hastanesine getirmiştir. Bu yolculukta ağır hasta olan Hacı Ahmet Efen-

136. Fatsa, Tasavvufta Mekki Kolu, 169,170.

di'nin hararetini kesmek acılarını dindirmek için her su gözesinden avuçlar dolusu suyu avucuyla Hacı Ahmet Efendi'ye içirip onu yüzünü ve gözünü yıkamış serinletmiştir. Hacı Ahmet Efendi de her su içişinde Allah'a şükür ederek "Can Mehmed'im can Mehmed'im, Allah senden razı olsun, sular gibi ömrün aziz olsun." diye ona teşekkürlerini ifade etmiştir.

Kirazoğlu Mehmet Efendi yıllarca Hacı Ahmet Efendi'nin icazet verdiği Sivaslı İhramcızâde İsmail Toprak Efendi'ye intisab etmiş onun ders imamı ve halifesi olmuştur. İhramcızâde İsmail Efendi'den sonra Ordu ilinde halifeliğini sürdürmüştür. Kiraz Hoca ilk şeyhi Hacı Ahmet Efendi'nin Melikgazi Kabristanlığındaki mezarının demir korkuluklarını Korgan'da yaptırıp Niksar'a getirmiştir. Kirazoğlu Mehmet Efendi şuurlu bir Müslüman, vatanını seven ve İslâm ahlakı üzerine yaşamını sürdüren bir kimse olmuştur. Kabri Ordu Korgan Merkez Camii Haziresindedir.

2.5. Mehmet Atalay Karahan

Hacı Ahmet Niksârî Efendi'nin oğlu, Mehmet Faik Karahan'ın küçük oğlu Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin torunu Mehmet Atalay Karahan, Türk-İslâm davasına gönül vermiş, bütün ömrünü Hak dava uğruna vakfetmiş, bu yolda çok çile ve ızdıraplara katlanmış; öyle ki rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu'na dava arkadaşlığı yanında cezaevi arkadaşlığı da yapmış, bu yolda her zorluğa göğüs germiştir.

Mehmet Atalay Karahan'ın hayatı Türk-İslâm davasına hizmetle geçmiş, yaşadığı bunca hayat mücadeleleri sonunda yürekten haykırarak şu mesajı Müslüman Türk Milleti'ne vermiştir:

Tüm insanlığın ebedî kurtuluşu ve saadeti Allah'a imanla,

Kur'an'a dört elle sarılmakla,

Onu baş tacı yapmakla,

İslâm'ı tam yaşamakla,

Allah'a sonsuz şükredip,

O'nun af ve mağfiretine sığınmakla,

O'nun rızasını istemekle mümkündür.

gerisi boştur.

Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

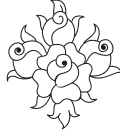
(Kuddise Sirruhu)

“Ek Metinler”

Mehmet Atalay Karahan’dan Hatıralar

Emin Tanın Telbisoglu’ndan Hatıralar

Mehmet Atalay Karahan'dan “Hatıralar”

Hulûsi Efendi Hazretleri'ni Ziyaret

Hacı Ahmet Niksârî Efendi'nin torunu Mehmet Atalay anlatıyor:

Yıllar önceydi, Niksar'dan bir grup büyüklerimiz, dostlarımız hoca efendilerle Darende'ye Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'yi ziyarete gitmiştik. Hulûsi Efendi bizim kafiyei evinde, hane-i saadetinde kabul etmiş, bizleri burada ağırlamıştı. Bu kısa ziyaretin sohbet ortamında Allah aşkı, Allah sevgisi, tasavvufun derinlikleri, Allah için yapılan ibadet ve zikirler, Allah'ın sevdiği kul nasıl olmalı, dosdoğru Müslüman nasıl olmalı, Müslüman olarak yaşamak, helal yaşamak, her türlü şirkten uzak durmak, İslâm'a ve Kur'an'a sarılmak, Allah yolunda imanla can vermek; bütün insanlığın tek kurtuluşunun

İslâm'a, Kur'an'a dört elle sarılıp İslâm'ı hakkıyla yaşamakla mümkün olduğu gibi hususlar konuşuldu. Hulûsi Efendi bizlere ikram ettiği yemek anında, ben biçareye iltifat ederek; "Şeyhim Ahmet Niksârî Efendi'nin torunu şöyle karşıma otur, beraber Allah'ın nimetlerini yiyelim." diye buyurdu. Yemekten sonra benim elimden tutarak evin yan odasındaki kütüphanesini bizzat gezdirmiş, burada merhum Turgut Özal ile birlikte olan resimlerini de görmüştüm. O gün ziyaret anında bir ara rahatsızlanmış tansiyonu düşmüştü, kendisini kısa bir süre istirahat ettirip dinlendirmiştik. Ziyarete dedem Hacı Ahmet Niksârî ile birlikte Niksar Ayvaz suyu da yâd edilmişti. Ne diyelim, bu güzel ziyaretler bizlere doyumsuz hatıralar bıraktı. Allah'ım Hulûsi Efendi'nin güzel ruhundan cennet çeşmelerinin akmasını, cennet çiçeklerinin açmasını nasip eylesin. Allah'ın sonsuz rahmeti üzerine olsun. (Âmin)

Hamid Hamideddin Efendi Hazretleri'ni Ziyaret

Geçtiğimiz yıllarda Maraşlı can kardeşim, Hacı Ahmet Niksârî dedemin manevî torunu Emin Tanın Telbisoglu'nun daveti ile Niksar Belediye Başkanlarından Duran Yedigâr ve birkaç arkadaşıyla Darende'ye Hamid Hamideddin Ateş Efendi'nin ziyaretine gittik. Bu gidişte Darende'de Somuncu Baba'nın, Hulûsi Efendi'nin hane-i saadetleri bambaşka idi. Güzel Mürşit Hamid Hamideddin Ateş Efendi camiyi, tekkeyi, müzeyi her yeri pırlıl pırlıl dayayıp döşemiş, en güzel şekilde yaptırmış.

Bu mekânları öyle güzel yapmış ki Mekke'yi Medine'yi hatırlatıyordu. İnsan buraların manevî havasından hiç ayrılmak istemiyordu. Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi yüce Allah'ın lütfuyla buralara güzellikler nakşediyordu.

Hamid Hamideddin Ateş Efendi bütün varlığını Allah yoluna adanmış İslâm'a Kur'an'a sarılmış, Hak dava uğrunda gece gündüz çalışan Allah âşığı, ilim ehli ve güzel bir veli. Hamid Hamideddin Efendi'nin doyumsuz sözü, sohbeti tatlı olan hitaplarından çokça faydalaniyor onu can kulağı ile dinliyoruz. Bizleri en güzel şekilde misafir ediyor, ağırlıyor, çeşitli hediyelerle gönüllerimizi fethediyorlar.

Hamid Hamideddin Ateş Efendi; Allah'a, vatana, millete bağlı, birlik ve beraberlikten yana huzur içerisinde kardeşçe, başta Müslüman Türk Milleti olmak üzere bütün İslâm âleminin maddî ve manevî sahada kalkınıp yücelmesini, İslâm'ın cihana hâkim olmasını, bütün insanları gerçek manada Allah'a kul ve Rasûl'üne ümmet olmasını ve Allah'ın lütfuyla iki cihan saadetine ermelerini diliyor. Hamid Hamideddin Ateş Efendi, Allah yolunda vatana, millete bağlı; ay yıldızlı Türk bayrağına âşık, Türk Milleti'nin göz bebeği millî ve manevî değerlerle donanımlı yüzbinlerce kültürlü ilim erbabı Müslüman gençlerin yetişmesi için bütün gücüyle çalışmaktadır.

Son söz; Hamideddin Efendi, Altın Silsile'nin halkası mütevazı, Allah âşığı gerçek bir mürşid-i kâmindir.

İnsanlara Bal İkrâm Eden Çiçekleri Gülleri Koparmayın Yaş Dallarını Kırmayın

Hacı Ahmet Efendi özellikle ihvanlarıyla yaptığı sahra sohbetlerinde; müridlerine kırların, bahçelerin, tabiatın güzelliklerini temaşa etmelerini; çiçeklere, güllere sevgi ile bakıp yüce Allah'ın Cemal sıfatının tecellilerini tefekkür etmelerini, düşünmelerini, Allah aşkıyla sevinç gözyaşlarına gark olmalarını istemiş.

Hacı Ahmet Efendi, "Kardeşlerim bu güller, bu çiçekler insanoğlunu çok seviyor. İnsanlara özlerinden ballar hazırlayıp, arılarla insanlara hediye olarak tatlı nimetler yolluyorlar. Sakın bir çiçeğin üstüne basmayın, sakın bir gülü dalından koparmayın, sakın bir yaş fidanı kesmeyin. Onlar da bir can taşıyor. Onların da güneşe, aya, yıldızlara, dünyaya bakıp seyretme hakkı var. Onlar da Yüce Allah'ı her daim zikrediyorlar. Onları sevin, onları sevgi ile koklayın. Onları yoktan yaratan Allah'ımızın güzelliğini, O'nu sonsuz şükürlerle anın." diye ısrarla tembih etmişlerdir.

Sohbetlerinde; "Hiçbir gül, hiçbir çiçek lüzumsuz yere dalından koparılıp yerlere atılıp çiğnenmesin. İnsanlar da çiçekler, güller kadar güzelliklerle yaşasın." demişler ve devamında "Biz insanlara kovanlar dolusu mübarek

arılar vasıtasıyla ballara katkı yapan çiçekleri, gülleri hiç incitmeyelim, buna çok dikkat edelim.” buyurmuşlardır.

Hayvanları Koruyun, Doyurun Onları İncitmeyin

Hacı Ahmet Efendi, kul hakkı, kamu hakkı gibi hayvan haklarına da büyük önem verir bu haklar üzerinde adeta titrerdi.

Hacı Ahmet Efendi, hiçbir hayvana bir fiske olsun vurulmasına, eziyet ve işkence edilmesine, kötü söz söylenmesine, fazla yük yüklenmesine, onların aç sefil bırakılmasına asla tahammül etmezdi. Kendisi yemek yemeden önce onları doyurur, sular sonra kendisi sofraya otururdu.

Hacı Ahmet Efendi köy sohbetlerinde, “Bakın bu inekler, bu koyunlar biz insanlara süt, yoğurt, yağ, peynir veriyorlar. Olmadı kesilip canlarını, etlerini bizlere hediye ediyorlar. Asla nankör olmayalım, onlara teşekkür edelim, onlara kötü bir sözle hitap etmeyelim. Ata, eşeğe, kediye, köpeğe, karıncaya, kuşa her zaman merhametle sevgiyle yaklaşalım.” diye ısrarla defalarca vaaz ve tembihlerde bulunmuşlardır.

Küçük Kuzuyu Kesme Keyfi Avcılık Yapma

Hacı Ahmet Efendi yine Yayla (Perşembe Yaylası) Camii’nde sahra sohbetlerinde, henüz altı aylık dahi olmamış, bir yaşını bulmamış kuzuların kesilip yenmesini adeta

bir cinayete benzetip, “Bu durum felaketleri getirir, Allah’ın gazabına uğratar.” ifadelerinde bulunmuştur. Dünyaya yeni gözlerini açıp emeklemekte olan bu küçük kuzuların kesilmesinin uygun olmadığını belirtmiştir.

Yine Hacı Ahmet Efendi zarureten değil keyfî olarak helal olan kuşların, av hayvanlarının hile ile avlanmalarının, vurulmalarının da günah olduğunu sürekli söylemiştir.

Son söz;

Sakın incitme bir canı

Yıkarsın sonra arş-ı rahmanı

Muhsin Başkan İle Hatıralar

1970’li yıllardı, Mushin Yazıcıoğlu Ankara’dan Niksar’a ocak çalışmaları için geliyordu. Kendisini Erbaa’dan karşıladım. Beraber Niksar’a geldik. O gece Niksar yazlık sinemasında Niksar halkına birer konuşma yaptık. Halkımız Muhsin Başkanı bağrına bastı. Sonra doğruca Karşıbağ’daki evimize geldik. Burada dedem Hacı Ahmet Niksârî Efendi’nin, babam Mehmet Faik Efendi’nin yadigârı evimizde sabaha kadar arkadaş ve dostlarla sohbet ettik. Ertesi günü dedem Hacı Ahmet Niksârî Efendi’nin kabrini ziyaret ettik. Güzel dua ve dileklerde bulunduk. Yüce Allah’tan Türk-İslâm davasının yeryüzüne hâkim olmasını niyaz ettik. Muhsin Başkan yeşillikler içerisindeki fakirhanemizi çok beğendi. “Bu

hanede Hacı Ahmet Efendi'nin arşa yükselen dua ve zikirleri mevcuttur." dedi. Muhsin Başkan'ın Niksar'a, evimize ikinci ziyareti 1979 yılında oldu. Dostluğumuz, arkadaşlığımız devam etti.

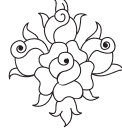
Muhsin Başkan'la 1980 ihtilalinden sonra Ankara Ulucanlar Merkez Cezaevi'nde siyasî davadan beraber yattık. Üçüncü koğuşta yatağımı onunla paylaştım. Yanımızda Elazığlı Doktor Şair Ahmet Tefik Ozan da vardı. Gün boyu volta atar sohbetler eder şiirler okurduk. Bir gün Muhsin Başkan'a Hollanda'da işçi olarak çalışan babası Halit Amca'dan harçlık geldi. Muhsin Başkan "Atalay gardaş, bu paraya ben dokunmadan burada hiç harçlığı olmayan mağdur dava arkadaşlarımıza dağıtalım." dedi ve dağıttık. Asil, yiğit bir insandı. Gani gönüllü, cömertti. Kendini Türk-İslâm ülküsüne, Allah, Kur'an, vatan uğruna adamıştı.

Cezaevinde Allah'a Yalvarış

Cezaevinde o zor sıkıntılı günlerde Allah'a yalvarırdım. Muhsin Başkan "Atalay, deden Niksarlı Hacı Ahmet Efendi muhterem bir zat imiş, manevîyatına müracaat et." dedi. Duruşmamın olduğu gün; "Allah'ım ben indinde kötü günahkâr bir kulum, ama dedem Hacı Ahmet Niksârî Efendi ve onun mensup olduğu 'Altın Silsile'si senin razı olduğun iyi kullardır. Ne olur senin katında makbul, veli kullarının yüzü suyu hürmetine bizi bu cezaevinden kurtar." diye sürekli dua ettim. Rüyamda dedemi gördüm;

"Oğlum zaten suçsuzsunuz, inşallah yakında berat edip tahliye olursunuz." buyurdu. Nihayet Rabb'im lütfetti, dualarım neticesinde adalet tecelli edip, cezaevinden tahliye kararım çıktı. Çok sevindim. Evden yeni takım elbise diktirmişlerdi. Onu çıkarttım giyecektim. Muhsin Başkan; "Atalay sen tahliye olacaksın seviniyorsun. Ahmet Tevfik'in yarın duruşması var, giyecek yeni elbisesi yok. Senin yeni takım elbiseni ona verelim." dedi. "Baş üstüne başkanım dedim." Cezaevinden Muhsin Başkan'a ve diğer arkadaşlara sarılarak helalleşip, vedalaşıp çıktım. Dostluğumuz, görüşmelerimiz devam etti. Onun sevdiği, en güzel söz "Kanımız aksa da zafer İslâm'ındır." idi.

Muhsin Başkan da sonra berat etti, cezaevinden çıktı. Milletvekili ve parti başkanı oldu. Başkan'ın vefatına kadar görüşmelerimiz devam etti. Hak yolunda seferde iken şehadet mertebesine erişti. Güzel ahlak sahibi idi. Allah'ım gani gani rahmet eylesin, nurlar içinde yatsın.

Emin Tanın Telbisoglu'ndan “Hatıralar”

Bir Darende ziyaretimde Nakşbendî-Hâlidî-Hâkî-Dârendevî pirlerinin kısa hayatlarını anlatan pirler kartelasından ve bazı hatıralardan bahsediyorduk. Bu arada Hamid Hamideddin Efendi, “Altın Silsileden Altın Halkalar” adlı kitabı bize hediye etti.

Bir göz akşanı, ruhumda meltemler esi or, elimde “Altın Silsileden Altın Halkalar”, hafızamdan kelimeler sıra sıra geçiyor. Silsilede sırası gelince, karşımda gönlümün perdesini kaldıran Hacı Ahmet Niksârî Efendi oluyor... Okudukça okuyorum, sırlar âleminde bir  lem. Kitabın fotoğraflar kısmında bulunan bir fotoğraf dikkatimi çekiyor; “Nakşbendî Şeyhi Niksarlı Hacı Ahmet Efendi Ruhuna Fatih...”

Bir anda ne olduğunu anlayamadığım bir şekilde içimde fırtınalar kopuyor, gözlerimden yaşlar süzülüyor. O mübarek insanın kabrini görünce yüreğim yangın yeri, hem de kordan ateşlerle dağlanan bir yangın yeri. Bir Allah dostunun makamı böyle mi olmalı. Hüzün, keder, acı ile kendi kendime söyleniyorum ve; "Yazıklar olsun sana! Geçmiş olmayaın geleceği olmaz." diyorum. Öyle hâl ki hâlim, başımı taşlara vuruyor, ben bende değilim artık. Gözyaşları içinde dua ederken bütün seslerin sahibine bu duam bir arzuhal oluyor. Bu arzuhal de son cümlem; "Ya Rabbi, beni dostlarına dost eyle." oluyor.

Sonra rüya üstüne rüyalar görüyorum. Rüyamda mübarek bir insan beni Niksar'a çağırıyor, görev var, diyor. Ertesi gün Darende'ye geliyorum. Heyecanlı bir şekilde Hamid Hamideddin Efendim'le görüşüyorum. Efendim'in mütebessim nurdan çehresi, muhabbetle bakan yıldızdan gözleri, mest eden davudî sesiyle "Hayırdır inşallah Emin bey, ne sıkıntın var, yine telaşlısın." diyor.

Mahcubiyetten anlatamıyorum Efendim'e yaşadıklarımı, duygularımı; "Müsaade ederseniz Niksar'a Hacı Ahmet Efendi'nin kabrini yapma projesiyle ilgilenmeye" içimden niyetleniyorum. Efendim tebessümle bakıyor, ifade zahiren yok ama çok şeyler anlatıyor susması. Başım önümde gözyaşlarıyla ayrılıyorum Darende'den.

Aradan üç ay gibi bir zaman geçiyor. İçimdeki ateş büyüyor ve yakıyor bütün benliğimi. Yeniden Daren-de'de huzurdayım. O gün Tohma'nın kenarında yemek-teyiz. Sofra Halil İbrahim sofrası, sultan bereketin adı. Suskunluğumu ifade ediyor Tohma'nın çağlayan sesi. Efendim, "Susuyorsun, söyle derdini." diyor. Hemen söze atılıyorum: "Derman sizde, derdimiz aşk... Hacı Ahmet Efendi'nin türbesi..."

Sonra en güzel müjde "İşin takibi görevi sizde, vazifen hayırlı olsun." Âlemlerden en güzel âlem, gözyaşlarıyla sarılıyorum mübarek ellerine, tutuyor omuzlarımdan, kucaklıyor Hamid Hamideddin Efendim. Tohma o gün bir başka çağlıyor, gözyaşları sultanın mübarek çehresinden yanaklarına doğru akıyor. Ayaklarım yere basmıyor. Heyecanla, sevinçle Maraş'a geliyorum. "Hanım hazırlan yarın Niksar'a gidiyoruz." Hulûsi Efendi'min şu sözleri kulaklarımda çınlıyor; "Maraşlıları hanımlarıyla gönderin iş yapmaya." Bu söz hatırıma geldikçe tebessüm ediyorum.

Sabahleyin eşim Sema Hanımefendi, Efendim'in, doğduğundaki ifadesiyle himmet çocuğu oğlum Can Ahmet ile Niksar'a, vuslata doğru yola çıkıyoruz. Öğleden sonra Niksar'a ulaşıyoruz.

Şehrin girişinde bir petrole uğrayıp öğle namazlarını kılıyoruz. Görevliye ziyaret için geldiğimizi söylüyoruz

ve Niksarlı Hacı Ahmet Efendi'yi soruyoruz. Görevli bilemediğini ifade ediyor. O anda petrolün sahibi olduğunu öğrendiğimiz Niksar Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı olan Ahmet Şöhretoğlu ile tanışıyoruz. (Vefat etti Allah rahmet eylesin.)

Ahmet Şöhretoğlu Bey bize yardımcı olması, kabristana götürmesi için belediyenin kültür müdürü olan Ahmet Bey'i çağırıyor. Bu arada başkan "Çocuklar, Ankara'da sizi evimde misafir etmek isterdim. Nuri Otel; yeni açıldı, yeriniz ayrıldı, bizim misafirimizsiniz." dediğinde duyulanıyor. Niyetimiz hayır olunca bizi nice güzellikler, ikramlar karşılıyor. Bilmediğimiz, bilinmediğimiz yere değil dostun ocağına, baba evine gelmiş gibi karşılandığımızı hissediyoruz. Gönderen kutlu, çağırın mutlu olunca gönüller de şen oluyor. Kültür Müdürü Ahmet Bey "Ben biliyorum." diyerek bizi Melikgazi Kabristanlığına alıp götürüyor. Ulaştığımız yer Ahmet Danişmend Gazi'nin türbesi... Akşam karanlığı çökmek üzere, ziyaretimizi yapıp, fatiha okuyoruz ve bizim aradığımız zatın bu olmadığını söylüyoruz. Bunun üzerine Ahmet Bey; "Şimdi otele dönelim, Atalay Karahan isimli bir gazeteci ağabey var. O Niksar tarihini iyi bilir, ona haber edelim." diyor. Otele dönüyoruz, aradan bir süre geçiyor. Otelin kapısından tanımadığım bir insan heyecanlı ki heyecanlı. Kim olduğumu soruyor. Ben de; "Maraş'ta yaşıyorum, adım Emin Tanın Telbisoğlu, harita

mühendisiyim. Hacı Ahmet Efendi Hazretleri'nin kabrinin ihyası, projelendirilmesi, inşaatının yapılması için Darende'den Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Hamid Hamideddin Ateş Efendi görevlendirdi." diyorum. Heyecanı bir kat daha artıyor. Yıllar önce Hulûsi Efendi Hazretleri'ni ziyaret etmiş, Darende'yi biliyor. Hamid Hamideddin Efendi'nin konuyla alakasına gayet memnun oluyor. Gelen kişi Hacı Ahmet Efendi'nin torunu Atalay Karahan... Allah'ın işine bak, dedesinin kabrini ararken torunuyla karşılaşılıyor. Bu tesadüf olamaz büyüklerin manevî himmeti olduğuna inanıyoruz.

Akşam karanlığında tekrar Melikgazi Kabristanlığına gidiyoruz. Atalay Ağabey aralardan, mezarlardan geçerek, yukarıda bir yerde; Hacı Ahmet Efendi'nin kabrine, yüce huzura götürüyor bizi. Kabrin başında manen gayet yücelerdeyiz. Vuslat tamam oluyor. Ertesi gün, gün ağarırken tekrar huzurdayız. Kabrin başında ihtiyar bir teyze, eşimle konuşuyor. Teyzenin ne söylediğini sorduğumda eşim şöyle anlattı: "Siz nerden geldiniz, buraya çok gelen olmaz. Burada yatan büyük bir veli. Omuzlarında kandil yanar, 'Yeşil Işıklı Baba' derler." Eşim de, "Beyim rüyasında görmüş, Maraş'tan geliyoruz." demiş. Her seferinde Maraş'tan Darende'ye, oradan talimatları alınca Niksar gidiş gelişimiz devam ediyor. Lakin o teyzeyi bir daha göremiyoruz.

Proje ilerliyor, görüşmeler belediye ile devam ediyor, bir çalışma da rahmetli Mimar Şerif Ali Akkurt Ağabey hazırlıyor. Ama her ne hikmetse türbenin işine bir türlü başlayamıyoruz. "Maraş'tan bir mühendis türbeyi yapmaya gelmiş, hazine mi arıyor?" diyenler olduğunu duyuyoruz. Evet, hazine aramıyoruz, biz hazinemizi çoktan bulduk elhamdülillah. Biz manevî bir yolda manevî bir hazinenin takipçisiyiz. Belde halkı Niksar Hacı Ahmet Efendi'yi unutmuş olabilir ama "Harabat ehline hor bakma zakir, defineye malik viraneler var." sözü yankılanıyor gönül kubbesinde. Yaklaşık bu gidiş gelişler iki yıl sürüyor.

İzin makamı Hazreti Hamid Hamideddin'in huzuruna bu gelişimizde, "Ne yaptınız Emin Bey?!" diye bir daha soruyor. Üzgün ve mahcup bir sesle "Efendim bir türlü başlayamıyoruz." kelamı cılız bir şekilde dilimizden dökülüyor. Hikmet sözde gizli, hazine özde... "Haftaya çarşamba günü gidin 'Bismillah' deyip kazmayı vurun." buyuruyor.

Emir tamam, günlerden Çarşamba... Maraş'tan Tokat'a muştulu bir geliş. Aracı kullanan amcam Remzi Telbisoğlu. Nalburdan kazma kürek aldık, Niksar'a geldik, mana âlemine daldık. Kalıpçı, usta, işçi, mühendis orada. Görünüşte iki kişiyi mana âleminde orduyu karşılıyor torun Atalay Karahan Bey'le beraber. Kazma elimde, söz yere düşmesin diye, "Bismillah çekip, kaz-

mayı temele vururken, Pirim Hulûsi Efendi Hazretleri ile Sultanım Hamid Hamideddin Efendi Hazretleri'nin elleri." diyorum. Âdeta onlar bana tebessüm ederek "Haydi vur kazmayı, bak neler olacak." sadası düşüyor gönül ufkuna... Kazmayı vuran eller gönül erleri, ayaklarımda derman kalmadı, gözlerim karardı arzın merkezinde sevginin seli "Haydi evlat!" diyor bana âdeta. Başladı türbenin inşaatı, Niksar'ın yeniden inşası sanki.

Bir ara Atalay Karahan Hacı Ahmet Efendi'nin tesbihini getirdi, "Sen dedemin torunusun." diyerek bana teslim etmek istedi. Ben de "Kabul edemem, işin sahibine sormam gerek." dedim. Darende'ye geldim, sordum Sultan'a. Omuzumda mübarek el "Kim hizmet ederse emanet onun, kutlu olsun torunluğun." buyurdu. "Efendim bana Türbeci Emin diyorlar, ne yapmam gerek." dedim. "Onlar bilmezler, işleri büyüttün, oldun Türbeci Emin." buyurdu.

Niksar'dan Atalay Ağabey'den telefon geliyor; "Rüyamda gördüm. Karagözlü oğluna dedem kabrinde su içirdi mübarek elleriyle." diyor. Ne manaya geldiğini sorunca Hamid Hamideddin Efendi'ne, bir çeşme yapılmasını emir buyuruyorlar. Biz de hemen emirleri doğrultusunda Niksar'a bir çeşme yapıp suyunun güldür güldür akmasına vesile oluyoruz. Adı da Can Ahmet Telbisoglu Çeşmesi oluyor.

İnşaatta sona yaklaşmıştı. Niksar'a gelmiştik kontrole. Belediye Başkanı Duran Yedigâr Bey geldi göz yaşlarıyla; Ben; "Başkanım neredesiniz, hazine burada." dedim. Başkan Bey; "Emin Bey müsaade edin biz yapalım." dedi. " Ben de; "İşin sahibine sormam lazım, biz emanetçiyiz." dedim. Telefon açtım, vakıftan görevli arkadaşla anlattım durumu. Arkadaştan; Efendim'in Vali Bey'le Hasan Gazi Türbesi'nde ziyarette olduğunu öğreniyoruz. Efendim'den "İzin var Başkan Bey'e, ama kontroller Emin Bey'de." diye cevap geliyor. Anlattık durumu Duran Bey'e, emaneti devraldı gözyaşlarıyla, anladı gerçek hazine burada.

Oğullarım İsmail, Melih ve Emiralp'le tatilde, bayramda fırsat buldukça Niksar'da dedemin ocağındayız; muhabbetle, aşkla, hasretle, çeşmede Can Ahmet'le birlikte...

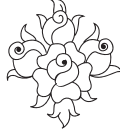
Açılış günü Hamid Hamidedin Efendi'min yanında Niksarda'yız. Atalay Ağabey ve Başkan "Plaket yaptırarak sana." diyorlar. Ben de "Hiçlikte var olmak payem, Efendi'min yanında ismimi de istemem, hediye değil gayem."

Açılış tamamlanıyor, duygusal, dua dolu, bereketli anlar yaşıyoruz. Belediyeye geliyoruz. Hamid Hamideddin Efendim Başkan Bey'e "Emin Bey'in plaketi hazır mı, onu da verelim diyor." Ateş koru muhabbet dolu gözlerinde, merhamet kaynayan yüreğinde himmetleriyle "Eline sağlık!" diyerek plaketi veriyorlar. O andan itibaren bu tatlı hatıra gönül dünyamda tatlı bir anı olarak nakşoluyor.

İzmir'in Çandarlı ilçesinde işim vardı. Seher vakti yola çıkmadan pirlerin ruhaniyeti vasıtasıyla duadayım. Mustafa Hâkî Tokadî, Mustafa Takî Sivâsî, Hacı Ahmet Niksârî, İsmail Hakkı Sivâsî, Osman Hulûsi Dârendevî ve Sultanım Hamid Hamideddin Efendim; gözyaşlarıyla konuşuyorum, bilmediğim yere gidiyorum, beni bırakmayın, diyorum.

Nihayetinde Çandarlı'ya geldik. Birkaç arkadaşı ziyaretten sonra emlakçı bir arkadaşın işyerindeyiz. Sohbet devam ederken, söz geldi Silsile-i Nakşbendî'ye dayandı. Yaklaşık bir ay önce Tacikistan'a Yakup-ı Çerhî Hazretleri'ni ziyarete ve türbesini tamire göndermişti Efendim. Muhabbet koyu, emlakçı arkadaş, "Burada emekli bir pilot var, adı Cumhuriyet Kızılırmak. Onun dedesi de Tokat'ta şeyhmiş." dikkat kesildim. Adını sordum hatırlayamadı. Dedi, soralım. Telefon açtı Cumhuriyet Bey'e. Cumhuriyet Bey "Benim dedeme Niksarlı Hacı Ahmet Efendi derler." deyince şaşkınlık, sükût ve teslimiyet. Telefona istedim, Cumhuriyet Bey "Sen kimsin?" dedi. "Geçenlerde dedemin türbesi yapıldı, açılışı da yapıldı." dedi. Ben de anlattım telefonda meseleyi. "Bekliyorum sizi." dedi. Gittik çiftliğine, anlattık yaşadıklarımızı ve sabahki yakarışımızı. Duymuşlar, konuşuyorlar, sahip çıkıyorlar, misafir ediyorlar şimdi de bizi. Telefonla görüştük uzun yıllardır görüşmeyen kuzenleri, telefonda Atalay Ağabey "Öz torun yanında, üveye düşürdük torunluğu." dedi. Bir ara kayboldu Cumhuriyet Bey; "Savaş uçağı pilotu idim, bir çok tehlike ile karşılaştım. Allah'ın yardımı dedemin manevî desteği

ile çok şey gördüm. İşte pir dedemin resmi gerçek torun, hizmet edenin hakkı." diyerek Hacı Ahmet Niksârî Hazretleri'nin resmini getirdi. Ben de "Sormam lazım sahibine, kabul edemem hizmetime karşılık." dedim. Hüzünlü ayrılış, sonrasında Darende'de huzura varış. Sultanı, Sultan'a teslim etmek için, "Hakkım değil bu resim." diyerek aslını teslim ettik ehline. Hamid Hamideddin Efendi de çok maharetli bir ressama bu resmi güzel bir şekilde portre hâlinde çizdirdi. Suretten bir resim aldık astık başköşeye. Cennet yeşili gözleri, kardan pamuk sakalı her gün sohbetteyiz seherde, gündüzde, gecede...

“Kaynakça”

Akar, Hasan. *Niksar Üstüne*. Tokat: Niksar Belediyesi Kültür Yayınları, 2017.

Albayrak, Sadık. *Son Devir Osmanlı Uleması*. İstanbul: Millî Gazete Yayınları, 1980.

Altuntaş, İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı. *Gavs-ül Âzam İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak*. İstanbul, Gözde Matbaacılık., 2014.

Anaç, Ekrem. “Mevlevilikle Hazreti Mevlana’nın Hakka Yürüyüşünden Evvel Tanışan Kent Tokat’ta Mevlevilik Tarihi”. *Ulusal Sempozyum: Günümüzde Yurt İçî Mevlevîhânelerinin Durum ve Konumları*, 183-192.

Arslan, Hulusi. “Osman Hulûsi Ateş’in Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Din Anlayışı”. *Uluslararası Geçmişten Günümüze Malatyalı İlim ve Fikir İnsanları Sempozyumu 1* (2018), 265-285.

Aşçı İbrahim Dede. *Aşçı Dede'nin Hatıraları*. haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006.

Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, Onuncu Basım., 1969.

Can, Şefik. *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*. 6 Cilt. İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş., 16. Basım, 2017.

Çetin, Nuran. "Zor Zamanlarda Sûfilerin Din ve Vatan Müdafaasındaki Rolü". *İlahiyat Alanında Akademik Çalışmalar - II*, 101-118.

Çiçek, Yakup. "es-Seyyid Osman Hulûsi Efendide İnsan Sevgisi ve Sehavet". *Somuncu Baba* 27 (Ağustos 2000), 23-25.

Ekici, Cevat. "Eynesil'de Bir Halidî Şeyhi: Hacı Mustafa Eren". *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dinî ve Kültürel Hayat Sempozyumu*, 502-516.

Ertekin, Hamdi. "Son Dönem İskipli Âlimler". *Türk Kültüründe İz Bırakan İskipli Âlimler Sempozyumu*, 407-428.

Fatsa, Fatsa. *Tasavvufta Mekki Kolu*. İstanbul: Mavi Yayıncılık, 2000.

Göztepe, Yüksel. "İsmail Hakkı Toprak'ın Sivas'a Hizmetleri". *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri: (27-30 Ekim 2008)II* (2009), 29-40.

Gündüz, İrfan. "Darendeli Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Hazretleri". *Somuncu Baba ve Es-Seyyid Osman Hulusi Efendi Sempozyumu Tebliğleri*, 29-40.

Haksever, A. Cahit. "Osmanlı'nın Son Döneminde Ço-

rum'da Tasavvufî Hayat". *Osmanlı Döneminde Çorum Sempozyumu*, 291-297.

Haksever, Ahmet Cahid. "Çorum'da Nakşbendiliğin Tarihi Süreci ve Temsilcileri". *Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi) Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (2008), 61-82.

İbn Manzûr. *Lisânu'l-'Arab*. Beyrut: Dâru-Sadr, 1990.

Kara, Mustafa. *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*. Bursa: Ulu-dağ Yayınları, 1993.

Kara, Mustafa. "Cumhuriyet Türkiye'sinde Tarikatlar". *Türkiye'de Tarikatlar Tarihi ve Kültür*. ed. Semih Ceyhan. 95-135. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İkinci Basım., 2018.

Kara, Mustafa. *Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 7. Basım., 2017.

Köse, Ömer Faruk. "Cuma Vâizliği". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (2. Basım). EK-1/271. Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2020.

Mekkî, Ebû Tâlib. *Kûtu'l-kulûb*. Kahire: Mektebetü't- Dârü't-Türâs, 2001.

Neziroğlu, İrfan. *İstiklal Mahkemeleri*. Ankara: TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

Öngören, Reşat. *Osmanlılar'da Tasavvuf*. İstanbul: İz Yayıncılık, 4. Basım., 2016.

Öngören, Reşat. "TOPRAK, İsmail Hakkı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/264,265. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2012.

Özaydın, Abdülkerim. "Danişmendliler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/474-477. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1993.

Özköse, Kadir. "Kurtuluş Savaşına Katılan Din Bilginleri ve Tekkeler". *Somuncu Baba Dergisi* 13/77 (2007).

Özköse, Kadir. "Tokat'ta Tasavvuf Kültürü". *Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu* 3 (2015), 79-102.

Özköse, Kadir - Şimşek, Halil İbrahim. *Altın Silsile'den Altın Halkalar*. Ankara: Nasihat Yayınları, 2009.

Palakoğlu, İsmail. *Gönüller Sultanı es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi*. Ankara: Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, 2. Basım., 2005.

Sarioğlu Necmettin. "Niksarlı Hacı Ahmet Efendi". *Somuncu Baba* 58 (Ağustos 2005), 42-44.

Şemseddin, Ateş. "es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Çocukluğu ve Gençliği". *Somuncu Baba* 2 (Eylül 1994), 11-14.

Şimşek, Halil İbrahim. "Hâlid-i Bağdâdî'nin Abdullah Mekkî Vasıtasıyla Anadolu Tasavvuf Hayatına Tesirleri". *Uluslararası Mevlana Hâlid-i Bağdâdî Sempozyumu*, 409-417.

Şimşek, Halil İbrahim. "Mehmed Emin Tokadî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/467-468. Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2003.

Tosun, Murat Dursun. *Şeyh-i Şeyrani Şiranlı Hacı Mustafa Faruki Rumi Çorumî Nam-ı Diğer Kara Şeyh*. İstanbul: Depo Print Dijital Baskı ve Reklam san.ve tic.ltd.şti., 2018.

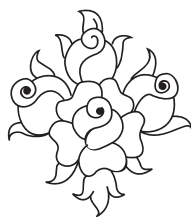
Tosun, Necdet. "Silsile". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/206,207. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2009.

www.darendehaber.com. "Niksar'dan Teşekkür Ziyareti". <https://darendehaber.com>. Erişim 13 Ekim 2022. <https://darendehaber.com/haber/-2566.html>

Yıldız, Alim. "İhramcızâde İsmâil Hakkı". *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni*. ed. Bayram Ali Çetinkaya. İstanbul: İnsan Yayınları, 2015.

Niksar Danışmend Gazetesi. "Hacı Ahmet Niksar-i Türbesi Açıldı". Haber Sitesi. 15 Mayıs 2013. Erişim 07 Ağustos 2022. <http://www.niksardanismend.com/haber/93/haci-ahmet-niksar-i-turbesi-acildi.html>

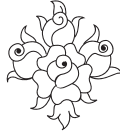

Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

(Kuddise Sirruhu)

“Silsile-i Şerif”

SİLSİLE-İ ŞERİF

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim

Nebî Sıddîk u Selmân Kâsım-est Ca'fer u Tayfûr
Ki bâde'z-bü'l-Hasen şod bu Alî vü Yûsuf-eş kencûr

Zi Abdü'l-Hâlîk âmed ârif-i Muhmûd-râ behre
Ki zî-şân şod diyâr-ı Mâverâü'n-nehr kûh-ı tûr

Alî Baba Gülâl-i Nakşibend-est ü Alâe'd-dîn
Pes ez Ya'kûb-ı Çerhî hâce-i ahrâr-ı şod meşhur

Muhammed Zâhid ü Dervîş Muhammed Hâceğî Bâkî
Müceddid urvetu'l-vuskâ vü Seyfe'd-dîn Seyyid Nûr

Habîbu'llâh mazhar şâh-ı Abdu'llâh pîr-i mâ
Ezîşân reşk-i sübh u îyd şod mârâ şeb-i deycûr

سِلْسِلَةُ شَرِيفٍ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نَبِي صِدِّيقٌ وَسَلَامَانٌ قَاسِمَتِ جَعْفَرُ وَطَيْفُورُ
كِهِ بَعْدَ أَنْ بُوِيَ الْحَسَنُ شُدُّ بُو عَلِيٍّ وَيُوسُفُشْ كَنْجُورُ

زَعْبَدُ الْخَالِقِ أَمْدُ عَارِفٍ مُحَمَّدُ رَا بَهْرَه
كَرِيشَانِ شُدُّ دِيَارِ مَاوَرَاءُ النَّهْرِ كُوه طُورُ

عَلَى بَابِ كَلَالِ نَقِشِ بِنْدَ اسْتِ وَعِلَاءُ الدِّينِ
يَسْ أَزِ يَعْقُوبِ چَرَخِي خَوَاجَه اَحْرَارِ شُدُّ مَشْهُورُ

مُحَمَّدُ زَاهِدُ دَرُویشِ مُحَمَّدُ خَوَاجَكِی بَاقِی
مُجَدِّدُ عُرْوَةِ الْوُثْقَى وَسَيِّفُ الدِّينِ سَيِّدُ نُورُ

حَبِيبُ اللَّهِ مَظْهَرُ شَاهِ عَبْدِ اللَّهِ پیرِ مَا
أَزِیشَانِ رَشَكِ صُنْعِ عَمِيدِ شُدُّ مَا رَاشَبِ دِیجُورُ

Ziyâe'd-dîn vahîdü'l-asrı Mevlânâ-yı mâ Hâlid
Çü âmed kâniten li'llâhi yâ ze'l-feyz-i yâ ze'n-nûr

Pes Abdullâh-ı Mekki Seyyid-i Yahyâ Dağstâni
Ezîşân münclî şod feyz-i Sübhân der garîb u dûr

Çorûmî Mustafâ Rûmî-i Fârûkî-i Şîrânî
Ezîşan u be-tenvîr-i diyâr-ı Rûm şod me'mûr

Ve zû şod ve'z-Halîl Hamdi Tokâdî Mustafâ Hâkî
Hüseynî Seyyid-emced cihân ez-fez ve ma'mûr

Ser-â-pâ ber-takî cârî füyûzât-ı ez û server
Ki halk u hulk-i û der-vey tamâmet münclî mestur

Hacı Ahmet Şeyh Niksârî Çorûmî terbiyet-gerdeş
Ki müstahlef müeyyed şod sahîh-yed zî-sened menşur

صِيَاءُ الدِّينِ وَحِيدُ الْعَصْرِ مَوْلَا نَامَا خَالِدٍ
چو آمد قانتا لله يا ذا الفِیضِ يا ذا النُّورِ

بِسْ عَبْدِ اللَّهِ مَكِّي سَيِّدِ يَحْتِی دَاغِستَانِ
ازیشان مُنْجَلِ شُدْ فِیضِ شُبْحَانَ دَر قَرِیبِ وَدُورِ

چور رومی مُصْطَفٰی رُومِی فَا رُوقِی شِیرَانِ
ازیشان وَ بَتَوِیِرِ دِیَارِ رُومِ شُدْ مَامُورِ

وَزُوشْدُ وَ زَخَلِیلِ حَمْدِی تُوْقَادِی مُصْطَفٰی خَاکی
حُسَیْنِ سَیِّدِ اَحْمَدِ جِهَانَ اَز فِیضِ وُ مَعْمُورِ

سَرَاپَا بَرْتَقِی جَارِی فِیوْضَاتِ اَز اَوْسَرُورِ
کِه خَلْقُ وُ خَلْقِ اَوْ دَر وِی تَمَامَتِ مُنْجَلِی مَسْتُورِ

حَاجِی اَحْمَدِ شِیخِ نِکَسَارِی چُورُومِی تَرَبِیتِ کَرْدَشِ
کِه مُسْتَخْلَفِ مُوْیَدِ شُدْ صَبِیحِ یَدِ ذِی سَنَدِ مَنَشُورِ

Be-ân hûrşîd-i âlem-tâb Karîbullâh-ı İhrâmî
Celîlü'l-menkabet hem âli himmet-râ cihân meşhur

Hulûsî ber-murâd hurşîd-i âlem dergeh-i îşân
Erişti vasl-ı dildâra hemîn şod âşık-ı pür nûr

Hamîdüddîn-i sâni müşg-bâr âleme bûd ma'mûr
Ve muktedâ-i ale'l-ihvân-ı şod mansûr

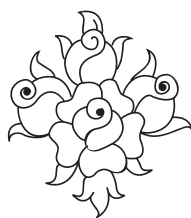
Kaddese'llâhu esrârehümü'l-aliyye ve efâda aleynâ
min-berakâtihi's-seniyye ve li-sâiri's-sâdâti't-
turuki'l-aliyye. Rızâen celle ve alâ bi-sırri'l-fâtiha.
h.1410/m.1990

بَانَ خُورْشِيدِ عَالَمَتَابِ قَرِيبُ اللَّهِ أَحْرَامِ
جَلِيلُ الْمَنْقِبَتِ هَمْ عَلِي هَمَّتْ رَاجِهَانِ مَشْهُورِ

خُلُوصِي بَرْمَرَادِ خُورْشِيدِ عَالَمِ دَرَكَةِ اِيشَانِ
اِيرِيشْدِي وَصَلِ دِلْدَارِهِ هَمِينِ شُدَّ عَاشِقِي پُرْ نُورِ

حَمِيدُ الدِّينِ ثَانِي مُشْكِكَارِ عَالَمِهِ بُودِ مَعْمُورِ
وَمُقْتَدِي عَلَى الْاِخْوَانِ شُدَّ مَنْصُورِ

قَدَّسَ اللَّهُ أَسْرَارَهُمُ الْعَلِيَّةَ وَأَفَاضَ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِهِ السَّنِيَّةَ وَلِسَائِرِ السَّارَاتِ الطُّرُقِ
الْعَلِيَّةِ مِنْهُ بَقْلٌ وَعَلَى بَيْتِ الطَّائِفَةِ ١٩٩. / ١٤١.

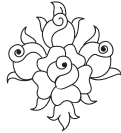

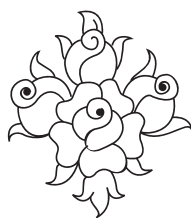
Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

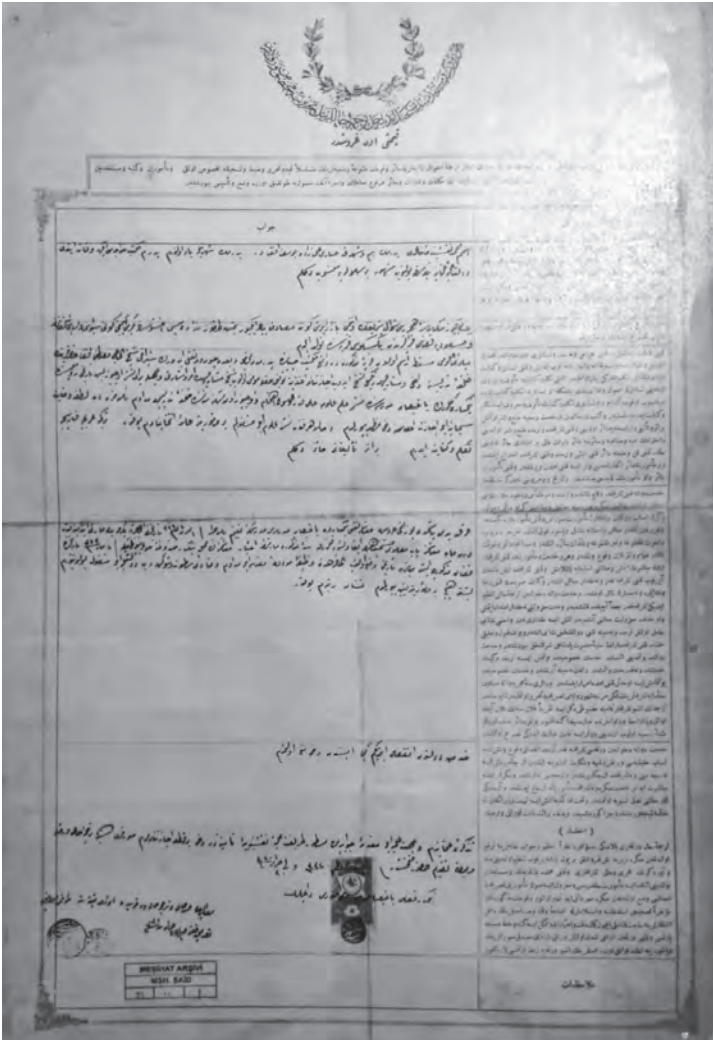
(Kuddise Sirruhu)

“Ekler ve
Fotograflar”

Ek-1. Tercüme-i Hâl Varakası

Tercüme-i Hâl Varakası Latinizesi

MŞH.SAİD 91/11-1 [Tercüme-i Hâl Varakası]

Memurîn ve Ketebe ve Müstahdemînin tescil edilecek terceme-i hallerinin tahririne mahsus varaka

İsmim Ahmet Nakşbendî-i Hâlidî. Pederimin isim ve şöhreti Sarı Ali-zâde Yusuf Efendi. Pederimin şöhreti ile yâd olunurum. Pederim mektep hocası iken vefat etti. Devlet-i Aliyye tebeasından bulunup meşhur bir sülale-ye mensup değilim.

1280 sene-i Hicriyyesi Şevvalinin 10. Pazartesi gününe müsadif 1279 sene-i Rumisi Ağustosunun 22. günü Sivas Vilayeti mülhakatından ve Mesudiye kazası kuralarından Beyseki Karyesi'nde tevellüt eyledim.

Mebâdi-i ulûmu, maskat-ı re'sim olan karye-i mezkûrede vâki mekteb-i sıbyanda pederimden tahsil ve ba'dehû Çorum'a naklederek Şiranlı Şeyh el-Hâc Mustafa Efendi Hazretleri'nin halka-ı tedrisine dâhil ve müşârun-ileyhden tekmîl-i nesh edip icâzetname ahzına tevfik-i Hakk'la muvaffak olup şeyh-i müşârun ileyhın emr ü işareti vechile bera-yı neşr 1305 tarih-i Rumîsinde Niksar'a gelerek Yağbasan Medresesi'nde neşr-i ilm-i ulûma âlâ kadri'l-vüsû' ihtimam ve 1318 senesinde halka-ı tedrisime müdavim telâmize de lütf u inayet-i Sübhaniyye ile icâzet it'tâsına dahi mazhar buyruldu. Hâlâ her fenden neşr-i ulûm ile meşgulüm. Bir memuriyete ait intihabnâmem yoktur. Türkçe, Arapça, Farisîce tekellüm ve kitabet ederim. Bir eser telifat(nı) hâiz değilim

Kırk yedi yaşında yüz elli kuruş maaşla Niksar Yağbasan Medresesi Müderrisliği'ne tayinim bi'l-icrâ 1 Teşrîn-i Sânî 1326 tarihinden 1327 Mart'ı ibtidâsına kadar dört mâh maaşımız Bâb-ı Muallâ-yı Meşîhat-penâhi'den îfa ve tesviye kılmarak sene-i mezkûre martından itibar maaşımızın mahall-i Niksar Sandığı'na havale buyrulmağ ile 8 Mart 1327 tarihinde kaza-yı mezkûrca işe mübâşeret tarihi vaz' olunup el-hâletü hâzihî vazife-i mevdûa-i mukaddese ile müdâvim ve temâdî-i satvet ve şevket-i dîn ü Devlet-i Aliyye ile meşgul bulunuyorum. Başka hiçbir memuriyete tayin buyrulmadım. Nişan [ve] rütbem yoktur.

Hizmet-i devletten infisal etmediğim gibi işten dahi men olunmadım

Tezkire-i Osmaniye ve cihet-i ilmiye ile mukaddime-i cevabiyemde mestûr Tarîkat-ı Aliyye-i Nakşbendiyye'den dahi birer kıta icazetnamelerim suretleri işbu terceme-i hâl varakama merbûtan takdîm-i huzur kılınmıştır.

Fî 20 Şa'bânü'l-muazzam Sene 1332 ve fi 30 Haziran Sene 1330

Niksar Kazası Yağbasan Medresesi Müderris-i dâileri Ahmet Nakşbendî-i Hâlidî

Mûmâ-ileyhin hüsn-i hâl ve terceme-i hâl varakası da evrak-ı müsbitesine muvafık olduğu tasdik kılındı 29 Haziran 1330

**Nüfus Tezkiresi ve Mustafa Rûmî'nin Verdiği
İlim İcâzetnâmesi ile Tarikat İcâzetnâmesi Latinizesi**

MŞH.SAİD 91/11-2

Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye Tezkiresi

İsim ve Şöhreti: Sarı Ali oğlu Şeyh Hacı Ahmet Efendi
Pederi İsmi ile Mahall-i İkameti: Müteveffa Yusuf
Efendi

Validesi İsmi ile Mahall-i İkameti: Marziyye-Niksar
Tarih ve Mahall-i Velâdeti: Hicrî 1280, Rumî 1279
Hamidiye'nin Beyseki Karyesi

Milleti: İslâm
Sanat, Sıfat, Hizmet ve İntihab-ı Salâhiyeti: Müderris
Müteehhil ve Zevcesi Müteaddid Olup Olmadığı: İki
zevcesi vardır.

EŞKÂL

Boy: Orta

Göz: Ela

Sima: Buğday

Alamet-i Fârîka-i Sâbite: Tam

SİCİLL-İ NÜFUSA KAYIT OLUNAN MAHAL

Vilayeti: Sivas

Kazası: Niksar

Mahallesi: Taşoluk

Mesken Numarası: 56/1

Nev-i Mesken: Hâne

Bâlâda isim, şöhret, hâl ve sıfatı muharrer olan Hacı Ahmet Efendi bin Yusuf ve Marziyye, Devlet-i Aliyye'nin tabiiyyetini hâiz olup ol sûretle cerîde-i nüfusta mukayyed olduğunu müş'ir iş bu tezkire i'tâ olundu.

3 Şa'ban 1322/30 Eylül 1320

Sivas Vilayeti Nüfus Nezareti

İlim İcâzetnâmesi

İcâzet Verilen Zât: Ahmet bin Yûsuf el-Mes'ûdî,

İcâzetin Konusu: Usûl ve furûuyla birlikte sem'î (naklî), aklî, nazarî ve amelî ilimleri; özellikle tefsir ve hadis ilmini tahsil ettiğine dair Mustafa bin Ömer eş-Şîrânî el-Çorûmî tarafından Ahmet bin Yûsuf el-Mes'ûdî'ye verilen ilim icâzetnâmesi.

İlim İcâzetnâmesi Birinci Silsile:

Ahmet Rüşdî el-Karaağâcî

Mustafa bin Mehmed el-Ayıntâbî (Sarraf-zâde)

Abdurrahman el-Ayıntâbî

Mehmed bin Hâfîzu's-sâğîr el-Ayıntâbî

Abdurrahman el-Kelezî

Mehmed bin Abdullah bin Ebî Sa'îd el-Hâdîmî (Hâdimî'nin torunu)

Kardeşi Ahmet el-Hâdimî (Hâdimî'nin torunu)

Mevlânâ Ebû Sa'îd Muhammed el-Müftî el-Hâdimî

Mustafa bin Osman el-Hâdimî (Hâdimî'nin babası)

Muhammed et-Tarsûsî

Muhammed bin Ahmet bin Abdülâlî

Babası

Mevlânâ Zekerîyyâ el-Ensârî

Mevlânâ İbn Hacer el-Askalânî

Mevlânâ Burhâneddin

İbnü's-Şihne

Mevlânâ Sirâceddîn ez-Zebîdî

Mevlânâ Ebü'l-vakt Abdülevvel

Mevlânâ Ebul-Hasen Abdurrahman ed-Dâvûdî

Mevlânâ Abdullah es-Serahsî

Mevlânâ Muhammed bin Yûsuf el-Firebrî

Mevlânâ Muhammed bin İsmâîl Buhhrî ve Peygamber Efendimiz'e kadar olan diğer âlimler.

İlim İcâzctnâmesi İkinci Silsile:

Ebû Sa'îd Muhammed el-Hâdimî

Ahmet el-Kazâbâdî

Muhammed Tefsîrî

Ali bin Muhammed el-Gûrânî

Şeyh el-Cezerî

Ahmet en-Neccâr

Mirzacan eş-Şîrâzî

Mevlânâ Cemâleddin eş-Şîrâzî

El-Muhakkık ed-Devvânî

Muhyiddîn el-Gûşekenârî

Üstâzü'l-muhakkık es-Seyyid eş-şerîf el-Cürcânî

Mevlânâ Mübarekşah

Mevlânâ Kutbüddin er-Râzî

El-Allâme Kutbüddin Şîrâzî

El-Kâtib el-Kazvînî

El-İmâm Fahreddîn er-Râzî

El-İmâm Huccetü'l-İslâm Muhammed el-Gazzâî

İmâmü'l-Harameyn el-Cüveynî

Babası Abdullah bin Yûsuf

Ebu't-Tayyib Sehl bin Muhammed es-Sa'1ûkî/Su'1ûkî

Babası Muhammed bin Süleyman es-Sa'1ûkî/Su'1ûkî

Ebû İshak İbrahim el-Mervezî

Ebü'l-Abbâs Ahmet

Ebü'l-Kâsım Osman

Ebû İbrahim İsmâil

Ebû Abdillâh Muhammed bin İdris eş-Şâfî

Muhammed bin Hasan eş-Şeybânî

İmâmü'l-eimme, Sirâcü'l-ümme Ebû Hanîfe Nu'man
bin Sâbit el-Kûfi

Hammâd bin Ebî Süleyman

İbrahim en-Nehaî

Alkame ve Ebû Abdurrahman bin el-Esved bin Zeyd

(Bu zâtlar, Abdullah İbn Mes'ûd'dan ilim öğrenmişler-
dir.)

Ebû Abdurrahman Abdullah Habîb

(Bu zât Ali bin Ebî Tâlib'den ilim öğrenmiştir.)

Ali bin Ebî Tâlib ve Abdullah bin Mes'ûd, Hâte-
mü'n-Nebiyân ve Rasûl-i Rabbi'l-âlemîn Muhammed
Sallallâhu Teâlâ Aleyhi ve Sellem Efendimiz'den

O da Cibrîl-i Emîn'den, O da Rabbü'l-âlemîn Azze ve
Celle'den bu ilmi öğrenmiştir.

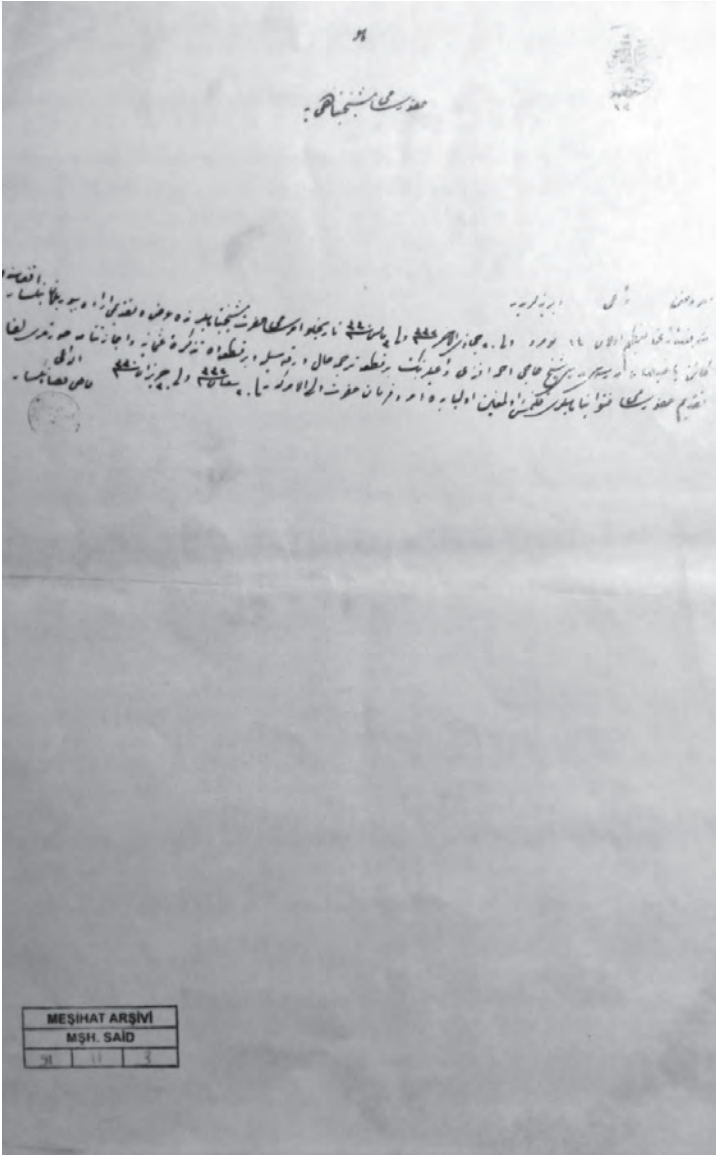
Tarikat İcâzetnâmesi

Nakşebendî-Müceddidî-Hâlidî tarikat icâzetnâmesi.

Tarikat Silsilesi: Yahyâ ed-Dağistânî, Şeyh Hâlid
es-Süleymânî, Ebûbekr Sıddîk, Muhammed Mustafâ
Sallallâhü Aleyhi ve Sellem Efendimiz

Tarih: 20 Şaban 1332

İcazeti Veren: Mustafa bin Ömer eş-Şîrânî el-Çorûmî

◆ Ek-3. Meşhate Gönderilen Evrak

Meşîhate Gönderilen Evrak Latinizesi

MŞH.SAİD 91/11-3

Huzûr-ı Sâmi-i Meşîhat-penâhî'ye,

Ma'rûz-ı dâi-i dîrîneneleridir

Şeref-ârâ-yı ta'zîm olan 14 numara ve fi 20 Cemâ-ziyelâhir 1332 ve fi 3 Mayıs 1330 tarihli emr-i sâmi-i meşîhat-penâhîlerinde arz ve takdimi irade Niksar Kazası'nda kâin Yağlıbasan Medresesi Müderrisi Şeyh Hacı Ahmet Efendi dâîlerinin bir kıta tercüme-i hâl varakasıyla bir kıta tezkire-i Osmaniyye ve icazetnâme suretleri leffen takdîm-i huzûr-ı sâmi-i fetvâ-penâhile-ri kılınmış olmağın olbab da emr ü ferman hazret-i veliyyü'l emrindir. 20 Şa'ban 1332 ve fi 30 Haziran 1330.

Ed-dâi Kâdî-i Kaza-i Niksar MŞH.SAİD 91/11-4

◆ Ek-4. Meşihate Gönderilen Zarf Sûreti

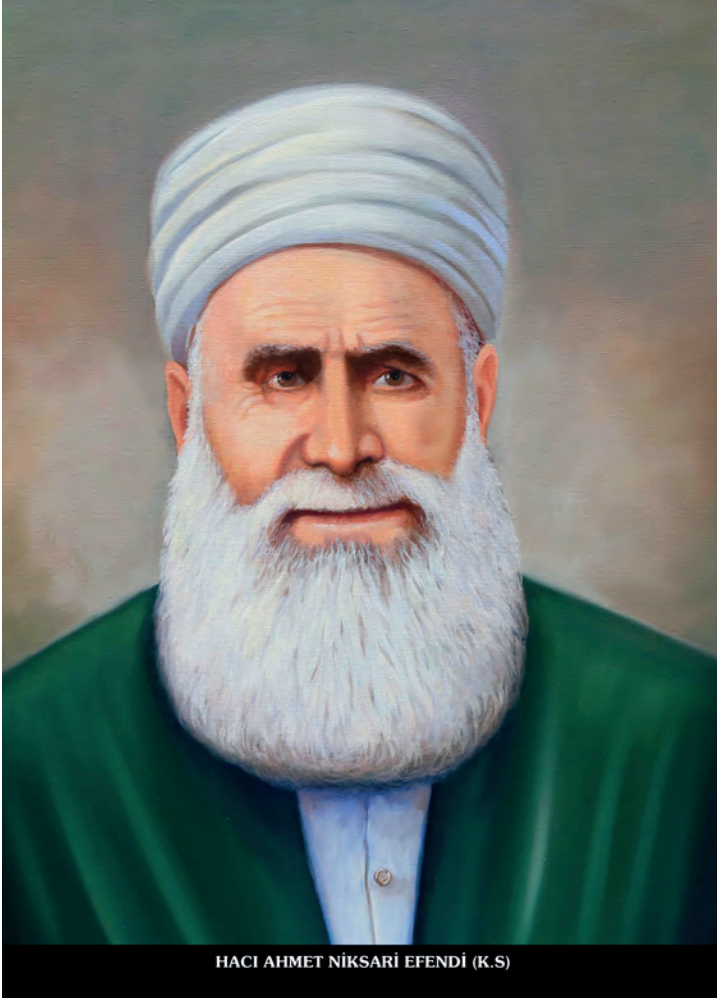
[Zarf]

Numara: 890

Niksar Kazası'nda Yağıbasan Medresesi Müderrisi Şeyh
Hacı Ahmet Efendi Mesudiye 1279

◆ Ek-5. Şeyh Ahmet Niksârî

◆ Ek-6. Œeyh Ahmet Nıksârî

◆ Ek-7. Şeyh Ahmet Niksârî

Mustafa Hâki Tokadî

Tosya Çevlikli Mehmet Gülşen

Hacı Ahmet Faik Şîrânî

Şeyh Ahmet Niksârî

◆ Ek-8. Mustafa Hâki Tokadî, Tosya Çevlikli Mehmet Gülşen,
Hacı Ahmet Faik Şîrânî, Şeyh Ahmet Niksârî,

◆ Ek-9. Şeyh Ahmet Niksârî'nin Kardeşi Ömer Lütfi Zarakol Efendi

◆ Ek-10. Şeyh Ahmet Niksârî'nin Oğlu Mehmet Faik Karahan Efendi

01 KASIM 2017 8 danışmencud

NIKSAR
danışmencud

01 KASIM 2006 ÇARŞAMBA

Güçlünün Değil Haklının Sesi

Onurlu Geçmişimizden, Umutlu Geleceğimize
GURURLUYUZ, NIKSARLIYIZ

NIKSAR MİTINGİ 20 HAZİRAN 1919

(Hacı Ahmet Fikri, Hacı Abdurrahman Efendi,
Kıyılı Camii İmâmı, Askeri Devlet Eski ve Niksar Eyaleti)

NIKSARLILAR, hukukun hamisi olduğunu iddia eden Wilson'a ve diğer devletlere müracaat ediyoruz. Artık bizim feryadımıza kulak tıkamayınız. Bizim tamamiyet-i mülkiyemize, mevcudiyet-i milliyemize devamı kasdediyorsanız en kısa yol bizi öldürmektir. Geliniz öldürünüz. Biz Türk olarak en küçük vatan parçasının Türk kalmasını istiyoruz. Siz de buna söz vermişsiniz. Şimdi ise sözünüzde durmadığınızı görüyoruz. Anadolu'ya uzatılacak bir tecavüz, bizi öldürmek için atılan bir adımdır. İnsaniyet ve adalet namına bu suikasttan vazgeçmenizi rica ediyoruz.

◆ Ek-11. 20 Haziran 1919 Niksar Mitingi

◆ Ek-13. Muhsin Yazıcıoğlu ve Mehmet Atalay Karahan

◆ Ek-14. Muhsin Yazıcıoğlu ve Mehmet Atalay Karahan

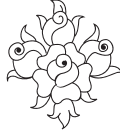

◆ Ek-14. Ahmet Ertuğrul Karahan

Niksarlı Şeyh
Hacı Ahmet
Efendi

(Kuddise Sirruhu)

NİKSARLI ŞEYH HACI AHMET EFENDİ'NİN
TÜRBESİNİN AÇILIŞI
10 MAYIS 2013

◆ Davetiyesi Ön Yüz-1

◆ Davetiyesi Ön Yüz-2

Program -Sırası Fatih Kerimoğlu -Kur'an-ı Kerim Tilareti Dr.Süleyman Aktaş -Açılış Konuşmaları Hacı Ahmet Niksar-î Efendinin Torunu Atalay Karahan Es Seyyid Osman Hulisi Efendi Vak.Gen.Müd. Resul Kesenceli Niksar Belediye Başkanı Duran Yadiğer -Açılış Duası Gümüşhane Muftüsü Dr.Süleyman Aktaş -Türbe Ziyareti -Plaket Töreni -Program Sonu Tarih : 10 Mayıs 2013 Cuma Saat : 15.30	Kentimizin Yetiştirdiği İlim Adamlarından "Hacı Ahmet Niksar-î" Adına Yapılan Anıt Mezar'ın Açılış ve Dua Törenine Katılımlarınızı Bekler, Saygılar Sunarız. Atalay KARAHAN Es Seyyid Torunu Hulisi Efendi Vakfı
--	---

◆ Davetiyesi Arka Yüz

◆ Şeyh Ahmet Niksarî'nin Türbesinin Eski Hâli

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Eski Hâli

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Eski Hâli

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Eski Hâli

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Eski Hâli

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Eski Hâli

◆ Şeyh Ahmet Nîksârî'nin Türbesinin Eski Hâli

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Açılışı

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Açılışında
Belediye Başkanı Duran Yadigar

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Açılışı

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Açılışında
Belediye Başkanı Duran Yadiğar

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Türbesinin Açılışı

◆ Şeyh Ahmet Niksârî'nin Torunları Ahmet Ertuğrul Karahan, M. Atalay Karahan ve H. Hamideddin Ateş Efendi ile

◆ Niksar Belediyesi Ziyareti Belediye Başkanı Duran Yadigar ve Vakıf Başkanı H. Hamideddin Ateş Efendi

◆ Niksar Belediyesi Ziyareti

Niksarlı Seyh Hacı Ahmet Efendi

(Kuddise Sirruhu)

Hacı Ahmet Niksârî Efendi; 1861 yılında Ordu'nun Mesudiye ilçesine bağlı Beyseki köyünde dünyaya gelmiştir. Babası Yusuf Efendi ve kardeşi Nuri Efendi Beyseki'de medfundur. Aslen Mesudiyeli olmasına rağmen medrese hocalığına başladığı dönemden vefatına kadar Niksar'da ikâmet etmesinden dolayı Niksârî nisbesiyle anılmıştır. Hacı Ahmet Efendi, babasının gözetiminde başladığı ilim tahsiline bölgedeki diğer âlimlerden ders alarak devam etmiş, küçük yaşlarda hafızlığını tamamlamıştır. Buradaki eğitimi belli bir düzeye geldikten sonra İstanbul'da ilimde yeni mertebeler kat ederek eğitimlerini de başarıyla tamamlayan Hacı Ahmet Efendi, aldığı icazetlerle memleketlerine dönerek kendisine gelen talebelere ders vermeye başlamıştır. Hacı Ahmet Efendi, Mesudiye'de ders verdiği zamanlarda adını sıkça duyduğu Şiranlı Mustafa Efendi'yi ziyaret etmek maksadıyla Çorum'a gitmiştir. Mustafa Efendi tarafından iltifatla ağırlanan Ahmet Efendi, onun ahlak ve manevî hâllerinden etkilenecek kendisine intisap etmiş ve şeyhinin gözetiminde seyrü sülûk eğitimine girmiştir. 1889 yılında manevî eğitimini tamamlayan Hacı Ahmed Efendi, şeyhinden aldığı icazetle hilafet görevini yürütmek üzere Niksar'a yerleşmiştir. Hacı Ahmet Efendi buradaki irşad faaliyetlerini Çilehane Medresesi olarak da bilinen Keşfi Osman Efendi Medresesinde yürütmüştür. Niksar, Tokat, Gümüşhane, Bayburt, Çorum, Sivas, Malatya, Trabzon ve Erzincan gibi pek çok ilde müridleri bulunmaktadır. Vefatına yakın bir dönemde müridlerinin eğitimini bir icazetnameyle İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi (ö. 1969)'ye devrettiği kaydedilmiştir. 15 Ekim 1935 tarihinde vefat eden Hacı Ahmet Efendi Niksar'a defnedilmiştir.

ISBN: 978-9944-774-62-8

9

789944

774628

facebook.com/nasihatyayinlari

twitter.com/nasihatyayin

www.nasihatyayinlari.com